

173
7/8

MS
SINDS 1832

MILITAIRE SPECTATOR

China rukt op!

Brigade
Zinnen op zijn rond
commandovoering

Aankondiging

Nationaal Oorlogs- en verzetsmuseum Overloon

Dit najaar zal het zestig jaar geleden zijn dat in het kader van de geallieerde opmars naar de Maas de slag bij Overloon en Venray plaatsvond (oktober 1944; de operatie 'Constellation' van het 8e Britse Legerkorps, met een hoofdrol voor de 3^e Britse Infanteriedivisie). In verband met de 60-jarige herdenking van die slag en van de bevrijding van de zwaar getroffen plaatsen Overloon en Venray (van met name Overloon was na de felle gevechten niet veel meer over), organiseert

**de Stichting Vrienden van het Nationaal Oorlogs- en Verzetsmuseum
in samenwerking met het museum
op zaterdag 16 oktober a.s. te Overloon
een krijgshistorische dag met als thema:**

'De slag bij Overloon en Venray, 1944'

Het programma behelst vóór de middag een lezing over de slag in krijgshistorisch perspectief, gevolgd door de documentairefilm 'De vergeten slag', en na de middag een battlefield-tour per bus (met als alternatief naar keuze een rondleiding in het museum onder leiding van de museumdirecteur).

De lezing zal worden gehouden door *dr. W. Klinkert*, hoofddocent militaire geschiedenis aan de KMA. Verder zal medewerking worden verleend – m.n. als battlefield-tour-begeleider – door de militair-historicus *lkol Vbdd b.d. dr. J.W.M. Schulten* en de militair-tactische deskundigen *lkol Inf b.d. G.H. Bakema* en *lkol Fus b.d. Th.H.C. Pollaert*.

Het programma begint om 10.30 uur (ontvangst der deelnemers vanaf 09.30 uur) en eindigt omstreeks 16.00 uur. De deelnamekosten bedragen € 22,50 per persoon (koffie bij ontvangst, broodjeslunch en documentatiemap inbegrepen).

Aanmelding

vóór 15 september a.s. bij de Stichting Vrienden van het Nationaal Oorlogs- en Verzetsmuseum als volgt:

schriftelijk – per e-mail (bij voorkeur): overloon@oorlogsmuseum.nl

– per fax: 0478-642405

– per brief: Stichting Vrienden van het Nationaal Oorlogs- en Verzetsmuseum,
Antwoordnummer 12154, 5830 WD Overloon,

onder vermelding van naam, adres, telefoonnummer en onder opgave van voorkeur voor het middag-programma (deelname aan de battlefield-tour of aan de museumrondleiding).

Inschrijving is in volgorde van aanmelding en sluit bij 150 aanmeldingen. Deelnemers ontvangen een schriftelijke uitnodiging met het programma en informatie over de wijze van betaling.

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter Beoefening
van de Krijgswetenschap
www.kvbk.nl
info@kvbk.nl

Secretaris:
luitenant-kolonel N.J.E. van der Zee
Telefoon 070 - 318 83 52

REDACTIE

brigade-generaal cav b.d. prof.
J.M.J. Bosch (hoofdredacteur)
Telefoon 076 - 527 32 09
of 015 - 284 42 58
Fax 071 - 542 18 29
E-mail jmbosch@tiscali.nl

mw. drs. A. Kool (bureauredacteur)
Instituut Defensie Leergangen
Telefoon 015 - 284 47 20

kolonel cav drs. P.J.E.J. van den Aker
kolonel KLu J.F.W. van Angeren MA
drs. P. Donker
drs. P.H. Kamphuis
luitenant-kolonel KMar mr. M.Th.J.
Messerschmidt
kolonel MPSD drs. F. Matser
kolonel TS ir. R.G. Tieskens
majoor Marns drs. A.J.E. Wagemaker MA
commodore KLu J.S. Willemse

SECRETARIAAT

Kopij zenden aan:
Koninklijke Militaire Academie
Vakgroep MOW
MPC 71 C
Postbus 90002, 4800 PA Breda
mlwa.gurp.brouwers@mindef.nl

Tevens: ledenadministratie KVKB

LIDMAATSCHAP

binnenland € 22,50
studenten € 15,00
buitenland € 27,50

OPMAAK EN DRUK

Drukkerij Giethoorn Ten Brink

ISSN 0026-3869

NADruk VERBODEN

JAARGANG 173 NUMMER 7/8 2004

MILITAIRE SPECTATOR

- 350** Editoriaal:
Een schone taak voor de nieuwe staf van de CDS
- 352** Mededelingen
- 353** S.R. Landsberger:
China rukt op!
De groeiende internationale ambities van de Volksrepubliek
- 370** A. ten Cate:
Een prominent uitzendinstrument
De luchtmobiele jaren van het Garderegiment Grenadiers en Jagers
- 382** F.B. van Dooren en G. Kooij:
11 Luchtmobiele Brigade
Nu en in de toekomst
- 387** J.M.J. Bosch:
Zin en onzin rond commandovoering
- 395** P.E. van Loo:
Het 334 Luchttransportbataljon na de val van de Muur
- 408** L. Polman:
Bericht uit Afrika – Is vrede te koop?
- 410** F. Matser:
Tegenwicht – No place to hide
- 412** Samenvattingen/Summaries

EEN SCHONE TAAK VOOR DE NIEUWE STAF VAN DE CDS

Recent luidde de secretaris-generaal van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie De Hoop Scheffer de noodklok: het blijft erg moeilijk om de NAVO-bondgenoten zover te krijgen dat zij mensen en middelen beschikbaar stellen voor ambitieuze operaties zoals de NAVO-geleide ISAF-operatie in Afghanistan. Ook lijkt het genereren van voldoende troepen en middelen ten behoeve van de 'NATO Response Forces' (NRF) op vergelijkbare problemen te stuiten. Om het gat tussen ambitie en capaciteit te dichten, zal Jaap de Hoop Scheffer tijdens de eerstkomende NAVO-top in Istanbul een voorstel op tafel leggen.

De gedachte om, analoog aan de AWACS-eenheid die is gestationeerd in Geilenkirchen, internationaal gefinancierde eenheden te formeren, vormt een kernstuk in het voorstel. Dergelijke eenheden zijn van cruciaal belang, wil de NAVO kunnen beschikken over een snel inzetbare capaciteit ver buiten het vertrouwde NAVO-verdragsgebied.

Vorming van dergelijke internationale eenheden maakt al gedurende langere tijd deel uit van het Nederlandse Defensiebeleid. Te denken valt aan de 'European Airlift Coordination Cell', gestationeerd op de Vliegbasis Eindhoven. Deze eenheid heeft tot doel de inzet van luchttransport door de deelnemende landen te coördineren, waardoor beschikbare capaciteit beter wordt benut. Maar ook valt te denken aan het Duits-Nederlandse 'High Readiness Force Headquarters', een snel uit te zenden hoofdkwartier; een capaciteit waaraan binnen de NAVO een groot tekort is. Ook de op te richten 'European Expeditionary Air Wing', een snel uit te zenden eenheid van Europese F-16-gebruikers; deze eenheid zal net als het Duits-Nederlandse hoofdkwartier worden ingezet ten behoeve van de 'NATO Response Forces'. Aan internationale samenwerking,

en vooral binnen Europa, wordt dus vanuit Defensie voldoende inhoud gegeven.

De oproep van De Hoop Scheffer geeft ook aan dat de NAVO, en in dit geval voornamelijk de Europese lidstaten, nog steeds onvoldoende in staat zijn de juiste middelen aan te bieden. Wat dat betreft is de oproep en het bijbehorende plan niet uniek. Immers, al in 1984 omarmde de NAVO de 'Conventional Defense Improvements' (CDI), omdat men onderkende dat het het bondgenootschap aan voldoende conventionele middelen ontbrak.

Daarna werd in 1999, tijdens de NAVO-top te Washington, het 'Defense Capabilities Initiative' (DCI) aanvaard. Aanleiding was onder andere de perceptie van de Verenigde Staten dat de Europese lidstaten op de Balkan kwalitatief en kwantitatief te weinig hadden ingebracht. En tijdens de NAVO-top van Praag in 2002 beloofden alle lidstaten invulling te geven aan de geconstateerde tekortkomingen in het 'Prague Capabilities Commitment' (PCC). 'Capabilities' blijft dan ook een begrip waaraan het bondgenootschap maar moeilijk invulling kan geven.

Nu kunnen lidstaten natuurlijk de defensiebudgetten verhogen; dit is ook gewenst (zie ook het editoriaal van *Militaire Spectator* 12-2002: 'Capabilities, capabilities, capabilities'). Maar de politieke realiteit is helaas vaak anders. In de meeste landen staat het defensiebudget onder druk. Men zal dus anders moeten omgaan met de beschikbare budgetten en deze vooral moeten richten op vergroting van de noodzakelijke militaire capaciteit.

Er zullen dus vaker en scherper keuzes moeten worden gemaakt, zowel binnen de NAVO als nationaal. En daar nu heeft de NAVO een prima planningdocument voor: het door beide strategische commando's

van de NAVO opgestelde '2003 BI-SC Defence Requirements Review' (03 DRR). Dit document geeft op een uitstekende wijze en zorgvuldig onderbouwd aan waar het bondgenootschap behoefte aan heeft, gegeven haar strategische visie.

De 03 DRR geeft aan dat er meer zee-, land- en luchtcapaciteiten wordt aangeboden dan waaraan behoefte is. Er wordt echter ook geconstateerd dat er een tekort bestaat aan specifieke capaciteiten. Zo worden er te veel luchtverdedigingsjagers aangeboden maar te weinig offensieve 'multi-role' gevechtsvliegtuigen. Er is minder behoefte aan militaire schepen ten behoeve van 'sea-lift' maar een tekort aan 'air-lift'. Ook worden er nog steeds te veel statische 'In Place' grondstrijdkrachten aangeboden, daar waar behoefte is aan expeditieaire snel verplaatsbare eenheden en aan 'Special Operations Forces'. Gelet op het vorenstaande is het motto daarom: minder maar wel beter. En dat is precies in lijn met het door de minister van Defensie Kamp geformuleerde beleid.

Verder wordt geconstateerd dat het NAVO-bondgenootschap voor een aantal capaciteiten te veel afhankelijk is van de Verenigde Staten, zoals onder meer bescherming van af land en zee tegen tactische ballistische raketten en een tekort aan capaciteit om precisiegeleide munitie te gebruiken. De Europese bondgenoten dienen vooral in deze laatste capaciteiten te investeren.

Er worden in de 03 DRR dus zowel overschotten als tekortkomingen geconstateerd en de toch al beperkte budgetten dienen daarom te worden geïnvesteerd in capaciteiten die de geconstateerde tekortkomingen verminderen.

In het bijzonder ten aanzien van de investeringen ligt hier voor de Nederlandse Defensieorganisatie een kans. Sinds dit jaar is het de Chef Defensiestaf die zeggenschap heeft over het investeringsbudget. Op deze manier is zijn staf beter in staat een integrale afweging te maken betreffende in-

vesteringen, dat wil zeggen over de krijgsmachtdelen heen. Op dit moment is het echter nog steeds zo dat operationele behoeftes vooral worden gegenereerd door de operationele behoeftestellers die verantwoording schuldig zijn aan de respectievelijke bevelhebbers. Daardoor blijft het lastig voor de CDS om een integrale afweging te maken.

Met de reorganisatie van de Defensiestaf (RDS+) wordt dat echter, gelukkig, gewijzigd. De CDS zal dan beter in staat moeten zijn ook echt een integrale afweging te maken ten aanzien van de investeringen. Hierbij zullen uiteraard de operationele uitgangspunten belangrijk blijven, maar zal meer dan nu moeten worden beoordeeld of de invulling van de operationele behoefte ook een tekortkoming zoals gedefinieerd in de 03 DRR vermindert.

Ook het Directoraat Generaal Financiën en Control (DGFC) alsook de Audit Dienst Defensie (ADD) zullen bij hun initiële beoordeling van de behoefte, behalve de financiële aspecten, ook moeten controleren of een investering een tekortkoming invult of niet. Ook zij dienen zich onder meer de inhoud van de 03 DRR eigen te maken.

Tot nu toe waren de verschillende krijgsmachtdelen goed in staat om een operationele behoefte te onderbouwen; het spel moest hierbij worden gespeeld en bestond niet alleen uit het onderbouwen van de eigen behoefte maar ook het ter discussie stellen, al dan niet openlijk, van de behoefte van de andere krijgsmachtdelen. Na het plaatsen van de behoeftestellers rechtstreeks onder de CDS dienen de 'spelletjes' van de krijgsmachtdelen te worden vermindert en moet er een zuiverder afweging worden gemaakt.

Of deze omslag ook echt gaat lukken, is nog allerminst zeker. Cruciaal zullen hierbij zijn: leiderschap, doortastendheid, transparantie. Echter, met de reorganisatie geëffectueerd en met de 03 DRR in de hand een schone maar tevens lastige taak voor de nieuwe staf van de CDS.

BATTLEFIELD-TOUR

Ook dit jaar organiseert de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap weer een battlefield-tour. Deze wordt gehouden op zaterdag 25 september a.s. en heeft (uiteraard) een thema uit de operatie Market-Garden.

Ditmaal zullen wij aandacht besteden aan de operaties van (delen van) 101 (US) Airborne divisie. Wij volgen in eerste instantie het optreden van 506 Parachute Infantry Regiment. Dit regiment moest op 17 september de verkeersbrug over het Wilhelminakanaal bij Son veroveren. Hoewel de landingen succesvol verliepen, zagen de Duitsers toch kans de brug te vernietigen, waardoor het krappe tijdschema van de grondtroepen voor de eerste keer werd verstoord.

De Duitsers voerden snel versterkingen aan en ondernamen diverse pogingen de inmiddels geopende route richting Grave en Nijmegen af te snijden. Tot tweemaal toe lukte dit ook, noord van Veghel en rond Koevering. Deze Duitse acties en de invloed daarvan op het verloop van de strijd rond Nijmegen en Arnhem staan ook op het programma.

De inleider is lkol drs. W.J. Hagemeijer, werkzaam bij het Instituut voor Militaire Geschiedenis.

De belangrijkste tijden in het programma zijn:

09.15 - 09.50 – ontvangst in hotel 'de Sonnerie' in Son

09.00 - 0.930 – bus op station Eindhoven (wacht aankomst trein af vanuit Utrecht om 09.24)

09.50 - 09.55 – welkom door of namens de voorzitter KVBK

09.55 - 10.35 – inleiding door lkol Hagemeijer

10.35 - 15.30 – per bus langs de bespreekpunten te velde

15.30 – per bus naar station Eindhoven en hotel 'de Sonnerie'.

U kunt zich inschrijven voor deelname door het overmaken van € 10 (leden van de KVBK) of € 20 (niet-leden van de KVBK) op gironummer 78828 ten name van Penningmeester KVBK te Vleuten, onder vermelding van battlefield-tour 2004 en de naam/namen van de deelnemer(s). Bij overtekening krijgen leden voorrang op niet-leden en wordt in voorkomend geval het inschrijfgeld gerestitueerd.

Alle deelnemers ontvangen medio september een bevestigingsbrief.

China rukt op!

De groeiende internationale ambities van de Volksrepubliek

dr. S.R. Landsberger*

Inleiding

De opmars van China in de wereld lijkt dezer dagen onstuitbaar en vindt op alle fronten plaats. Nadat het land na de incidenten op en rond het Pekingse Plein van de Hemelse Vrede in de zomer van 1989 nog internationaal op het beklagenbankje leek te zijn gezet, heeft er de afgelopen vijftien jaar een opvallende rehabilitatie plaatsgevonden op politiek en economisch gebied.

Als meest in het oog springende voorbeelden hiervan moeten de toekenning van de organisatie van de Olympische Spelen in 2008 worden beschouwd en het goedkeuren van de Chinese toetreding tot de Wereldhandelsorganisatie (WTO) in 2002. De factor China valt hiermee nauwelijks nog weg te denken uit de internationale orde.

Het is goed om vast te stellen dat deze opmars zowel in China zelf als in de rest van de wereld steeds meer in termen van bewondering en anticipatie wordt geschetst in plaats van achterdocht en afkeer. Desalniettemin blijven zaken als het bloedbad op het Plein van de Hemelse Vrede in 1989 China achtervolgen.

China en de wereld

China lijkt zich steeds meer vertrouwd

* De auteur is als universitair docent verbonden aan de opleiding Talen & Culturen van China van de Universiteit Leiden.

te voelen met zijn groeiende interactie met de wereld. Een van de belangrijkste wijzigingen in de Chinese opstelling ten opzichte van de buitenwereld is ongetwijfeld dat het land zich niet langer meer schurkt in de rol van slachtoffer. Lang hield Peking op doorgaans verongelijkte toon vol het slachtoffer te zijn van perfide plannen van westerse landen, die er alles aan zouden doen om de Chinese ambities te dwarsbomen.

De Chinese reacties op buitenlandse gebeurtenissen waren vaak geprikkeld, snel aangebrand, in hoge mate

Mao Zedong (Collectie: IMG/KL)

Aandacht voor het Verre Oosten

Het Verre Oosten, en dan vooral de driehoek gevormd door de Chinese Volksrepubliek, het Koreaanse schiereiland en het Keizerrijk Japan is volop in beweging. De economische aspecten krijgen in de vaderlandse media de nodige aandacht; aan de veiligheidspolitieke ontwikkelingen wordt echter slechts fragmentarisch aandacht besteed.

Daarom heeft de redactie besloten een serie artikelen over deze regio te plaatsen. Zij heeft daarbij dankbaar gebruik gemaakt van de adviezen en steun van prof. dr. W.R. van Gulik, hoogleraar Japanse taal en cultuur aan de Universiteit Leiden en tevens reserve luitenant-kolonel van het Wapen der Cavalerie. In deze eerste bijdrage staan de recente ontwikkelingen in en rond de Volksrepubliek China centraal.

onvoorspelbaar, en constructief noch diplomatiek. Dit gold niet alleen wanneer Peking de eigen soevereiniteit in gevaar zag komen. Ook wanneer China vermoedde dat er sprake was van inmenging in de interne aangelegenheden van andere landen, bijvoorbeeld door beslissingen die de Verenigde Naties namen, trok het land doorgaans fel van leer uit angst voor de vorming van een precedent dat tegen China gebruikt kon worden.

Debet aan deze opstelling waren vooral de ervaringen die het land tijdens de zogenaamde 'Eeuw van Vernedering' (1842-1949) als half-kolonie en als speelbal van westerse imperialistische landen had opgedaan.

Pragmatische opstelling

Hoewel Mao Zedong al in 1949 verklaarde dat het Chinese volk was opgestaan en niet meer met zich zou laten sollen, heeft vooral het succes van het economische hervormings- en moderniseringsprogramma dat in 1978 van start ging intern geleid tot een versterking van gevoelens van nationale trots. →

Meer dan voorheen zijn de Chinezen ervan overtuigd dat zij langzamerhand weer de centrale plaats in de wereld innemen waar zij menen recht op te hebben. Vanuit die optiek neemt Peking dan ook steeds luider stelling tegen de unipolaire machtsverdeling die het in de internationale orde waarneemt. Om de argumenten hiertegen

kracht bij te zetten en te laten zien dat de economische ontwikkeling geflankeerd wordt door een proces van politieke rijping neemt China dan ook een meer dan constructieve, genuanceerde en pragmatische houding in de internationale orde aan dan ooit tevoren. Hierdoor zijn de eerdere geluiden dat de 'Eeuw van Vernedering' gewroken

zou moeten worden, steeds minder duidelijk te horen, al zijn de gevoelens nog wel aanwezig.¹

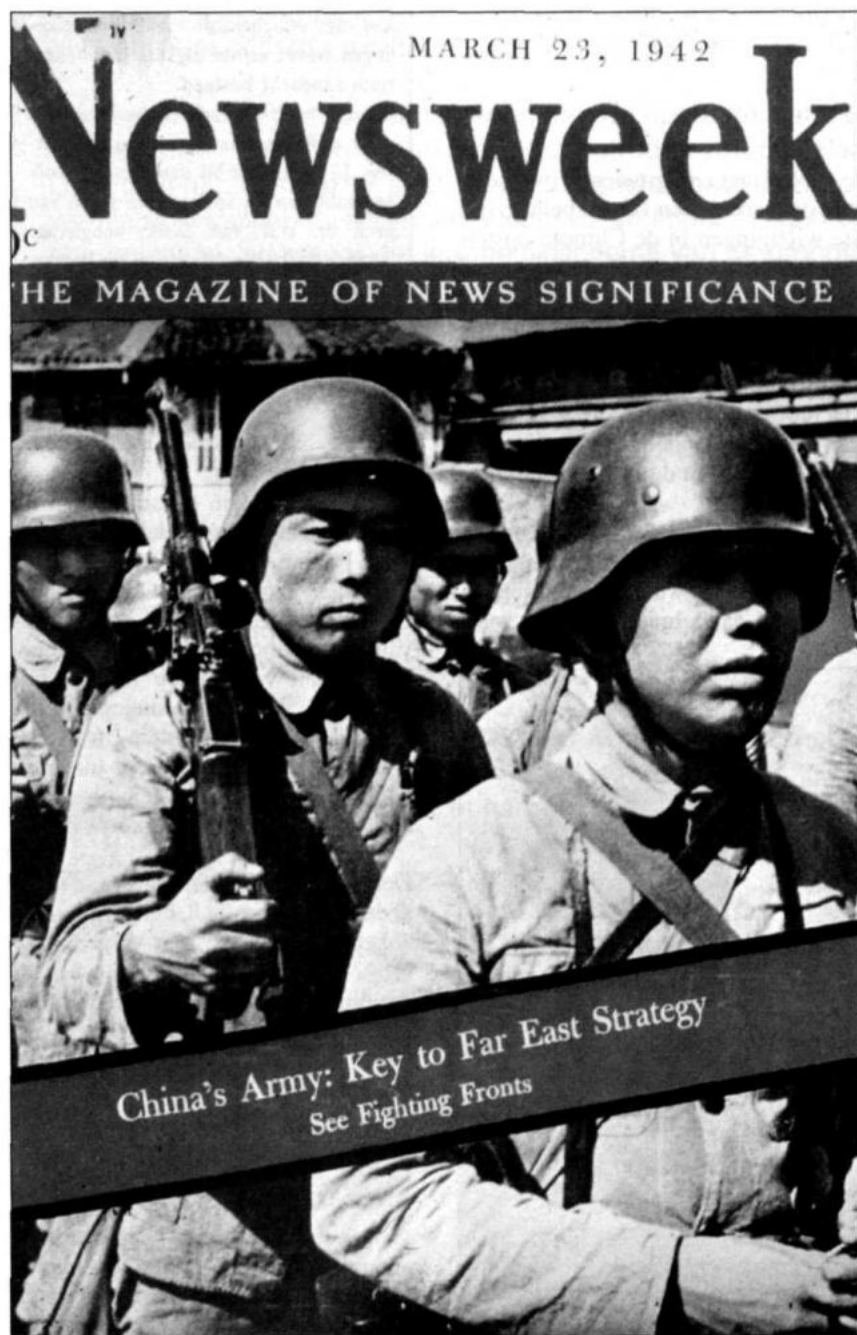
Ambivalente band met de vs

De Volksrepubliek kan desondanks nog niet als een mondiale grootmacht worden beschouwd, al verkeerde China in de jaren tachtig, mede dankzij de Verenigde Staten, kort in de illusie dat wel al te zijn. In het realiseren van die ambitie – en de ambitie naar grootmachtstatus bestaat bij in ieder geval een deel van de politieke en militaire autoriteiten in Peking – is de verstandhouding met de Verenigde Staten cruciaal.

De dikwijls ongemakkelijke relatie sleept zich al jaren voort, waarbij de Amerikaanse opstelling steeds weer te lijden blijkt te hebben van wisselende binnenlands-politieke inzichten en aspiraties ten opzichte van China. De Chinese houding lijkt zich sinds 11 september 2001 echter te hebben ontdaan van haar eerdere expliciet anti-Amerikaanse toon. Dat wil echter zeker niet zeggen dat Peking kritiekloos ieder Amerikaans initiatief ondersteunt.

Peking was en is er van overtuigd dat de vs zich gedragen als een mondiale politieagent, die de wereld, onghinderd en volstrekt naar eigen inzicht, denkt te kunnen besturen. De voortdurende aanwezigheid van Amerikaanse troepen in Azië versterkt dit gevoel, zeker nu China deze militaire aanwezigheid niet langer ziet als een potentiële buffer tegen de voormalige Sovjet-Unie.

In de optiek van China is het moment nabij dat de Amerikaanse dominantie wordt vervangen door een verdeling van de macht waarin meer landen (en dan in het bijzonder China) een belangrijker rol spelen dan voorheen. Peking is er van overtuigd dat dan ook de zogenaamde 'Vijf Principes van

'Newsweek', 23 maart 1942 (Collectie: IMG/kl)

¹ Thomas J. Christensen, 'The Party Transition – Will It Bring a New Maturity in Chinese Security Policy?', *China Leadership Monitor*, vol. 5 (Winter 2003), blz. 7.

Vreedzame Coëxistentie', in 1954 voor het eerst geformuleerd door de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken Zhou Enlai, als richtsnoer voor de internationale gemeenschap zullen gelden.

Strategisch partnerschap

Hierop anticiperend probeert Peking nu al een tegenwicht te bieden, onder meer door een strategisch partnerschap met de Russische Federatie aan te gaan, de banden aan te halen met de buurstaten en de eigen macht vooral in de regio uit te breiden. Deze activiteiten dienen niet alleen een strategisch, maar ook een economisch doel.

China kan dan nog zo voorspelbaar van leer trekken tegen de huidige Amerikaanse dominantie, een echte vuist zullen de Chinezen pas kunnen maken wanneer ze op z'n minst hun geloofwaardigheid als regionale grootmacht hebben bewezen.

In afwachting hiervan volgt men de strategie van *taoguang yanghui* (vaardigheden verbergen en zijn tijd uitzitten) die Deng Xiaoping in de vroege jaren negentig formuleerde.²

² Eric A. McVadon, 'The Chinese Military and the Peripheral States in the 21-st Century: A Security Tour d'Horizon', Larry M. Wortzel (ed.), *The Chinese Armed Forces in the 21-st Century* (Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 1999), blz. 40-41. Yong Deng, 'Hegemon on the Offensive: Chinese Perspectives on U.S. Global Strategy', *Political Science Quarterly*, vol. 116, no. 3 (2001), blz. 344, 359.

³ Erica Strecker Downs & Philip C. Saunders, 'Legitimacy and the Limits of Nationalism - China and the Diaoyu Islands', *International Security*, vol. 23, no. 3 (Winter 1998/99), blz. 117-118, 119-120.

Kaart van China (Collectie: IMG/KL)

Nationalisme

Met de groeiende irrelevantie van het marxisme-leninisme en maoïsme in China, gekoppeld aan de delegitimering van het communisme in de voormalige Sovjet-Unie en Oost-Europa, is het ideologische fundament van de Chinese regering ernstig verzwakt. De bewering dat China een socialistisch land is wordt in ieder geval niet langer geschraagd door economisch beleid.³

In een poging de bevolking een alternatief te bieden en tegelijkertijd verzekerd te blijven van een machtsbasis heeft de Chinese communistische partij sinds 1992 in toenemende mate de nadruk gelegd op nationalisme

onder de noemer van patriottisme (*aiguo zhuyi*), meer specifiek gedefinieerd als 'het houden van de staat'.

Volgens een commentaar van het *Volksdagblad* van 1 oktober 1996 houdt dit in dat men:

(...) *het socialistische systeem koestert, alsmede de koers uitgezet door alle volkeren van China onder leiding van de Communistische Partij.*

Door over patriottisme te spreken in plaats van nationalisme hoopt de Chinese overheid diverse etnische minderheden binnen de landsgrenzen, zoals de Uyiguren in het noordwesten en de Tibetanen, een argument uit

handen te nemen in hun strijd voor grotere onafhankelijkheid dan wel autonomie.⁴

Ten aanzien van de buitenwereld zou een op deze wijze aangewakkerd nationalisme op termijn gemakkelijk kunnen leiden tot een meer expansionistische opstelling die er op is gericht toegang te krijgen tot grondstoffen en energiebronnen die nodig zijn om de economische ontwikkeling ongehinderd te laten voortgaan en daarmee de legitimiteit van het bewind van de communistische partij te versterken.⁵

Van een dergelijk ontketend gevoel van nationale trots zijn in het recente verleden al in *chatrooms* van het Chinese internet diverse voorproefjes waarneembaar geweest. Bij deze over het algemeen kortstondige gelegenheden moest vooral de Partij, haar legitimiteit en haar vermogen om het land te regeren, het in vaak niet mis te verstane bewoordingen ontgelden.

Regionale ambities

Chinese Economische Gemeenschap
Dankzij de economische groei die de Volksrepubliek de afgelopen 25 jaar heeft laten zien is het land er in geslaagd steeds meer als motor van de regio te fungeren. Dit proces is in belangrijke mate gesteund door de vorming van de Chinese Economische Gemeenschap. Dit was een oorspronkelijk in 1991 door Taiwan voorgesteld economisch samenwerkingsverband waarin, in eerste instantie, Zuid-China en Hong Kong, Taiwan, Macao en Singapore deel zouden nemen. De achterliggende bedoeling was dat ze Japan economisch tegenwicht zou bieden.

4 Suizheng Zhao, 'A State-Led Nationalism: The Patriotic Education Campaign in Post-Tiananmen China', *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 31, No. 3 (1998), blz. 290-291.

5 Downs & Saunders, 'Legitimacy and the Limits of Nationalism', blz. 115-116.

6 McVadon, 'The Chinese Military', blz. 56.

Voorlichtingsaffiche voor de ASEAN-top 2003 in Japan

(Bron: <http://www.asean.or.jp>; collectie: IMG/KL)

Deze gemeenschap is dus niet geïnstitutionaliseerd en bestaat dan ook vooral in conceptuele zin: er zijn geen multilaterale afspraken gemaakt voor de vorming van bijvoorbeeld een vrije handelszone. Concreet bestaat de gemeenschap uit de stroom van technologie en investeringen van de kant van Overzeese Chinezen uit landen in de regio naar China, en verregaande economische samenwerking tussen beide partijen.

Gekoppeld aan de lage arbeidskosten van China en de over het algemeen minder stringente milieuwetgeving heeft dit geleid tot grootschalige directe investeringen vanuit het buitenland. Het naar China overbrengen van productiefaciliteiten uit zowel de regio als de rest van de wereld heeft het land recentelijk het predikaat van *factory of the world* opgeleverd.

Oprichting 'ASEAN Regional Forum'
Onder invloed van de toegenomen economische betrekkingen zijn ook de politieke banden met Zuidoost-Azië sterk aangehaald, op diverse niveaus. Hiermee lijkt de eerdere vrees van de buurlanden voor China's vermeende hegemonistische ambities te zijn verminderd, al klinken er bij tijd

en wijle waarschuwend geluiden dat Peking zich gedrag aanmeet dat sterk lijkt op de keizerlijke praktijk van weleer.⁶

Op multilateraal niveau is vooral de betrokkenheid van China met de landen die verenigd zijn in de ASEAN (*Association of Southeast Asian Nations*) van steeds groter belang geworden. Hier dient opgemerkt te worden dat het merendeel van de ASEAN-landen ook een rol speelt in de Chinese Economische Gemeenschap. Significant is in dit verband de deelname geweest van de Volksrepubliek als waarnemer aan de eerste sessie van het *ASEAN Regional Forum* (ARF) dat in juli 1994 plaatsvond.

Hoewel dit orgaan was bedoeld om regionale betrekkingen en veiligheidsproblemen aan de orde te stellen, is van het begin af aan vooral gewerkt aan het vergroten van het wederzijdse vertrouwen, en dat heeft China geen windeieren gelegd. Gekoppeld aan de economische samenwerking en de politieke garanties die vanuit Peking zijn gegeven zijn de relaties in belangrijke mate op krachtiger leest geschoeid. Dit werd geïllustreerd tijdens het bezoek

van de nieuw aangetreden Chinese premier Wen Jiabao tijdens de ARF-bijeenkomst in het voorjaar van 2003: de Chinese politicus werd door de overige ASEAN-leiders verwelkomd als ware hij een populaire superster.

Gedragcode

Een van de belangrijkste ontwikkelingen in de regio is ongetwijfeld de overeenstemming die China en de ASEAN-landen hebben bereikt over een gedragscode om potentiële militaire conflicten in het gebied van de Zuid-Chinese Zee te vermijden. Hiermee lijkt de directe dreiging van een treffen over betwiste gebieden, zoals dat in het verleden bij uitstek waarneembaar was rond de Spratly Eilanden, te zijn weggenomen.⁷

De heerschappij over de Spratly Eilanden wordt door meerdere landen betwist. Naast de veiligheidsaspecten

komt dat ook omdat men vermoedt dat er zich, behalve grote hoeveelheden vis, ook enorme mangaan-, fosfor-, olie- en aardgasvoorraden bevinden.

De landen die aanspraak maken op de Spratly's zijn, behalve China, Taiwan (dat de claims van China grotendeels volgt), Vietnam, Maleisië, de Filipijnen en Brunei. Sinds een aantal jaren is ook Indonesië bij de kwestie betrokken geraakt, omdat het ervan overtuigd is dat het aardgas dat *off-shore* bij de Natuna-eilanden voor de Indonesische kust wordt gewonnen, direct in verbinding staat met de Spratly-gasbel.

Onopgeloste kwestie

Peking heeft in het verleden nooit de schijn gewekt een oplossing in de weg te staan. Zo was Peking te allen tijde bereid een bilaterale oplossing te zoeken, maar dat impliceerde dan wel dat de partijen die niet aan de over-

eenkomst deelnamen, buiten spel stonden. In 1990 stelde China nog het *condominium* principe voor, op basis waarvan de reserves aan mineralen rond de Spratly's in gemeenschappelijk verband geëxploreerd en, wanneer commercieel verantwoord, geëxploiteerd zouden kunnen worden.

Dit voorstel werd verder niet door de overige contestantanten opgepakt. De Chinese voorstelling van zaken, in 1992 door het Nationale Volkscongres als wet aangenomen, dat de gehele Zuid-Chinese zee eigenlijk Chinees was, en dat alle gebieden daarbinnen daarmee dus ook automatisch onder Chinees bewind vielen, droeg evenmin bij aan een oplossing. Het voorstel tot bemiddeling dat de VN in september 1994 deden, werd door alle betrokkenen van de hand gewezen. →

⁷ Christensen, 'The Party Transition', blz. 9.

Ondertekeningceremonie van de overeenkomst tussen de ASEAN en China te Phnom Penh, november 2002

(Foto: ASEAN; collectie: IMG/KL)

Merkwaardig genoeg zag geen van hen been in de mogelijkheid dat de Spratly-archipel een rechtstreeks door de VN bestuurd gebied zou worden. Kortom, een spoedige oplossing van deze zaak lijkt niet in zicht.

Ontwikkelingen aan de grenzen

Russische Federatie

De relaties met de Russische Federatie hebben een opmerkelijke ontwikkeling doorgemaakt. Anders dan in de jaren vijftig, toen de Sovjet-Unie in alle opzichten als het zaligmakende voorbeeld gold voor China, is het niet langer Moskou dat de bilaterale betrekkingen definieert, maar Peking.

Men kan voorts argumenteren dat de Chinese leiders van mening zijn dat hun interpretatie van het marxisme-leninisme uiteindelijk een langer leven beschoren is dan de versie waardoor zij zich oorspronkelijk hebben laten inspireren.

Peking ziet zich dan ook graag als rolmodel voor economische hervormingen na een lange periode waarin de planeconomie dominant is geweest. Door de desintegratie van de Sovjet-Unie is de dreiging aan de Chinese noordgrens volledig weggevallen.

De conflicten die tussen beide landen bestonden in de periode 1960-1989 zijn bijgelegd, en tussen China en Rusland is een bloeiende (zwarte) handel op gang gekomen. China is vooral geïnteresseerd in het opkopen van de relatief geavanceerde Russische militaire technologie. Terwijl China profiteert van de mogelijkheden die het Russische militair-industriële complex biedt voor de modernisering van de Chinese strijdkrachten, zijn er allerlei diplomatieke bewegingen gaande die moeten leiden tot de vorming van strategische bondgenootschappen.

Vanuit de Chinese optiek kan door de totstandkoming van dergelijke verbanden tegengas worden gegeven aan de Amerikaanse suprematie. De voor-

keur gaat hierbij uit naar een strategisch samenwerkingsverband met Moskou, om de stabiliteit in de Pacific-regio te garanderen. Ook de deelname van Rusland aan de *Shanghai Cooperation Organization*, hierna meer in detail besproken, vormt hier een onderdeel van.

De Chinese bemoeienis met de economische opening en ontwikkeling van Primorje, het Russische Verre Oosten, kan in de toekomst tot problemen leiden. Vooral plaatselijke sentimenten zetten zich sterk af tegen de grote rol die de Chinezen zich in de lucratieve grenshandel hebben toegeëigend, en spreken in dit verband van een vermeende vijfde colonne die erop uit is het gebied stilletjes in te lijven.

Japan

De Chinese verhouding tot Japan is ambivalent: aan de ene kant verwacht Peking dat Japan er alles aan zal doen om China bij de modernisering terzijde te staan. Maar tegelijkertijd blijven de Japanners voor de meeste Chinezen verbonden met de door hen begane wredeheden tijdens de Tweede Wereldoorlog; een sentiment dat door de overheid bewust levend wordt gehouden.

De frequente pogingen aan Japanse zijde om het eigen oorlogsverleden te reviseren vallen niet alleen bij China maar ook bij andere landen in de regio, met uitzondering van Taiwan, bij herhaling verkeerd. De oorlog is en blijft een buitengewoon gevoelig punt voor China. Peking benut het dan ook graag om Japan tot compassie, in de vorm van een verregerende economische betrokkenheid, te bewegen. Deze moet dienen als een soort genoegdoening, die een schadevergoeding in de vorm van een *Wiedergutmachung* zou kunnen vervangen.

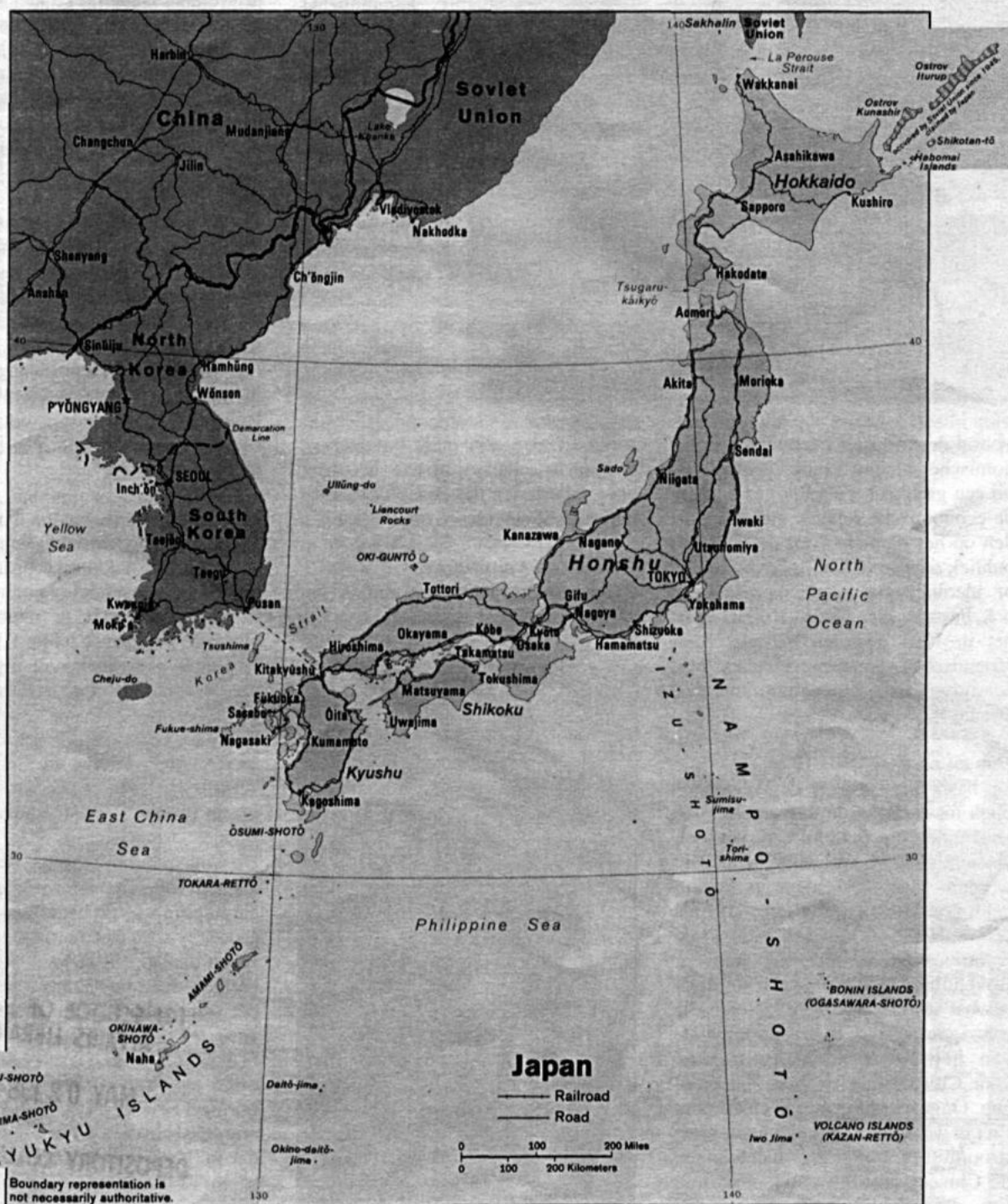
Japan op zijn beurt ziet China als zijn grootste economische concurrent in de toekomst, en is dan ook bij uitstek doordrongen van de kwetsbaarheid van de eigen economie en van de noodzaak om China in te bedden in een netwerk van interdependentie.

Een meer uitgesproken regionale rol van Japan zal zonder meer een Chinese reactie oproepen, ongeacht of die rol op economisch of militair vlak vorm krijgt. Japan heeft enige jaren geleden te kennen gegeven het functioneren van de eigen economie assertiever te gaan waarborgen, overigens niet alleen op politiek terrein. Het besluit dat de Japanse regering in 1994 nam om een actievere militaire rol te spelen, bijvoorbeeld door de veiligheid van de scheepvaartroutes in de Zuid-Chinese zee te gaan waarborgen, viel binnen de bevoegdheden van de Japanse *Self Defense Forces*. Dit heeft de leiders in Peking duchtig doen schrikken. China beschouwt immers ieder Japans voornemen tot bewapening, of tot een actievere rol binnen en buiten de regio, als een heropleving van het Japanse militarisme en een opmaat van een nieuwe periode van agressie door Tokio.

De nauwe strategische betrekkingen tussen Japan en de VS, die geïllustreerd werden door de plannen voor een *Theater Missile Defense*-systeem, een defensief raketschild waarvan ook Taiwan zou profiteren, zijn Peking eveneens een doorn in het oog omdat het daarin een poging tot *containment* en inmenging in interne aangelegenheden ziet.

Door regelmatige, kleinschalige schendingen van de territoriale wateren door de marine probeert China Japans tolerantie te peilen. Discussies rond potentieel explosieve bilaterale territoriale conflicten worden daarentegen zo veel mogelijk, en tot nu toe met succes, achter de schermen gehouden. De vragen rond de Diaoyu- of Senkaku-eilanden, die, hoewel oorspronkelijk Chinees, sinds 1895 formeel deel uitmaken van de door Japan bestuurde Ryukyu-archipel, zijn daar een voorbeeld van.⁸

⁸ Jin Xin, *Zhongguo wenti baogao: xin shiji Zhongguo mianlinde yanjun tiaozhan* [Rapport over Chinese vraagstukken: de ernstige uitdagingen waarmee China in de nieuwe eeuw wordt geconfronteerd] (Peking: Zhongguo shehui keixue chubanshe, 2001), blz. 131-138, 157-160.

Kaart van Japan (Collectie: IMG/KI)

Het Koreaanse schiereiland

De gebeurtenissen op het Koreaanse schiereiland hebben Pekings bijzondere belangstelling, een situatie die kan worden verklaard uit de traditio-

nele banden die tijdens het keizerrijk bestonden. Hoewel China in de jaren vijftig tot zeventig bekend stond als een gestaalde bondgenoot van Noord-Korea, is de belangstelling van de

regering in Peking sinds de vroege jaren negentig zich steeds meer gaan richten op het normaliseren en uitbouwen van de betrekkingen met Zuid-Korea. →

**Kerncentrale
in Ling-Ao**

(Collectie: IMG/KI)

Vooral de explosief toegenomen economische samenwerking speelt daarbij een grote rol. Feitelijk gezien zijn de economische relaties met het zuiden op het moment voor de Volksrepubliek relevanter dan welke politieke of ideologische overeenkomsten er ook bestaan met Noord-Korea, al is het in 1961 gesloten Verdrag voor Vriendschap, Samenwerking en Wederzijdse Bijstand nog onverkort van kracht.

Olie en voedsel

Op basis hiervan staat de Volksrepubliek tot vandaag de dag garant voor leveranties van ruwe olie en voedsel, al dient hier nu wel voor betaald te worden. Voor de leiders in Peking geldt Noord-Korea nog onverkort als een bufferstaat die het industriële Noordoost-China moet afschermen. Bovendien is China zich terdege bewust van de negatieve effecten die een agressieve daad of de implosie van het Noord-Koreaanse regime voor China met zich mee zou brengen. Ongeacht of er een nucleair conflict in de regio ontbrandt of een grote stroom uitgehongerde vluchtelingen de Chinese grenzen zullen overtrekken, de instabiliteit die daarvan het gevolg is zal een vernietigende werking op de Chinese economische ontwikkeling hebben. En zal daarmee de legitimiteit van het bestuur van de Partij in gevaar brengen. In het geval van een Noord-Koreaanse oorlogshandeling zal Peking zich bovendien

verplicht zien zijn oude bondgenoot te hulp te schieten, al was het maar om aan te tonen dat de Chinese militaire macht een factor van belang is.⁹

'Venster op Noord-Korea'

China stond al langer bekend als het venster op Noord-Korea, als een van

De restanten van vijf Amerikaanse militairen worden overgebracht naar Zuid-Korea, 1998

(Foto: US Department of Defense, J. Allen; collectie: IMG/KI)

de weinige landen – zo niet het enige land – dat er nog enigszins in slaagde in Pyongyang gehoor te vinden. Peking heeft zich het afgelopen decennium met succes ontwikkeld tot een soort *gatekeeper* in alle contacten die het buitenland met Noord-Korea probeert te leggen.

Dat proces begon in de jaren negentig toen Amerika, Japan en Zuid-Korea trachtten de Noord-Koreaanse nucleaire energiewinning te converteren door conventionele elektriciteitswinningprojecten te entameren. Momenteel speelt China een belangrijke rol in het zogenaamde zes-partijenoverleg, waarbij behalve de eerder genoemde landen ook de Russische Federatie is aangeschoven.

Peking probeert Noord-Korea niet alleen aan de onderhandelingstafel tot een meer inschikkelijke opstelling te bewegen. In een poging potentiële politieke instabiliteit te neutraliseren wordt de Koreaanse leider Kim Jong-Il met zekere regelmaat uitgenodigd om de Volksrepubliek te bezoeken en zo met eigen ogen waar te nemen hoe eventuele economische hervormingen naar Chinees voorbeeld niet noodzakelijkerwijs tot een verlies van zijn macht zouden hoeven te leiden.

De Volksrepubliek staat ook te boek als een voorstander van de eventuele hereniging van de beide Korea's, een proces waarin het land weer een rol speelt die sterk lijkt op de keizerlijke periode, toen de Chinese invloed op het schiereiland buitengewoon groot was.

India

Formeel bevinden China en India zich nog steeds in oorlog. Het grensconflict dat in 1962 losbarstte in de Ladakh-regio is officieel niet beëindigd. Peking heeft de slechte verstandhouding als een motiverende factor gebruikt om betrekkingen met India's aartsvijand Pakistan aan te knopen.

⁹ Russell Ong, *China's Security Interests in the Post-Cold War Era* (Richmond: Curzon, 2001), blz. 56.

De bescherming die New Delhi blijft bieden aan de Dalai Lama, de in India in ballingschap levende Tibetaanse religieuze en wereldlijke leider, is Peking een doorn in het oog. De banden die India met de voormalige Sovjet-Unie onderhield verzuurden de relatie nog verder.

Software

De geopolitieke verschuivingen sinds de vroege jaren negentig dwingen beide landen om een oplossing te vinden voor hun conflicten. De desintegratie van de Sovjet-Unie heeft India in de kou laten staan en China de mogelijkheid gegeven een nieuwe medestander aan zijn antihegemonistische kamp toe te voegen.

Sinds de late jaren zeventig vinden er met wisselend succes onderhandelingen plaats om te trachten het territoriale conflict te beëindigen, maar die zijn tot op heden zonder resultaat gebleven.

Desondanks zijn de economische contacten buitengewoon krachtig opgebloeid, al was het maar omdat beide landen er zich in toenemende mate van bewust zijn dat zij van elkaar kunnen leren. De Indiase vaardigheden op het gebied van het ontwerpen van software bijvoorbeeld, interesseren de Chinezen zeer.

Kernwapens

Een en ander neemt niet weg dat China zich bedreigd voelt door de ontwikkeling die het Indiase kernwapenprogramma heeft doorgemaakt en door de mogelijkheid dat het wordt meegezogen in een nucleaire 'oplossing' voor het conflict in Kashmir, dat aan China grenst. Zowel India als Pakistan heeft aangegeven niet terug te zullen deinzen voor de inzet van kernwapens om hun strijd over Kasjmir te beslechten.

India is op zijn beurt beducht voor de groeiende invloed van China in Birma

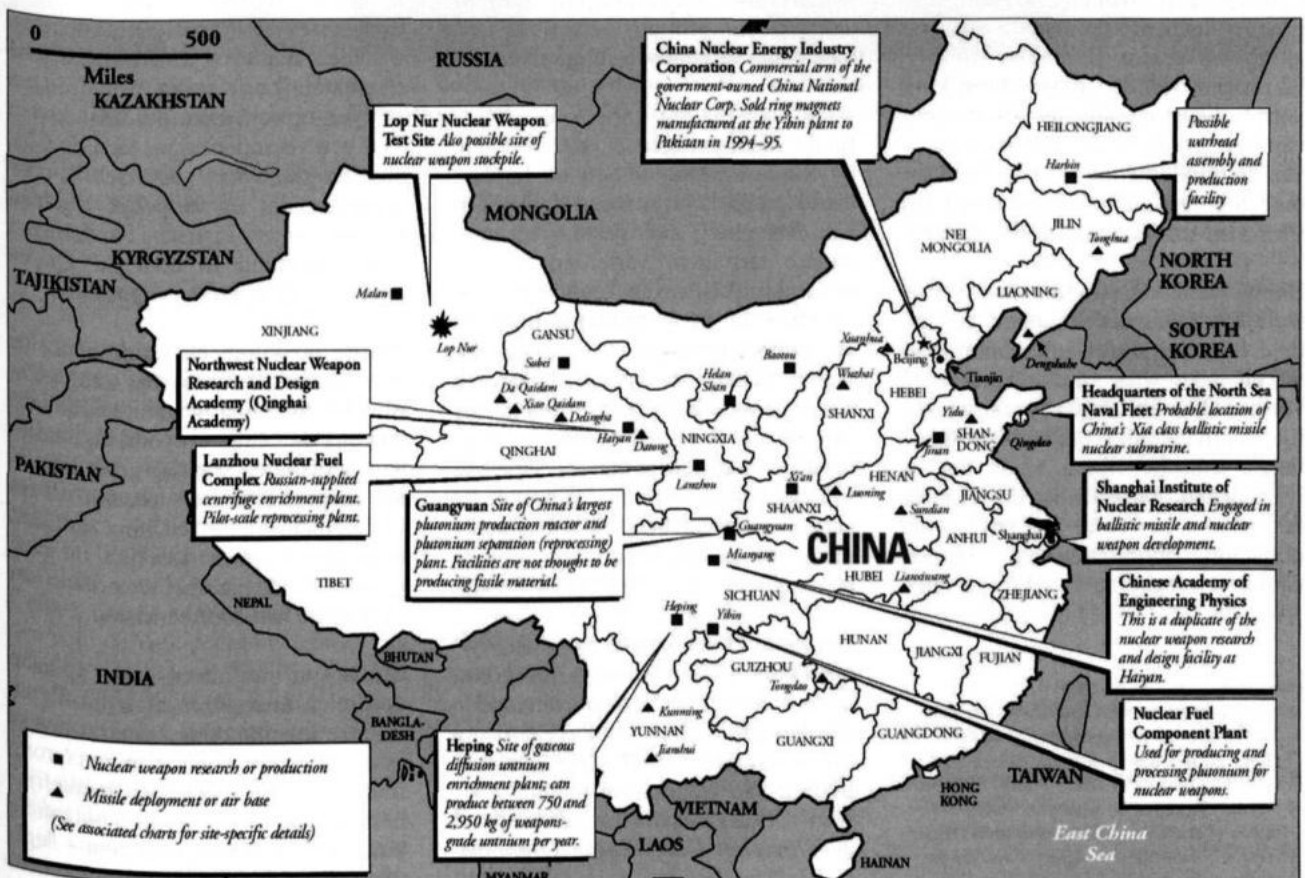
(Myanmar) en de Chinese betrokkenheid bij het opzetten van een marinebasis en een radarstation op respectievelijk Hainggyi en Coco-eiland, tegenover de Indiase kust.

Pakistan

De grootste hinderpaal tussen beide landen vormen de Chinese betrekkingen met Pakistan. China is zich terdege bewust van het verlies van zijn invloed in Zuid-Azië wanneer die banden worden verbroken. De internationale strijd tegen het religieus geïnspireerde terrorisme lijken de Chinese betrekkingen met Pakistan vooralsnog onder druk gezet te hebben, en Peking en New Delhi juist dichter bij elkaar te hebben gebracht dan ooit tevoren.

Overzicht van nucleaire complexen in China

(Bron: www.ceip.org.; collectie: IMG/KL)

Centraal-Azië

Centraal-Azië is het gebied dat al langere tijd de bijzondere aandacht heeft van Peking. Na het uiteenvallen van de voormalige Sovjet-Unie in 1991 heeft China zich ingespannen om ten minste de economische ontwikkeling van de nieuwe onafhankelijke Centraal-Aziatische staten te helpen bevorderen, onder meer uit vrees voor instabiliteit aan de grenzen.

Maar de mogelijkheid van het betugelen van grensoverschrijdende etnische conflicten – al dan niet religieus geïnspireerd – is ook van meet af aan onder ogen gezien. Peking heeft bovendien al langer zijn oog laten vallen op de uitgebreide energievoorraden en grondstoffen die Centraal-Azië te bieden heeft voor de Chinese economische ontwikkeling.

Etnische spanningen

De Chinese angst voor oploeiende etnische spanningen is reëel: binnen de landsgrenzen wonen 56 etnische groeperingen. De dominante etnische groep van de Han-Chinezen, die zo'n 92 procent van de Chinese bevolking vormt, bewoont slechts 40 procent van het grondgebied. Het merendeel van de minderheden is in de grensgebieden gevestigd, ook in die delen van China die aan Centraal-Azië grenzen.

Hoewel Chinese minderheden grondwettelijk aanspraak kunnen maken op een zekere mate van autonomie in die gebieden waar zij de meerderheid vormen, kan het ontstaan van werkelijk onafhankelijke naties – gevormd langs etnische lijnen zoals dat in Kazachstan, Tadzjikistan en Kirgizië het geval is geweest – het gevaar van etnische ontevredenheid binnen China teweegbrengen. Ook groepen

als Kazachstanen, Tadzjiken en Kirgizezen wonen immers in China, en wel in de provincie Xinjiang. De Chinese inspanningen tot samenwerking strekken zich ook uit tot nieuwe onafhankelijke republieken die niet direct aan China grenzen, zoals Turkmenistan en Uzbekistan.

Samenwerking

Deze elementen – economische ontwikkeling, aanwezigheid van grondstoffen en energie, en de bestrijding van separatisme en grensoverschrijdend terrorisme – vormden de basis voor een uniek samenwerkingsverband dat in 1996 tot stand kwam.

Op instigatie van Peking kwamen China, Kazachstan, Kirgizië, Tadzjikistan en de Russische Federatie in Shanghai bijeen om een gezamenlijke grensovereenkomst te sluiten. Deze kreeg voornamelijk vorm in afspraken voor het opbouwen van wederzijds vertrouwen, het respecteren van de wederzijdse soevereiniteit, samenwerking op militair gebied en het tegengaan van etnisch-religieus nationalisme.

In de daaropvolgende jaren breidde de samenwerking tussen de landen, die al snel bekend stonden als de 'Vijf van Shanghai', zich gestaag uit naar andere terreinen, variërend van de gezamenlijke strijd tegen wapensmokkel, de georganiseerde misdaad en narco-terrorisme. De organisatie begon trekken van een volwaardige verdragsorganisatie te vertonen, die niet alleen door China was geëntamerd – een bewijs van de actievare rol die Peking zich in internationale aangelegenheden begon aan te meten – maar ook gekenmerkt werd door de afwezigheid van de Verenigde Staten.

De aantrekkingskracht van 'de Vijf' op staten in regio was dan ook groot, zoals bleek uit het verzoek van landen als Mongolië, Iran en Pakistan, om toe te mogen treden. Met de toetreding van Uzbekistan in juni 2001 werd de organisatie omgevormd tot de *Shanghai Cooperation Organization* (SCO).

Het voorlopige sluitstuk van de samenwerking was de ondertekening van de Conventie voor de Bestrijding van Terrorisme, Separatisme en Extremisme. De oorlog in Afghanistan in 2001 en de sterk toegenomen Amerikaanse bemoeienis met de regio die in het kielzog daarvan ontstond, heeft de beloften die de SCO inhield voorlopig doorkruist.¹⁰

De Uygueren

Het zijn uiteindelijk alleen de Uygueren, een bevolkingsgroep van circa tienmiljoen mensen die uitsluitend binnen Xinjiang woont, die voor Peking het grootste etnische probleem vormen. Sinds het begin van de jaren negentig probeerden groepen zowel van binnen China als vanuit *exil*-gemeenschappen in onder andere Turkije en Duitsland gewapenderhand grotere autonomie verwerven dan wel volledige onafhankelijkheid na te streven in de nog op te richten republiek Oost-Turkestan.

Repressieve overheidsmaatregelen slaagden er niet in de separatistische elementen voor eens en voor altijd het zwijgen op te leggen. In 2001 kwam daar een verandering in, toen de Chinese overheid met grote schrik constateerde dat er mogelijk duizend Uygueren in terroristische handelingen waren getraind in door Al Qai'da opgezette kampen in Afghanistan.

Via de 60 kilometer lange gedeelde grens waren ze vervolgens terug geïnfilteerd in China, waarna ze, althans volgens de Chinese overheid, aanslagen beraamden waarbij grote aantallen burgerslachtoffers zouden vallen. De snelheid waarmee China zich aansloot bij de door Amerika in gang gezette strijd tegen het terrorisme laat zich mede hierdoor verklaren.

China kon niet alleen garen spinnen door zich internationaal te profileren in deze krachtmeting, maar is tevens in staat geweest een van oorsprong interne strijd tegen onafhankelijkheidsstrijders – met alle potentiële buitenlandse kritiek van dien – legitiem om te vormen tot een onderdeel

¹⁰ 'Declaration on the Creation of the Shanghai Cooperation Organisation, Shanghai, 15 June 2001', *China Report*, vol. 37, no. 4 (2001), blz. 553-556. Vitaly Vorobiev, 'From Shanghai to Shanghai: On the Creation of the Shanghai Cooperation Organization', *Far Eastern Affairs*, vol. 1, no. 4 (July-August 2001), blz. 1-8.

Minister van Defensie W.S. Cohen en zijn vrouw worden ontvangen door generaal C. Haotian op het ministerie van Defensie in Peking, 2000 (Foto: US Department of Defense, H.C. Stikkel; collectie: IMG/KI)

van het wereldomvattende gevecht tegen het terrorisme.¹¹

Relatie met de vs

In alle calculaties van het Chinese gedrag ten opzichte van de buitenwereld spelen de betrekkingen met de Verenigde Staten een cruciale rol. Een belangrijke negatieve invloed op de relaties vormen de Amerikaanse toezeggingen – gedaan in 1972 – om Taiwan te beschermen tegen eventuele invallen van derde landen (lees: China). Goede banden met de vs blijven voor de Volksrepubliek echter van het grootste belang: het leeuwendeel van de Chinese export is daar immers nog steeds voor bestemd.

De vasthoudendheid waarmee Amerika het Tian'anmen bloedbad in 1989 blijft veroordelen en de aanhoudende kritiek op het Chinese mensenrecht-

ten- en minderhedenbeleid heeft de stemming tussen beide landen door de jaren heen behoorlijk vertroebeld.

Een en ander had in het midden van de jaren negentig tot een stroom van, door de Chinese regering oogluikend getolereerde, fel anti-Amerikaanse publicaties geleid die een grote invloed hadden op de publieke opinie.¹² Toch werd er tegelijkertijd achter de schermen wel degelijk gewerkt aan wederzijdse toenadering.

Bush en Clinton

Bij het aantreden van George W. Bush leek de sfeer tussen beide landen er niet beter op te worden. De autoriteiten aan beide zijden van de Stille Oceaan struikelden in eerste instantie van het ene incident in de andere calamiteit, een gevolg van de gewijzigde houding die Washington van meet af aan na de presidentswisseling aannam.

Kenschetste de regering Clinton de relatie met China nog als een die te boek stond als een strategisch partnerschap, de neoconservatieve Republikeinse regering ging direct de confrontatie aan door Peking openlijk af te schilderen als een strategische concurrent. Hiermee werden in één pen-nenstreek vele jaren van constructieve diplomatie geannuleerd.

Het NAVO-bombardement van de Chinese ambassade in Belgrado (1999) – waar de hand van de vs achter werd gezien – en de botsing van een Chinese jachtbommenwerper met een

¹¹ Chien-peng Chung, 'China's 'War on Terror': September 11 and Uighur Separatism', *Foreign Affairs Magazine*, vol. 81, nr. 4 (July-August 2002), blz. 8-12.

¹² Bijvoorbeeld Song Qiang, Zhang Zang-zang, Qiao Bian, *Zhongguo keyi shuo bu* [China kan nee zeggen] (Peking: Zhonghua gongshang lianhe chubanshe, 1996). Deng, 'Hegemon on the Offensive', blz. 354.

Een soortgelijk maritiem patrouillevliegtuig als op deze foto botste op 31 maart 2001 met een Chinees gevechtsvliegtuig, dat crashte in de Zuid-Chinese Zee. Geen enkel Amerikaans bemanningslid raakte gewond tijdens de noodlanding (Foto: US Navy; collectie: IMG/KL)

Amerikaans elektronisch spionagevliegtuig binnen het Chinese luchtruim deden de gemoederen in eerste instantie zo hoog oplopen dat er serieus rekening werd gehouden met een openlijk conflict.

Dit werd weerspiegeld door het verschijnen van diverse Chinese studies over de mogelijkheden van het met succes voeren van een asymmetrische vorm van oorlog, waarbij China voordeel probeerde te halen uit zijn relatieve militaire zwakte.¹³ Bush's oorspronkelijke beloften, ten slotte, om Taiwan met meer militaire raad en daad terzijde te staan dan zijn voor-

gangers, leken de verhoudingen verder op scherp te zetten. Het is inmiddels duidelijk geworden dat deze pro-Taiwanese opstelling niet meer onverkort wordt ingenomen. De waarschuwing van Washington in 2003-2004 dat Taiwanese onafhankelijkheidsinitiatieven niet zouden worden gesteund moet dan ook als een expliciete handreiking aan China worden gezien.

Verbeterde betrekkingen

De verbetering van de betrekkingen is vooral te danken aan de eerder genoemde omslag in de opstelling van China, en de ontluikende strategie om

op de korte en middellange termijn een direct conflict met de vs uit de

¹³ Stanley Rosen, 'Chinese media and youth - Attitudes toward nationalism and internationalism', Chin-Chuan Lee (ed.), *Chinese Media, Global Contexts* (London, etc.: RoutledgeCurzon, 2003), blz. 108-113. Qiao Liang & Wang Xiangsui, *Chaoxianzhan - dui quanqiu hua shidai zhanzheng yu zhanfa de xiangding* [Ongelimiterde oorlogvoering - Gedachten over oorlog en strategie in een tijdperk van globalisering] (Peking: Jiefangjun wenyi chubanshe, 1999), blz. 17-18, 223-240. Bernard D. Cole & Paul H.B. Godwin, 'Advanced Military Technology and the PLA: Priorities and Capabilities for the 21-st Century', Wortzel (ed.), *The Chinese Armed Forces in the 21-st Century*, blz. 201-206.

weg te willen gaan. Ook de regering Bush heeft moeten inzien dat een meer welwillende houding ten opzichte van China tot meer resultaten zou leiden dan het eerdere antagonisme. De gretigheid waarmee Peking in positieve zin reageerde op de Amerikaanse oproep na 11 september 2001 om wereldwijd de strijd aan te binden met het terrorisme – ingegeven door het besef dat deze samenwerking voor de vs niet alleen van grote invloed is op 's lands internationale positie, maar ook de eigen binnenlands politieke doelen kan dienen – is zeker een gevolg geweest van de gewijzigde Amerikaanse opstelling.

Bovendien heeft de toenmalige Chinese leider Jiang Zemin in 2002 het opklaren van de lucht verzilverd door een uitnodiging voor een bezoek aan de ranch van Bush in Crawford, Texas, te bemachtigen. Zo schaarde hij zich in de rangen van Tony Blair, Vladimir Putin en Vincente Fox, die hem aan de barbecue voorgingen. Dit werd door de Chinese regering gezien en gepresenteerd als een bewijs dat China eindelijk zijn rechtmatige positie had ingenomen.

Verkiezingsretoriek

Maar in verkiezingsjaar 2004 lijken de zo zorgvuldig tot stand gebrachte verbeteringen in de betrekkingen alweer door binnenlands-politieke overwegingen onder druk te komen te staan. De vs levert kritiek op de sterke Chinese munt, op het overschot op de Chinese handelsbalans, op het feit dat China zich tot een geliefde bestemming voor de *outsourcing* van Amerikaanse productie ontpopt, et cetera. Recentelijk is ook weer de Amerikaanse kritiek op de mensenrechtensituatie ontbrand.

De meest brandende kwestie: Taiwan

Taiwan – en dan vooral de hereniging van het eiland met het vasteland – vormt de meest dringende kwestie voor China, zowel bij bestuurders als bestuurden.¹⁴ De Volksrepubliek han-

teert een exclusiviteitsclausule op basis van de 'Eén China'-gedachte. Die behelst dat er slechts één China is, en dat de hoofdstad van dat ene China Peking is.

In de ogen van Peking is Taiwan een rebellerende of afgescheiden provincie, die weer onder centraal gezag moet worden gebracht. De belangrijkste redenen voor reünificatie zijn vooral dat Taiwan wordt gezien als een onlosmakelijk onderdeel van het Chinese territorium, en dat de huidige toestand een inbreuk vormt op de Chinese territoriale integriteit.

Daarnaast vormt Taiwan voor de Volksrepublieken een potentieel politiek alternatief, dat de machtsuitoefening van de communistische partij op termijn zou kunnen schaden. Dit argument heeft aan dreigende zeggingskracht gewonnen sinds het Taiwanese democratiseringsproces sinds het midden van de jaren tachtig gestaag vorm kreeg en zijn vitaliteit heeft bewezen. De bevrijding van Taiwan wordt tenslotte nog steeds gezien als de ultieme vervulling van de Chinese revolutie.

Zo bezien is de kwestie Taiwan dus een intern probleem dat zonder bemoeienis van buitenaf kan en moet worden opgelost.

Iedere poging van derde landen om een doorbraak tot stand te brengen wordt dan ook resoluut van de hand gewezen. Gedurende de afgelopen vijftig jaar heeft China zowel met militaire dreigementen als met diplomatieke druk geprobeerd de patstelling te beëindigen, maar zonder succes.

Het 'Eén China'-beleid, en de daaruit voortvloeiende verplichting China boven Taiwan te erkennen, heeft er intussen wel voor gezorgd dat Taiwan vanaf 1972 internationaal steeds verder geïsoleerd is geraakt. Nog slechts twintig landen steunen Taipei. Bovendien slaagt de Volksrepubliek er keer op keer in de Taiwanese verzoeken om tot de VN en andere internationale

¹⁴ 'Beijing's views on Taiwan', *BBC News World Edition* (http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/pop_ups/04/asia_pac_beijing0s_views_on_taiwan/html/1.stm, 16 maart 2004).

Minister van Defensie D.H. Rumsfeld tijdens een persconferentie over het ongeluk met het Chinese gevechtsvliegtuig, april 2001

(Foto: US Department of Defense, R.D. Ward; collectie: IMG/kl)

President J. Zemin en commandant J.W. Prueher op weg naar een boottrip richting Pearl Harbor, 1997

(Foto: US Department of Defense, T.M. Ackerman; collectie: IMG/KI)

organisaties te worden toegelaten, te blokkeren.¹⁵

De militaire optie

Het dreigement van militair ingrijpen wordt tot de dag van vandaag met een zekere regelmaat gebruikt om te voorkomen dat Peking's grootste nachtmerrie bewaarheid wordt: dat Taiwan zich onafhankelijk verklaart. In 1995-1996 was de Chinese marine nog betrokken bij raketoefeningen voor de kust van Taiwan, in een vergeefse en uiteindelijk mislukte poging om de verkiezingen voor het presidentschap te beïnvloeden die daar voor het eerst plaatsvonden. En toen Chen Shui-bian, de leider van de Democratische Volkspartij, die zijn pro-onafhankelijkheidspositie nooit onder stoelen of banken heeft gestoken, in 2000 tot president werd verkozen, laaiden de spanningen in de Straat van Taiwan opnieuw op.

Om een crisis te voorkomen zetten de VS onderdelen van de Zevende Vloot in de Straat van Taiwan in om duidelijk te maken dat een concrete Chinese actie zou worden afgestraft. Nog in 2002 werden de Taiwanese aangespoord spoedig in te gaan op de Chi-

nese eis tot hereniging, op straffe van een militaire ingreep.

Hoewel het Chinese dreigen met een gewapend optreden tot op de dag van vandaag geen enkel effect heeft gehad, en ook niet tot een beïnvloeding van de Taiwanese verkiezingen heeft geleid, is de druk op de ketel sinds de presidentsverkiezingen in maart 2004 opnieuw door Peking in woord en gebaar opgevoerd.

De Chinese aankondiging dat het Volksbevrijdingsleger met bezoekende Franse vlootenheden gezamenlijke *search-and-rescue* oefeningen zou houden voor de Chinese kust werd direct door de buitenwacht geïnterpreteerd als een nieuwe poging om de Taiwanese kiezer te beïnvloeden.¹⁶

Het leger wordt niet zozeer gezien als de groep die het meest uit is op een militaire oplossing van het probleem alswel de instantie die ervoor moet waken dat het burgerbestuur wellicht water bij de wijn zou willen doen.¹⁷ De militaire vertegenwoordigers hebben met een zekere regelmaat gewaarschuwd, en niet zonder reden, dat het land aan geloofwaardigheid inboet

wanneer de Chinese belofte voor hereniging niet wordt ingelost na zoveel jaren van dreigementen en vleierij.

Zo'n militaire 'oplossing' zou uit een scheepsblokkade kunnen bestaan om de Taiwanese economie tot stilstand te brengen, raketaanvallen, of een volwaardige invasie. De opstelling van 500 korte-afstanddraagraketten (SRBM) in de Chinese provincie Fujian, tegenover en gericht op Taiwan, en de komende twee jaar uit te breiden tot in totaal 800 stuks, moet als onderdeel van de militaire oplossing worden gezien.

De grootste onzekere factor in dit militaire scenario blijft de reactie van de VS, die enerzijds het principe van 'Eén China' onderschrijven, maar zich anderzijds het recht voorbehouden Taiwan te helpen bewapenen tegen een mogelijke Chinese aanval.

De diplomatieke optie

Ondanks de oorlogszuchtige dreigementen om Taiwan te bevrijden, ondanks de Chinese nadruk op zijn heerschappij over Taiwan, zijn er sinds het midden van de jaren vijftig met zekere regelmaat voorstellen gedaan voor een meer vreedzame oplossing van het probleem. Na de aanvaarding van het hervormingsprogramma sloeg China een nieuwe toon aan, die in 1981 leidde tot de formulering van de 'negen principes voor vreedzame hereniging'.

¹⁵ Hsin-shing Wu, *Bridging the Strait - Taiwan, China, and the Prospects for Reunification* (Hong Kong, etc.: Oxford University Press, 1994), blz. 45-47. Yang Kuison, 'Reorientation of China's Foreign Policy and Its Causes: As Seen from the Two Bombardments of Jinmen', *Social Sciences in China*, vol. 24, no. 2 (zomer 2003), blz. 136.

¹⁶ Philip C. Saunders, *Seminar Report: Project Strait Talk: Security and Stability in the Taiwan Strait* (Monterey: Center for Non-proliferation Studies, Monterey Institute of International Studies, 2000), blz. 2, 6-7, 13-14. 'China drill before Taiwan poll', *BBC News World Edition* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/3512088.stm>, 16 maart 2004).

¹⁷ Ellis Joffe, 'Taiwan and the Chinese Military', *CAPS Paper* Nr. 29 (juli 2000).

Deze principes, die Taiwan tot een 'speciaal bestuurd gebied' van China zouden maken, zijn tot op heden van kracht, hoewel er enige aanpassingen hebben plaatsgevonden. Sinds juni 1989 vonden schoorvoetende ontmoetingen plaats tussen Chinese en Taiwanese vertegenwoordigers, maar het Tian'anmen incident van 1989 maakte aan deze toenadering een einde.

Vanaf 1993 vonden er weer rechtstreekse bilaterale gesprekken plaats tussen semi-overheidsorganen die hiervoor speciaal in het leven waren geroepen, al hebben die tot op heden nog geen resultaten opgeleverd. Aan Taiwanese kant was dat de SEF (Stichting voor uitwisseling tussen beide zijden van de Straat (van Taiwan)), aan Chinese kant de ARATS (Vereniging

voor relaties tussen beide zijden van de Straat van Taiwan).¹⁸

Al bevatten de 'negen principes' diverse openingen om de kwestie Taiwan op te lossen, de Taiwanese regering bleef toch grote argwaan koesteren jegens haar Chinese evenknie. Een van de grootste struikelblokken blijft de Chinese definitie dat er één China is, en dat Taiwan daar een onlosmakelijk onderdeel van vormt.

De Taiwanese ontkennen niet dat zij etnisch Chinees zijn, en dat zij deel uitmaken van het culturele complex dat de Chinese beschaving wordt genoemd, maar ze wijzen de mogelijkheid af dat ze simpelweg zullen worden opgeslokt door een politiek systeem dat ze verwerpen. De partijelite heeft nu zelf ook de Chinese cultuur herontdekt, en deze tot een belangrijke basis van hereniging bestempeld.

De steeds sterkere economische samenwerking tussen China en Taiwan hebben de voorstanders van een diplomatieke oplossing duidelijk in de kaart gespeeld. Een militair optreden zou niet alleen tot internationaal gezichtsverlies en verstrekkende economische represailles leiden, maar

ook een einde maken aan de substantiële stroom van Taiwanese investeringen die sinds 1990 op gang is gekomen. Toch moeten de onderhandelingen over een eventuele hereniging niet eeuwig duren. Een periode van vijftig jaar wordt wel als maximum genoemd. In februari 2000 waarschuwde China weer in een *White Paper* over Taiwan, dat een oneindig uitstellen van onderhandelingen aanleiding zou kunnen zijn voor een militaire oplossing.¹⁹

Eén land, twee systemen

Deng Xiaopings formulering van de 'Eén land, twee systemen'-formule (*yi guo liang zhi*) in 1983 wordt wel beschouwd als een verfijning van de 'negen principes'. Hiermee is definitief een theoretische basis gelegd voor de Chinese hervatting van heerschappij over gebieden die zich onder buitenlands bewind bevonden. Volgens Dengs formule is er één staat (China), maar binnen deze staat kunnen en mogen in bepaalde gebieden – speciale bestuursgebieden – diverse sociale en/of economische systemen in werking zijn voor een bepaalde tijdsduur, naast en in harmonie met het sociale en economische systeem dat elders in China van kracht is.²⁰

¹⁸ Simon Long, *Taiwan: China's Last Frontier* (Houndmills, etc.: Macmillan Press Ltd., 1991), blz. 158-162. 'Jiang Zemin's Eight Points on Taiwan', *China News Analysis*, 15 februari 1995, blz. 6.

¹⁹ Saunders, *Project Strait Talk*, blz. 12-13. Zie ook een recentere *White Paper, China's National Defense in 2002* (<http://www.china.org.cn/e-white/20021209/index.htm>, 18 maart 2004).

²⁰ Long, *Taiwan*, blz. 162-165.

Minister van Defensie W.S. Cohen ontvangt generaal Y. Yongbo op het Pentagon, 2000

(Foto: US Department of Defense, S.D. Sagisi; collectie: IMG/KL)

Een partijtje voetbal als onderdeel van een 'goodwill' trip in 1997. De vs en de Volksrepubliek China hebben de grootste vloot in de Pacific-regio. Chinese mariniers grijpen de kans om Amerikaanse collega's te ontmoeten en de Amerikaanse cultuur op te snuiven in Zuid-Californië

(Foto: US Department of Defense, J. Viano; collectie: IMG/KL)

stekende methode kan zijn om de hereniging met Taiwan tot stand te brengen. De Chinezen hebben ook te kennen gegeven de formule desnoods behoorlijk te willen oprekken om de Taiwanese tevreden te stellen. Bijvoorbeeld door geen limiet te stellen aan de periode van autonomie,

door Taiwan het recht te geven zelf buitenlandse betrekkingen te onderhouden, of door het Taiwanese leger niet te ontbinden, enzovoort.

De Taiwanese leiders blijven echter tot op heden anders denken over de

voordelen die zo'n regeling eventueel zou bieden. Zij worden in deze opstelling ook gesterkt door de steeds luider klinkende roep in Hong Kong om meer democratisering, iets dat geen onderdeel vormt van de concrete uitwerking van Dengs formulering. De Taiwanese zijn in toenemende mate gecharmeerd van een systeem van 'Eén land aan iedere kant' van de Straat van Taiwan (*yi bian yi guo*). Als de verkiezingen van 20 maart 2004 iets hebben aangetoond, dan is het wel dat ook de Taiwanese burgers – ongeacht hun politieke voorkeur – weinig voelen voor een hereniging op Chinese voorwaarden.²¹

Tot besluit

Economische groei

Het streven naar stabiliteit ten gunste van de eigen economische ontwikkeling is wel het belangrijkste kenmerk van de Chinese buitenlandse politiek in het tijdperk na Deng Xiaoping. Voortgaande economische groei is immers een voorwaarde voor het aan de macht blijven van de Chinese communistische partij.

Het grotere gewicht dat de Chinese economie in de wereldschaal legt doet

In het geval van Hong Kong, waar de formule voor het eerst in praktijk werd getest, leidde dit tot overeenstemming over een hoge mate van autonomie waaronder het sociale en economische systeem voor een periode van (ten minste) vijftig jaar zou blijven voortbestaan, gerekend vanaf het moment dat het gebied op 1 juli 1997 aan China werd overgedragen.

Beslissingen over buitenlands beleid, veiligheidsaangelegenheden, bepaalde juridische procedures, enzovoort, vielen vanaf die dag binnen de bevoegdheid van Peking. Een gelijklopende regeling werd ook voor het nabijgelegen Macao overeengekomen, de voormalige Portugese kolonie die sinds december 1999 weer onder Chinees bestuur staat.

In de ogen van de Chinese regering hebben Hong Kong en Macao al bewezen dat Dengs formule een uit-

Modern flatgebouw in Shanghai (Collectie: IMG/KL)

²¹ Thomas J. Christensen, 'PRC Security Relations with the United States: Why Things Are Going So Well', *China Leadership Monitor*, no. 8 (Fall 2003).

Minister van Defensie D.H. Rumsfeld begeleidt zijn Chinese collega naar een lunch op het Pentagon, 2003

(Foto: US Department of Defense, R.D. Ward; collectie: IMG/KL)

de regering in Peking verlangen naar een corresponderende grotere invloed op de internationale politieke ontwikkelingen. Hoewel de meer assertieve opstelling van de Volksrepubliek, onder meer het gevolg van het afschudden van het minderwaardigheidscomplex dat veroorzaakt werd door de 'Eeuw van Vernedering', China geen windeieren heeft gelegd, heeft het land nog een lange weg te gaan voor de ambities om een meer significante rol op het internationale podium te spelen werkelijk kunnen worden gerealiseerd.

China en de VN

Dat vereist niet alleen de erkenning door anderen van het grotere belang van China, maar ook meer daadkracht van het land zelf. In de eerste plaats kan men daarbij denken aan een meer uitgesproken rol die China zou kunnen spelen in de VN. Nog te zeer wordt het Chinese gedrag daar bepaald door de vrees dat aldaar genomen beslissingen inbreuk zouden kunnen doen op eigen interne aangelegenheden.

Wanneer Peking minder reactief optreedt, vaker het initiatief neemt en ook een grotere rol speelt in VN-activiteiten als *peacekeeping*, respectievelijk *peace-enforcing*, dan kan het land daarmee aantonen niet terug te schrikken voor de verantwoordelijkheden die grotere politieke invloed met zich meebrengen. Tot op heden heeft de Chinese deelname aan VN-activiteiten zich vooral beperkt tot een kleinschalige inzet op voornamelijk humanitair terrein.

Samenwerking met de vs

Van het grootste belang blijven echter de betrekkingen met Amerika. Veel van de Chinese aandachtspunten, variërend van de wens tot de vorming van een multipolaire wereldorde tot een oplossing voor het Koreaanse schiereiland en de hereniging met Taiwan, hangen samen met de vraag of en in hoeverre Washington en Peking bereid zijn tot een vergelijk te komen. Beide landen zullen zich daarvoor moeten inzetten. Zo zal China voort moeten gaan met het beteugelen van zijn licht ontvlambare verontwaar-

diging over vermeende Amerikaanse schendingen van de nationale eer. En Amerika zal moeten leren omgaan met een steeds meer op de voorgrond tredend China.

Interne stabiliteit

Ten slotte zal het grotere Chinese gewicht in de internationale orde in belangrijke mate afhangen van de interne stabiliteit. Een voorwaarde hiervoor is niet alleen dat de Partij er in slaagt de economische ontwikkeling verder te bevorderen, maar juist ook dat de toegenomen welvaart grotere delen van de bevolking ten goede zal komen dan momenteel het geval is.

Groeiende onvrede met het Partijbewind, gekoppeld aan economische *rising expectations* die niet onmiddellijk gerealiseerd kunnen worden en overgoten met een kunstmatig aangewakkerde vaderlandsliefde, kunnen de overheid dwingen acties te ondernemen die uitsluitend tot isolatie en schade zullen leiden. De gewapende 'bevrijding van Taiwan' zou bij uitstek zo'n daad zijn. ■

Een prominent uitzendinstrument

De luchtmobiele jaren van het Garderegiment Grenadiers en Jagers

drs. A. ten Cate*

Inleiding

Op 7 juli 2004 viert het Garderegiment Grenadiers en Jagers zijn 175-jarig bestaan. Belangrijke wapenfeiten uit de lange geschiedenis van deze traditierijke eenheid waren onder andere de Tiendaagse Veldtocht van 1831, de verdediging van de Residentie in de meidagen van 1940 en de strijd op Java tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog van 1946-1949.

Na de val van het IJzeren Gordijn in 1989 voegden de bataljons Grenadiers en Jagers (respectievelijk 11 en 12 Pantserinfanteriebataljon) een nieuw hoofdstuk toe aan hun militaire historie: zij waren de eerste eenheden die werden gereorganiseerd om een Luchtmobiele Brigade in het leven te roepen. De snel inzetbare rode baretten werden het boegbeeld van een nieuwe, expeditionaire Nederlandse krijgsmacht, die waar dan ook ter wereld de internationale rechtsorde ging beschermen.

Deze overgang naar de 'nieuwe wereldorde' van de jaren negentig was voor de Nederlandse Defensieorganisatie een ingrijpende. Een nieuw tijdperk brak aan. Het grote, deels mobilisabele verdedigingsleger werd

'geherstructureerd' tot een klein expeditieleger. Dit ging gepaard met harde bezuinigingen. Bovendien werd de dienstplicht opgeschort: het personeel van de krijgsmacht zou voortaan bestaan uit louter beroepsmilitairen.

Tegelijkertijd werd er geïnvesteerd in expeditionaire middelen, zoals een Luchtmobiele Brigade. 11 en 12 Pantserinfanteriebataljon viel als eerste de eer te beurt om hiervan deel uit te maken. Maar hoe verliep die overgang? En hoe zagen de eerste jaren van het Garderegiment Grenadiers en Jagers als luchtmobiel uitzendinstrument er eigenlijk uit? Ter gelegenheid van het 175-jarig jubileum staat die recente geschiedenis hierna centraal.

Op weg naar Luchtmobiel

Eind 1991 begon de staf van 11 Pantserinfanteriebataljon het luchtmobiele concept, dat tot dan toe in Nederland alleen nog maar op papier bestond, leven in te blazen. De eerste 'kerngroep' van 125 beroepsgrenadiers keerde daarvoor terug naar de grondslagen van het infanterieoptreden: schieten, lopen en veel grensverleggende activiteiten.

In mei 1992 haalde het kader van de beoogde nieuwe eenheid de rode baret, na het voltooien van een gevarieerd oefenprogramma en het halen van een 'eindexamen' genaamd *Red Falcon*.

In september 1992 kwamen de eerste BBT'ers op voor hun opleiding bij het nieuwe 11 Infanteriebataljon Luchtmobiel. De belangstelling voor het leven als beroepssoldaat was groot en de meetlat daardoor hoog: slechts één op de vijf aspiranten werd toegelaten.

Bij de daaropvolgende opleiding viel nog eens eenderde van de jonge pioniers af: slechts 126 van de oorspronkelijke 190 BBT'ers die de Alpha-compagnie gingen vormen, ontvingen op 25 februari 1993 hun rode baret.

Naar Bosnië

Terwijl 11 Infanteriebataljon Garde Grenadiers en 12 Infanteriebataljon Garde Jagers in 1992 in de opbouw-fase naar 'Luchtmobiel' zaten, werd duidelijk dat de nieuwe expeditionaire eenheden al een uitzending konden verwachten zodra zij gereed waren voor inzet. In eerste instantie zou dat gebeuren in Cambodja.

Al gauw kwam echter het dichterbij gelegen Joegoslavië als uitzendgebied in beeld. Daar vochten verschillende bevolkingsgroepen sinds 1991 een verwoestende burgeroorlog uit. De Joegoslavische oorlog was – na de soepele afscheiding van deelrepubliek Slovenië – in de zomer van 1991 in volle hevigheid losgebarsten in Kroatië. De strijd breidde zich in 1992 uit tot buurrepubliek Bosnië-Herzegovina. De Serviërs begonnen hier in april een systematische cam-

* De auteur is wetenschappelijk medewerker bij het Instituut voor Militaire Geschiedenis en medeauteur van het boek *Garde zonder grenzen. 175 jaar Grenadiers en Jagers, 1829-2004* (Den Haag 2004).

De Grenadiers en Jagers traden in Kosovo op als gemechaniseerde eenheid, uitgerust met de YPR-765

(Collectie: IMG-KL)

pagne van 'etnische zuivering', die erop was gericht de andere twee bevolkingsgroepen (Kroaten en Moslims) te verdrijven uit grote delen van het land.

De internationale gemeenschap schoot te hulp. In het kader van een wapenstilstand gingen er begin 1992 *peace-keeping*-troepen naar Kroatië. Een paar maanden later kreeg deze *United Nations Protection Force* (UNPROFOR) de taak om ook humanitaire hulp te gaan bieden in Bosnië. Onderdeel van het nieuwe takenpakket was het beveiligen van hulpkonvoien en belangrijke aanvoerroutes. Nederland droeg aan de UNPROFOR-operatie bij met een verbindingsbataljon, een transportbataljon, stafofficieren en militaire waarnemers. Zij dienden zowel in Kroatië als in Bosnië.

'Safe area'

In het voorjaar van 1993 breidde de Veiligheidsraad het mandaat van

UNPROFOR verder uit. Na een humanitaire crisis in de omsingelde Oost-Bosnische stad Srebrenica beloofde de Franse VN-commandant Philippe Morillon de plaatselijke burgerbevolking op persoonlijke titel de bescherming van de internationale gemeenschap. Het had effect.

Een zestal Bosnische steden en omsingelde gebieden ('enclaves') – waar het leed van de burgerbevolking groot was – werd door de VN uitgeroepen tot *safe area*, 'veilig gebied'. VN-troepen gingen er toezien op wapenstilstanden. Aanvallen moesten de blauwhelmen met hun aanwezigheid afschrikken. Verder moest UNPROFOR assisteren bij het ter plaatse krijgen van humanitaire hulp. De als 'tijdelijk' omschreven *safe areas* Sarajevo, Srebrenica, Žepa, Goražde, Tuzla en Bihać (allen in handen van Bosnische regeringstroepen) werden ingesteld met een expliciete verwijzing naar hoofdstuk 7 van het VN-Handvest en

bezaten zodoende een rechtsgrond waarmee *afdwinging* van de regels was toegestaan.

Het gebruik van geweld door de aanwezige VN-troepen was zodoende feitelijk denkbaar. Dat was echter niet wat 'New York' beoogde. Eigenlijk was het instellen van de 'veilige gebieden' een vorm van politieke bluf.

Weinig animo

Voor een minimale uitvoering van het concept van de *safe areas* waren volgens de VN 7600 militairen nodig, in geval van nood geholpen door het luchtwapen van de NAVO. Het animo bij de VN-lidstaten om deze militairen ter beschikking te stellen, was echter gering. De meeste landen vonden het idee van een militaire '*deterrence through presence*' te riskant.

Er kleefden te veel haken en ogen aan. Wat was de bedoeling als een *safe area* werd aangevallen? Hoe zat

het precies met de luchtsteun? Ondertussen zocht het VN-secretariaat de benodigde troepen bij elkaar. Een Nederlands aanbod in september 1993 om zijn eerste beroepseenheid – 11 Infanteriebataljon Luchtmobiel, met een eigen logistieke component (*Support Command*) – te sturen, was daarbij meer dan welkom.

Achteraf bleek dat de leiding van UNPROFOR (*BH-Command*) al in een vroeg stadium besloot dat de eenheid (Dutchbat-1 genoemd) naar de omsingelde oostelijke enclaves, Žepa en Srebrenica zou gaan. Het bataljon Grenadiers, onder leiding van luitenant-kolonel C.H.P. Vermeulen, was daarmee geoormerkt voor de moeilijkste onder de 'veilige gebieden'.

Een openluchtgevangenis

De ontplooiing van Dutchbat-1 begon in de eerste maand van het nieuwe

jaar. Eind januari 1994 kregen verkenners van het bataljon toegang tot Srebrenica en Žepa. Zij stelden een gedetailleerd plan op om naar Oost-Bosnië te verplaatsen. Groepen kwartiermakers begaven zich vervolgens naar de Kroatische havenstad Split en de beoogde locatie van het *Support Command*, Lukavac bij Tuzla.

Op 28 februari 1994 streek een voorhoede van het bataljon neer op een fabrieksterrein bij de plaats Potočari in het noorden van de enclave Srebrenica, waar een nieuwe compound moest verrijzen. Een dag later arriveerde bataljonscommandant Vermeulen met een deel van de verzorgingscompagnie en de voltallige B-compagnie.

Dutchbat-1 was het opbouw bataljon voor de Nederlandse inzet in Oost-Bosnië. Met de Grenadiers kwamen daarom genisten mee om nieuwe compounds te bouwen, wegen te her-

stellen en andere voorzieningen te verbeteren. Deze inspanning verliep erg traag, omdat de Bosnische Serviërs maar mondjesmaat konvooien doorlieten. Zij hielden de enclave systematisch in een wurrgreep.

Ook andere aspecten van de missie liepen anders dan gepland. De A-compagnie, die zou worden ingezet in Žepa, kreeg een nieuwe bestemming. Bij Tuzla moest deze Koningscompagnie een beveiligingstaak verrichten bij het vliegveld, dat werd opengesteld voor humanitaire doeleinden. Op 31 maart arriveerde de C/Tijgercompagnie in Potočari en kon deze de gebiedsverantwoordelijkheid over het noordelijke deel van de enclave op zich nemen. De overgangperiode was voorbij. Dutchbat-1 was operationeel.

Grimme situatie

De situatie in de bergachtige enclave was vanaf het begin grimmig. Het

Korporaal der Grenadiers I. Pater tussen de ingeleverde Albanese wapens (operatie 'Essential Harvest')

(Collectie: IMG-KL)

omsingelde 'veilige gebied' Srebrenica – twaalf bij vijftien kilometer in omvang – was feitelijk een grote openluchtgevangenis. Er verbleven ongeveer veertigduizend mensen onder erbarmelijke omstandigheden. Er was een tekort aan alle basisbehoeften, van voedsel en water tot onderkomens en medische voorzieningen aan toe.

Chef Defensiestaf generaal A.K. van der Vlis noemde Dutchbat daarom 'gevangenisbewaarder over een concentratiekamp'. De bevolking van dit kamp werd in leven gehouden door de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR. Daarnaast lenigden internationale organisaties als het Rode Kruis specifieke nood. Dutchbat ondersteunde deze of verrichtte eigen hulp.

Het opereren als stabilisatiemacht was geen gemakkelijke opgave. De Grenadiers meldten vrijwel continue problemen van allerlei aard: infiltraties, schietpartijen, mijnincidenten, mysterieuze vliegbewegingen, smokkel of diefstal. Gevechtsoperaties en provocaties waren aan de orde van de dag. Bovendien waren ook de blauwhelmen zelf soms doelwit van intimidaties.

Het beschieten van waarnemingsposten of patrouilles kwam geregeld voor. Hoewel overste Vermeulen de dialoog tussen de strijdende partijen gaande hield over zaken als de loop van de bestandslijn en de demilitarisering, bleef het wapengekletter voortduren.

In de loop van het voorjaar van 1994 werden de uitvoeringsproblemen met de *safe areas* acuut. Twee achtereenvolgende crises rond de 'veilige gebieden' Sarajevo (in februari) en Goražde (in april) toonden aan dat de kloof tussen mandaat en beperkte geweldsinstructies de UNPROFOR-troepen verlamde als het erop aan kwam.

De Serviërs, die beide gebieden belegerden, stelden de vastberadenheid

Bovenaanzicht van het basiskamp van Dutchbat bij Srebrenica-stad

(Collectie: IMG-KL)

van de blauwhelmen gewapenderhand op de proef. De NAVO moest er aan te pas komen om de aanvallen op Sarajevo en Goražde te stoppen. Het bondgenootschap riep rond beide steden zogenaamde 'Heavy Weapon Exclusion Zones' uit en dreigde met grootschalige luchtaanvallen. Ultimatum deden de Serviërs terugschrikken. De bedreigde steden bleven behouden.

Blufmandaat

De extra bescherming van de *Exclusion Zones* stond de andere *safe areas* (zoals Srebrenica en Tuzla, waar Dutchbat opereerde) echter niet ter beschikking. Daar werkten de bataljons door met een onduidelijke combinatie van een ogenschijnlijk robuust blufmandaat enerzijds en de terughoudende geweldsinstructies van het oorspronkelijke UNPROFOR (een humanitaire vredesmissie) anderzijds.

De Grenadiers verkeerden in grote onzekerheid over hun bevoegdheden. De Goražde-crisis van april, die ook rond Srebrenica de spanning opdreef, zette de bataljonsleiding aan het denken. Kapitein E. Jellema van de B-compagnie schreef achteraf:

We probeerden ons een voorstelling te maken hoe de zaken ook in Srebrenica uit de hand zouden kunnen lopen. Dutchbat had al eerder aan BH-Command gevraagd hoe ze op een eventuele regelrechte aanval van [het Bosnisch-Servische leger] moest reageren. Moesten we als VN-eenheid deze enclave per definitie als 'safe area' beschouwen en de zone dus verdedigen? Of zouden we toezien en slechts als de vrs ons direct bedreigde de wapens oppakken? Tot nu toe was daar [van hogerop] geen duidelijk antwoord op gekomen.¹

Rotatie: Jagers vervangen Grenadiers

Op 21 juli 1994 droeg overste Vermeulen het commando over de Nederlandse operatie in Noordoost-Bosnië over aan luitenant-kolonel P.L.E.M. Everts en zijn 12-de Infanteriebataljon.

Dutchbat-II, waarvan de kern werd gevormd door de luchtmobiele Jagers, installeerde zich in het gebied.

¹ E. Jellema, *First-in*, 136.

De nieuwkomers werden vrijwel direct met hun neus op de feiten gedrukt. Door beperkte doorlating van de bevoorradingskonvoien bewerkstelligden de Serviërs dat het nieuwe Dutchbat direct moest interen op zijn reserves. Binnen een aantal weken naderde het bataljon de bodem van zijn voorraad. Tekorten aan diesel, olie en reserveonderdelen dreigden.

Op last van Everts werd daarom een zogenoemd 'minimize-programma' ontworpen. Dat betekende dat het rijden met voertuigen werd beperkt en bij tijd en wijle zelfs helemaal stilgelegd. Andere minimize-maatregelen waren het beperkt laten draaien van de generatoren en het rantsoeneren van het dagelijkse menu.

Logistieke en operationele problemen

Het feit dat de enclave Srebrenica (en daarmee Dutchbat) logistiek werd afgeknepen had, meer dan bij de Grenadiers, invloed op het opereren van de Jagers. Het patrouillerooster moest worden aangepast. Een goede uitvoering van de VN-taken kwam in het geding. Werken en leven in de enclave werd bovendien een sobere aangelegenheid.

Vergeleken met het eerste halfjaar van de Grenadiers verliep de uitzending van de Jagers dus een stuk moeizamer. Met de winter in zicht stapelden de logistieke en operationele problemen zich op. Bataljonscommandant Everts schreef achteraf:

In zijn algemeenheid kan de periode van uitzending worden gekenmerkt door een steeds slechter wordende politiek-militaire situatie. (...) Daarnaast was de aanvoer van post, diesel, reservedelen en vele andere zaken, op zijn zachtst gezegd onregelmatig. Daardoor is 'veel afgezien'. (...) Ook kan niet

² P.L.E.M. Everts, 'Ervaringen van een bataljonscommandant in het voormalige Joegoslavië', *Armex* 79 (1995) 13-14, aldaar 13.

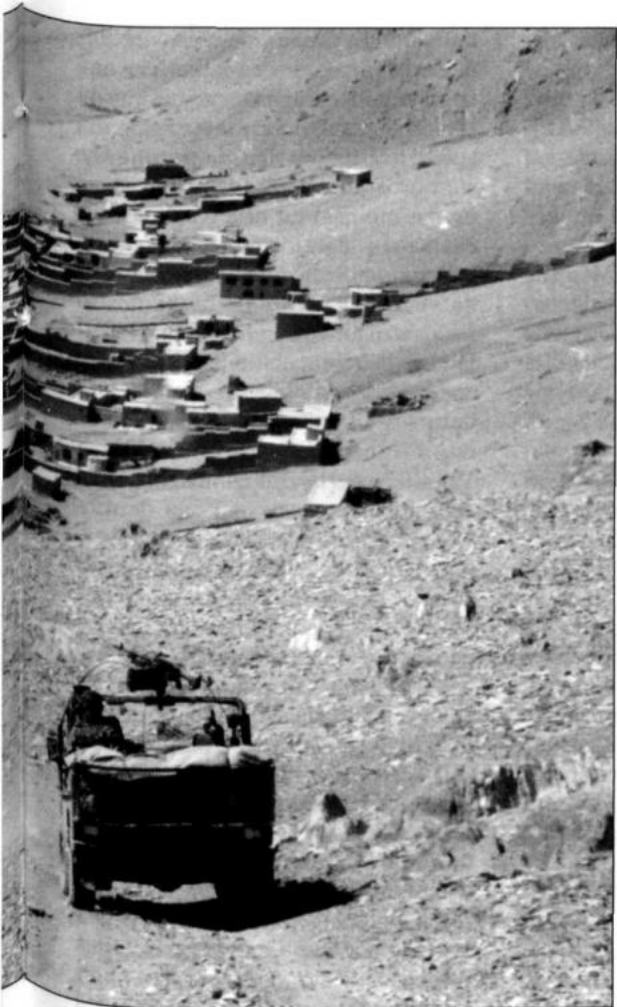
onvermeld blijven dat het bataljon (...) veelvuldig te maken had met een grote variëteit aan incidenten met beide partijen en met ongevallen. Dit resulteerde helaas in vijf zwaargewonde personeelsleden.²

Incidenten

Ongelukken en incidenten aan de bestandslijn eisten inderdaad hun tol. Waren de collega-voorgangers van 11 Infanteriebataljon nog ongeschonden uit het oorlogsgebied teruggekomen, het 12-de bataljon had dit geluk niet. De Grenadiers hadden alle engeltjes verbruikt, zo meenden de Jagers. Mijngongevallen en beschietingen brachten in kort bestek de risico's van de missie in Srebrenica aan het licht, evenals de beperkte mogelijkheden van Dutchbat om te reageren.

Ook het tweede Nederlandse detachement in Srebrenica kwam zo tot de ontdekking dat de geweldsinstructies van de VN een obstakel vormden om het mandaat goed uit te voeren. Iedere keer als er incidenten plaatsvonden, dienden de Jagers geduldig tot tien te tellen en terughoudend te handelen. Het dieptepunt werd eind november 1994 bereikt, toen de Serviërs meer dan honderd Nederlanders gijzelden. Oorzaak was een bombardement van de NAVO op een Servisch vliegveld, waarvandaan luchtaanvallen op het 'veilige gebied' Bihać plaatsvonden.

De Bosnisch-Servische leiding viel terug op een beproefd recept: het gijzelen van VN-personeel. Op 26 november werden een verlogangerskonvooi en een bevoorradingseenheid van Dutchbat-II nabij Zvornik van de

Het Nederlandse operatiegebied in Kabul (2002-2003) besloeg een grote stadswijk en een uitgestrekt gebied van 200 vierkante kilometer

(Collectie: IMG-KL)

Struisvogelpolitiek

Het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD), dat de uitzending naar Srebrenica zes jaar lang bestudeerde en er een encyclopedisch rapport over publiceerde, concludeerde in 2002 dat de 'met veel ambitie en compassie' op weg gestuurde Dutchbatters huiswaarts keerden met het katerige gevoel er zes maanden alleen voor te hebben gestaan.

Zij waren in de loop der tijd steeds meer gaan twijfelen aan het nut van hun missie, het gevoel hebbend dat de hogere echelons struisvogelpolitiek bedreven ten aanzien van hun situatie. Daarnaast waren de Jagers vervreemd van de mensen voor wie zij daarnaartoe waren gestuurd. Geschokt door de uitzichtloze situatie die zij waarnamen, stompten de rode baretten af door het 'verlies aan waardigheid en zelfrespect, [het] verlies aan energie en initiatief, [het] gebrek aan solidariteit, soms vervuiling en crimineel gedrag alsmede demotivering en demoralisatie' bij de enclavebewoners.³

Val van de enclave

Bij Dutchbat-II waren zodoende tekenen te bespeuren van de problemen die Dutchbat-III (13 Infanteriebataljon Luchtmobiel) in het volgende halfjaar

op de knieën dwongen. Het NIOD concludeerde:

Alles tezamen was de situatie voor Dutchbat frustrerend en demotiverend. In het bijzonder de laatste twee bataljons [Dutchbat-II en -III] raakten in de loop van hun uitzending mentaal en fysiek uitgeput. Als gevolg van de blokkades door de Bosnische Serven en de toenemende problemen met de politieke en militaire leiders in de enclave kwam de taakuitvoering op een steeds lager pitje te staan.⁴

Wat de opvolgers van de Jagers onder deze omstandigheden overkwam, is inmiddels bekende geschiedenis. Op 6 juli 1995 zette het Bosnisch-Servische leger de aanval in. Vijf dagen later viel de enclave in hun handen. De bevolking sloeg op de vlucht of werd gedeporteerd.

Meer dan zeventuizend van hen – merendeels mannen – kwamen om. Een deel sneuvelde tijdens een lange vlucht door Servisch gebied, bijna zesduizend vonden de dood bij massa-executies door het Bosnisch-Servische leger.

**Grenadiers en Jagers
fuseren**

De inkrimping van de Nederlandse krijgsmacht in de jaren negentig bleef ook voor de regimentstradities niet zonder gevolgen. Het verdwijnen van talrijke parate eenheden betekende dat de daaraan verbonden tradities moesten worden geherscht. Bij het wapen der infanterie vielen grote klappen. Vier regimenten werden in 1995 'te ruste gelegd' en verdwenen. Het Regiment Van Heutsz werd – om behouden te blijven – 'overgeheveld' naar 12 Infanteriebataljon, tot dan toe moedereenheid van de Jagers. Het Garderegiment Grenadiers en het Garderegiment Jagers werden samengevoegd en verbonden aan 11 Infanteriebataljon Luchtmobiel. →

³ NIOD, *Srebrenica*, 3138-3139.

⁴ *Ibidem*, 3139.

weg gehaald en dagenlang onderworpen aan een, zoals zij het zelf noemden, 'bewaakt oponthoud met opgedrongen bewakers'.

Machteloosheid

Niet alleen in deze fase, maar gedurende de hele uitzending was Dutchbat-II een gegijzeld van de Serviërs. Feitelijk hadden de Verenigde Naties hun bewegingsvrijheid in Bosnië opgegeven.

De afhankelijkheid van Servische vergunningen om logistiek op de been te blijven, leidde tot vernederende aanvraagprocedures en pesterijen bij wegversperringen. Het gevoel van machteloosheid die dit bij de Jagers teweegbracht, vrat aan het moreel. Het bataljon kwam in januari 1995 dan ook uitgeput en gedesillusieerd terug.

Voor de fusie van de Grenadiers en Jagers in één Garderegiment golden een praktisch en een historisch argument. Ten eerste bleef zo een extra traditie gehandhaafd (die van Van Heutsz). Ten tweede was een gezamenlijke Garde Grenadiers en Jagers sinds 1829 vaker voorgekomen: van 1843 tot 1913 en van 1950 tot 1953.

Binnen 11 Infanteriebataljon bleven Grenadiers en Jagers evenwel gescheiden: twee compagnieën (de staf-stafverzorgingscompagnie en A-compagnie) Grenadiers en twee compagnieën (de B- en C-compagnie) Jagers. Hierdoor bleef het mogelijk de aparte tradities en verschillende ceremoniële taken (op met name Prinsjesdag) te handhaven en hoefden geen nieuwe tenues en onderscheidingsstekens te worden ontworpen. Op 11 april 1995 werd de fusie een feit, toen koningin Beatrix, in gezelschap van kroonprins Willem-Alexander, het nieuwe vaandel aan regimentscommandant luitenant-kolonel P.J.M. van Uhm uitreikte, tijdens een ceremonie op de Oranje-kazerne in Schaarsbergen.

Moment van bezinning

Het trauma van 'Srebrenica' leidde in Nederland tot een proces van politieke bezinning over de inzet van de krijgsmacht bij vredesondersteunende operaties in het algemeen. De regering nam zich voor om nooit meer blind in VN-vredesoperaties te stappen. Er moesten voortaan voorwaarden worden gesteld, zoals een helder mandaat, duidelijke geweldsregels en de deelname van een grote mogendheid aan de missie.

Krachtige, multinationale operaties die door de VN waren gesanctioneerd, maar niet door deze organisatie werden uitgevoerd, kregen de voorkeur. Tegelijkertijd bleef het ambitieniveau gehandhaafd. De regel uit 1993 dat de krijgsmacht deel moest kunnen nemen aan vier vredesondersteunen-

de operaties, bleef onverminderd van kracht.

De snel inzetbare Luchtmobiele Brigade bleef in deze jaren – ondanks het harde gelag in Bosnië – een vooraanstaand uitzendinstrument. De brigade werkte hard aan het doel om samen met de Tactische Helikoptergroep van de luchtmacht in 2003 een volwaardige, operationeel inzetbare *Air Manoeuvre Brigade* (AMB) te zijn. Land- en luchtcomponent moesten daartoe 'in elkaar groeien', een proces van jaren.

Tegelijkertijd werden uitzendingen in het kader van allerhande crisisbeheersingsoperaties er bij gedaan. Het lange-termijndoel van oprichting en gereedstelling werd zo afgewisseld met buitenlandpolitieke verplichtingen op de korte termijn. De Grenadiers en Jagers gingen onder andere naar Cyprus (1998-1999), Kosovo (1999), Macedonië (2001) en Afghanistan (2002-2003).

Voor profilering en prestige: Cyprus

De uitzending naar Cyprus in 1998 kwam tot stand op aandringen van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Daar vond men dat Nederland sinds 'Srebrenica' zijn politieke invloed binnen de VN aan het kwijtraken was. Defensie werd gevraagd om Nederland weer op de kaart te zetten door deelname aan de *United Nations Force in Cyprus* (UNFICYP). Deze vredesmissie was sinds 1964 op het eiland in de Middellandse Zee aanwezig om de vrede te bewaren tussen de Griekse en Turkse bevolkingsgroepen aldaar.

Sinds 1974, toen het Turkse leger het noordelijke deel van het eiland bezette, fungeerde UNFICYP als een bufferleger tussen het Grieks-Cypriotische (zuidelijke) deel en het door de Turken veroverde gebied in het noorden. Feitelijk hielden de Verenigde Naties de tweedeling op het eiland zo al enkele decennia lang in stand.

De Koningscompagnie

Nederland leverde een infanteriecompagnie (de Koningscompagnie van 11 Infanteriebataljon) als toevoeging aan een Brits bataljon. De missie ging van start op 1 juni 1998. UNFICYP bestond op dat moment uit drie bataljons, die ieder een deel van de bufferzone bewaakten. Sector II, het gebied rond de verdeelde Cypriotische hoofdstad Nicosia, viel onder het Brits-Nederlandse bataljon en huisvestte onder andere het hoofdkwartier van de vredesmacht.

Van de Nederlandse compagnie werd één peloton toegevoegd aan de *Mobile Force Reserve*. Deze reserve-eenheid stond onder direct bevel van de *Force Commander*. De twee overige pelotons verrichtten hun taken (het bemannen van waarnemingsposten en het uitvoeren van patrouilles) in het eigen bataljonsvak. Zij opereerden vanuit twee locaties, 'Falcon' en 'Liri'. De pelotons heetten respectievelijk Falcon Troop en Liri Troop.

De Tijgercompagnie

In december 1998 werd de Koningscompagnie afgelost door de Tijgercompagnie. De Jagers opereerden volgens dezelfde opzet als hun voorgangers. De manschappen draaiden vijf dagen diensten op de waarnemingsposten, patrouilleerden daarna vijf dagen al lopend, fietsend en met witte terreinwagens langs en door het niemandsland, en hadden vervolgens een rustperiode van enkele dagen.

Beide uitzendingen van de compagnieën Grenadiers en Jagers waren routinematig. Van noemenswaardige politieke of militaire spanningen was nauwelijks sprake. De klus werd simpelweg geklaard. In juni 1999 werden de Jagers afgelost door een eenheid van 13 Gemechaniseerde Brigade.

Crisis in Kosovo

Terwijl het 11-de Infanteriebataljon de uitzendingen naar 'vakantie-eiland' Cyprus twee keer een halfjaar bemen-

ste, deed zich op de nabijgelegen Balkan een nieuwe en ernstiger crisis voor. Het kruisvat Kosovo ontplofte. Een etnisch conflict tussen Serviërs en Albanen liep uit op een oorlog tussen de NAVO en Joegoslavië.

Nadat de NAVO dit conflict in het voorjaar van 1999 in eigen voordeel had beslist, kwam Kosovo onder internationaal beheer. De Joegoslavische strijdkrachten trokken zich terug, de provincie kwam onder VN-bestuur en een door de NAVO gedomineerde vredesmacht (*Kosovo Force*, of KFOR) nam de beveiliging van het gebied op zich.

NAVO-strijdkrachten trokken Kosovo op 12 juni 1999 binnen. Nederland leverde voor deze ontplooiing (operatie *Joint Guardian* genoemd) onder meer een afdeling rijdende artillerie en een geniehulpbataljon. Deze eenheden werden deel van een door de Duitsers geleide brigade die onder de naam *Multinational Brigade South* (MNB-S) een sector beheerde rond de zuidelijke Kosovaarse stad Prizren.

Het Nederlandse geniehulpbataljon (meer dan 850 militairen) was een mix van eenheden. De kern van het bataljon bestond uit genie en transport. De B-compagnie van 11 Infanteriebataljon Garde Grenadiers en Jagers werd er voor een half jaar bij ingedeeld voor beveiliging.

Nieuwe vorm van optreden

Net als de andere Nederlandse eenheden raakte de 'Stiercompagnie' in Kosovo verzeild in een voor de manschappen nieuwe vorm van vredesondersteunend optreden. KFOR oefende een compleet militair bestuur uit over het gebied. Er was sprake van een bestuurlijke overgangperiode naar het traag op gang komende internationale gezag van de *United Nations Interim Administration Mission in Kosovo* (UNMIK).

De NAVO-militairen zorgden tussentijds voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid, het herstellen van de rechtsorde, het ondersteunen

van de humanitaire hulpverlening en het op gang brengen van het openbaar bestuur (inclusief nutsvoorzieningen). Voor de Grenadiers en Jagers betekende dit concreet dat zij naast hun bewakingsopdracht tevens werden ingezet voor politionele taken.

Het Nederlandse geniehulpbataljon, inclusief de beveiligingscompagnie, streek neer op een verlaten vliegveld ten noorden van Prizren. De luchtmobiele Grenadiers en Jagers bewaakten aanvankelijk het basiskamp dat hier ten behoeve van de hulptroepen werd opgebouwd en verzorgden de beveiliging van de werklocaties waar de 'bouwvakkers' van het bataljon actief waren.

Zij verzamelden vooraf inlichtingen voor de bataljonsstaf, reden patrouilles (verkenning en *showing the force*) en waren aanwezig als de hulptaken werden uitgevoerd. Tevens stond de luchtmobiele eenheid klaar als snelle reactiemacht, om uit te rukken in geval van calamiteiten. Eind juli kwam er ruimte om een van de pelotons aan de bewakingstaken te onttrekken en in te zetten voor politieel werk elders in het brigadevak.

Op 27 juli werd een peloton bijvoorbeeld onder bevel gesteld van het Duitse bataljon dat verantwoordelijk was voor de rust en orde in en rondom Prizren. Gedurende zes dagen hielden de Nederlanders 's nachts toezicht in een van de wijken van de stad. Zij richtten posten in, liepen patrouilles en controleerden voertuigen. De daaropvolgende weken werden de Grenadiers en Jagers op dezelfde wijze ingezet in de stad Orahovac, in het gebied dat onder de verantwoordelijkheid viel van de Nederlandse 11-de Afdeling Rijdende Artillerie (de Gele Rijders).

Gebiedsverantwoordelijkheid

Later in de uitzending kreeg de B-compagnie eigen gebiedsverantwoordelijkheid. Het eigen gebied dat de compagnie kreeg toegewezen, lag tussen de steden Prizren en Suva Reka en bleek rustig. Later volgde een uit-

dagender opdracht, het beveiligen van een gebied ten oosten van Prizren, langs de weg naar Macedonië. De Grenadiers en Jagers moesten daar een bedreigde Servische minderheid beschermen.

Al gauw kwam de compagnie er achter dat de grootste oorzaak van de problemen 'een vijftal criminele broers' was dat de bevolking terroriseerde. Vlak voor kerst 1999 vielen de Grenadiers en Jagers daarom bij deze broers thuis binnen. De oproerkraaiers werden opgepakt en hun aanzienlijke voorraad wapens en munitie werd in beslag genomen.

De actie was een prima afsluiting voor een geslaagde uitzending. Vlak na de millenniumwisseling vertrokken de eerste rode baretten naar Nederland. Op 12 januari 2000 werd de aflossing voltooid en arriveerden de laatste Grenadiers en Jagers behouden in Schaarsbergen.

'In vredestijd'

Het expeditionaire karakter van de luchtmobiele bataljons kenmerkte ook het dagelijkse leven van de nieuwe beroeps in Nederland. Opleiding en oefenprogramma waren er bijvoorbeeld geheel op ingericht en stelden hoge eisen. Dat begon al bij het Schoolbataljon, waar het hoge tempo, de discipline en de zware druk op de fysieke gesteldheid veelal een cultuurschok bij de aspiranten teweegbrachten.

Fearless Falcon, de eindoefening ter verkrijging van de rode baret, groeide uit tot een gevreesde test. Die rode baret was dus niet zomaar voor iedereen weggelegd, al was er ook een periode dat niet iedereen hem wilde. Eind jaren negentig, toen het Nederland economisch voor de wind ging en Defensie op de arbeidsmarkt vele concurrenten had, verliep de werving van nieuw beroepspersoneel stroef. De statistieken logen er niet om. De vullingsgraad van de Luchtmobiele Brigade daalde tot 64 procent in

2001. Het 11-de Infanteriebataljon zat daar met 62 procent zelfs nog onder.⁵

Intensief oefenen

Het veelzijdige takenpakket van de Luchtmobiele Brigade dwong de eenheden tot veel, lang en intensief oefenen. Werden oefeningen in het tijdperk van de Koude Oorlog nog voornamelijk in Nederland en Duitsland gedraaid, voor de luchtmobiele Grenadiers en Jagers stonden regelmatig exotischer oorden op het programma.

Zo werd er gebikkeld in de ijzige koude van Noorwegen, de kille regen van Wales of de droge hitte van Spanje. Verder kwamen de rode baretten regelmatig in Midden- en Oost-Europa. Oefenterreinen in Nederland en Duitsland bleven daarnaast natuurlijk gebruikt worden.

Omdat oefenen met helikopters in eigen land de nodige beperkingen kende, werd er in grotere verbanden veelal getraind in Polen en Tsjechië. Met name voor het klaarstomen van de beoogde gezamenlijke 11 *Air Manoeuvre Brigade* boden deze landen alle ruimte. Bij de Tactische Helikoptergroep van de luchtmacht waren inmiddels de benodigde helikopters ingestroomd. Voor het transport waren de Amerikaanse CH-47D Chinook en de Franse AS 532-U2 Cougar aangeschaft. Voor de gevechtssteun had Nederland voor de AH-64D Apache gekozen.

In het voorjaar van 1997 vond in Polen de 'joint' oefening *Rhino Drawsko* plaats, waar de Luchtmobiele Brigade en de Tactische Helikoptergroep voor het eerst gezamenlijk, met bijna al hun beschikbare materiaal, de proef op de som namen. Latere oefeningen in het kader van de gereedstelling hadden klinkende namen als *Indian Falcon*, *Cold Grouse*, *Falcon Hradiste* en *Polish Falcon*.

⁵ *Evaluatie groot project oprichting Luchtmobiele Brigade*, pagina 10. Het betreft hier een bijlage bij Tweede Kamerbrief 22327, nr. 52 (vergaderjaar 2001-2002), d.d. 15 april 2002.

Reorganisatie

In 2000 werden de luchtmobiele bataljons met het oog op '11 AMB 2003' gereorganiseerd, ook 11 Infanteriebataljon. De antitankcapaciteit werd bij de afzonderlijke infanteriecompagnieën weggehaald en op bataljonsniveau ondergebracht. De Staf-stafverzorgingscompagnie werd omgevormd tot een Staf- en Antitankcompagnie (STAT-compagnie), een eenheid die zorgde dat de bataljonscommandant een aantal belangrijke operationele middelen (antitank, verkenning en verzorging) direct bij de hand had en ten behoeve van het bataljon kon inzetten.

De compagnie bestond – naast de staf – uit een verkenningpeloton, drie antitankpelotons en een geneeskundig peloton. De nieuwe STAT-compagnie van de Grenadiers en Jagers kreeg de bijnaam 'Wolf-compagnie'.

Nieuw materieel

Terugkijkend maakten de Grenadiers en Jagers de eerste jaren van hun luchtmobiele bestaan de nodige veranderingen mee.

Zo werden zij ook uitgerust met een grote hoeveelheid nieuw materieel. De aloude FAL en Uzi werden vervangen door de Canadese C7 Diemaco. Dit broertje van de bekende Amerikaanse M-16 werd tussen 1994 en 1997 ingevoerd.

Bij de Luchtmobiele Brigade verstrekte men de versie C7 en C7-A1 (met vizier) als standaardwapen. Daarnaast verdween na 2000 de MAG-mitrailleur om plaats te maken voor de handzamere (en eveneens Belgische) Minimi.

Verder kregen de rode baretten in 1998 een Luchtmobiel Speciaal Voertuig (LSV), een terreinwagen die geschikt was om onder de transporthelikopters te hangen. Datzelfde jaar besloot Defensie tot de aanschaf van het Patria XA-188 pantserwielvoertuig, voor inzet bij vredesondersteunende operaties. Ook Grenadiers en Jagers leerden met de Patria werken.

Wapens inzamelen in Macedonië

De oorlog om Kosovo was niet het laatste conflict in het voormalige Joegoslavië. In Macedonië ging de Albanese minderheid (ongeveer 22 procent van de bevolking) zich na het Kosovo-conflict roeren. Vanuit Kosovo begonnen Albanese extremisten begin 2001 een gewapende opstand tegen de Macedonische regering. Hun doel was om het noordwestelijke deel van het land los te maken en aan te sluiten bij Albanië en Kosovo.

Voordat de gevechten tussen het Macedonische leger en deze rebellen konden escaleren tot een onomkeerbare boedelscheiding, bereikten de partijen in augustus 2001 onder druk van de NAVO en de EU politieke overeenstemming. In ruil voor het staken van de strijd en ontwapening, verleende het Macedonische parlement de Albanese meer rechten. De Macedonische grondwet werd daartoe aangepast.

De NAVO zond een troepenmacht van vierduizend militairen om de inname van de Albanese wapens voor haar rekening te nemen. De operatie, die dertig dagen duurde, werd *Essential Harvest* gedoopt.

Ook Nederland deed mee aan *Task Force Harvest*. De A-compagnie van 11 Infanteriebataljon vormde de kern van de Nederlandse eenheid. Kwartiermakers van de Koningscompagnie vertrokken op 23 augustus 2001 naar Macedonië. Zij richtten een basiskamp in bij Dracevo, ten zuiden van de Macedonische hoofdstad Skopje.

De hoofdmacht arriveerde op 26 augustus. De volgende dag werden de luchtmobiele infanteristen reeds ingezet bij een wapeninzamelactie. De Nederlanders verzorgden de beveiliging rondom het gehucht Brodec, in Albanese gebied in het noordwesten van het land.

Op 7 september werden de Nederlanders wederom ingezet voor de route-

en flankbeveiliging bij een wapeninzamelingsactie, ditmaal bij het dorp Radusa in de buurt van de grens met Kosovo. Het Albanese verzet leverde 202 handvuurwapens en een pantservoertuig in. Een kleine week later, op 13 september, verrichtten de Grenadiers bijstand bij een operatie van Britse genisten ten westen van de stad Kumanovo. De Britten versleepten een tank en verstevigden twee bruggen.

Naarmate de wapenoogst vorderde, verbeterde de situatie. Het Macedonische parlement amendeerde – met enige vertraging – de grondwet en het aantal incidenten tussen de strijdende partijen nam af. De NAVO-operatie werd op 27 september beëindigd, na het inzamelen van meer dan 3800 wapens en tienduizenden stuks munitie. Niemand geloofde echter dat dit alles was. Niettemin was operatie *Essential Harvest* het begin van een nieuwe vrede in Macedonië. Het Nederlandse detachement keerde op 1 oktober huiswaarts.

Hulptroepen tegen het terrorisme

Terwijl de Koningscompagnie wapens oogstte in Macedonië, vond op 11 september 2001 in de Verenigde Staten de grootste terroristische aanval uit de geschiedenis plaats. Twee door islamitische extremisten geëkaapte passagiersvliegtuigen boorden zich in de *Twin Tower* wolkenkrabbers van het New Yorkse *World Trade Center*. Een derde geëkaapt toestel vloog te pletter tegen het Amerikaanse ministerie van Defensie (het Pentagon) in de hoofdstad Washington.

In totaal verloren meer dan drieduizend mensen hun leven. Naar aanleiding van '9-11' verklaarden de lidstaten van de NAVO hun steun aan de Verenigde Staten. Voor het eerst in de geschiedenis van het bondgenootschap was er een aanval op één die werd beschouwd als een aanval op allen.

Ook Nederland schaarde zich bij de club der 'bereidwilligen' die steun

bood. Voor de aanval op het Talibanregime en Al Qa'ida in Afghanistan – vier weken later – maakten de Amerikanen echter geen gebruik van dit aanbod. Zij betrokken aanvankelijk alleen Britse en Australische troepen en de gewapende Afghaanse oppositie bij operatie *Enduring Freedom*.

ISAF

Andere landen, waaronder Nederland, verrichtten op Amerikaans verzoek hand- en spandiensten. Daarnaast leverde ons land in december, nadat de Amerikanen de oorlog in Afghanistan hadden gewonnen, een versterkte luchtmobiele infanteriecompagnie voor de *International Security Assistance Force* (ISAF).

Deze vredesmacht ging in en rondom de Afghaanse hoofdstad Kabul een veilige omgeving creëren voor de nieuwe Afghaanse interim-regering die de door de Amerikanen verdreven Taliban verving. Aan de basis van de eerste Nederlandse ISAF-eenheid, die voor een periode van drie maanden werd uitgezonden, stond de A-compagnie van het 13-de Infanteriebataljon.

Takenpakket

Het opbouwen van de internationale troepenmacht in Kabul verliep voorspoedig. De Nederlandse compagnie werd onder bevel gesteld van een Duitse *Battlegroup* en kreeg drie politiedistricten toegewezen in het zuid-oostelijke deel van de Afghaanse hoofdstad.

De taken waren: het beveiligen van dit gebied, van gebouwen, VN-personeel en routes – met name door patrouillegang en het inrichten van waarnemingsposten en *checkpoints* – en het steunen van de wederopbouw.

ISAF bestond uit één brigade, de zogenoemde *Kabul Multinational Brigade* (KMNb). De commandant was een Duitse generaal, die het bevel voerde over drie *Battlegroups*; een Brits, een Frans en een Duits bataljon. Het hoofdkwartier was gevestigd op een basiskamp (*Camp Warehouse*) ten oosten van Kabul. De Nederlandse

compagnie had hier een eigen segment (*Dusty Dutch*) en maakte deel uit van de Duitse *Battlegroup*. In totaal bestond de ISAF-troepenmacht uit meer dan vierduizend manschappen.

Grenadiers en Jagers naar Kabul: ISAF-3

Afghanistan, een land waar de Verenigde Staten nog altijd op hun tegenstanders joegen en waar vechtende krijgsheren hun territorium afbaken. Waar het fundamentalistische verzet nog volop actief was, waar mijnevelden en onontplofte munitie een gevaar vormden voor de patrouillerende soldaten en waar een zinderende zomer de inzet bemoeilijkte.

Dit waren de omstandigheden waaronder ISAF-3 – grotendeels gevormd uit personeel van 11 Infanteriebataljon Garde Grenadiers en Jagers – eind juli 2002 als derde Nederlandse bijdrage aan de opbouw van Afghanistan in Kabul terecht kwam.

Talrijke schietpartijen

Concreet bleek de dreiging in de Afghaanse hoofdstad uit talrijke schietpartijen en kleine bomaanslagen op burgerdoelen, vooralsnog zonder grote gevolgen. Daarnaast circuleerden er pamfletten die opriepen tot aanslagen op de ISAF-militairen en waren er talrijke meldingen van rondrijdende bomauto's.

Er gingen geruchten dat er actief strijders werden gerekruteerd onder de burgerbevolking en dat Al Qa'ida-strijders in de stad waren geïnfiltreerd. ISAF-patrouilles vonden geregeld raketten of explosieven op plaatsen waar internationale steunverleners zich ophielden. Eind augustus werd in het kantoor van een Saoedische 'hulporganisatie' zelfs een compleet chemisch laboratorium met explosieven aangetroffen.

Patrouilles

Om de dreigingen in te tomen voerde ISAF-3 vierentwintig uur per dag patrouilles uit in de aan de Nederlanders toegewezen districten. Tijdens de

patrouilles werd contact gezocht met autoriteiten en burgers, om de vinger aan de pols te houden en inlichtingen te vergaren. Om de *hearts and minds* van de plaatselijke bevolking te winnen, werden overal in het operatiegebied hulpprojecten uitgevoerd of ondersteund.

Daarnaast werden dikwijls statische objecten bewaakt, werden konvooien begeleid en richtten de Grenadiers en Jagers incidenteel wegversperringen op om voorbijgangers te controleren. Zeer effectief bleek de luchtmobiele inzet van de troepen.

Oplopende spanning

Naarmate de uitzending vorderde, liep de spanning op. Er vonden meerdere aanslagen plaats in en rondom de stad. De Grenadiers en Jagers werden hierdoor regelmatig geconfronteerd met gruwelijke taferelen. Op 26 september 2002 was er bovendien, voor het eerst sinds lange tijd, een raketbeschieting op *Camp Warehouse*. Twee raketten vlogen over het kamp.

Op 19 oktober was er opnieuw zo'n aanval. Na het vertrek van de Grenadiers en Jagers hielden deze aanvallen aan. De primitieve en onzuivere beschietingen met projectielen op (maar vaker óver) *Camp Warehouse* deden de mannen en vrouwen van ISAF-4 en ISAF-5 regelmatig een paar uur in de schuilbunkers belanden.

Ernstiger was een rechtstreekse aanslag op een Nederlandse patrouille van ISAF-5 op 7 maart 2003. Een van afstand bediend explosief werd tot ontploffing gebracht tijdens het langsrijden van de groep. Een Afghaanse tolk overleed een paar uur later aan zijn verwondingen.

In de schaduw van het Legerkorps: ISAF-6

In het halve jaar tussen ISAF-3 en de tweede uitzending naar Afghanistan van de Grenadiers en Jagers, ISAF-6, groeide niet alleen de spanning, maar ook het Nederlandse aandeel in de

internationale vredesmacht in Kabul danig.

De luchtmobiele infanteriecompagnie was vanaf het moment dat ISAF-5 in februari 2003 aantrad, niet langer de enige Nederlandse aanwezigheid in de Afghaanse hoofdstad. Op 10 februari werd het bevel over de gehele *International Security Assistance Force* namelijk overgenomen door de staf van het Duits-Nederlandse Legerkorps, het *1 (GE/NL) Corps*.

ISAF-6 was wederom een samengestelde eenheid van luchtmobiele Grenadiers en Jagers, waarvan de kern afkomstig was van de Bravo-compagnie. Andere bijdragen kwamen in de vorm van pelotons van de Staf- en Antitankcompagnie en de Alpha-compagnie. De eenheid was operationeel op 15 mei 2003.

Organisatie en optreden van ISAF-6 waren grotendeels hetzelfde als die van ISAF-3. De gebiedsbeveiliging betrof drie districten ten zuidoosten van Kabul en werd gehandhaafd door middel van patrouillegang en het inrichten van waarnemingsposten en wegversperringen.

Van de vijf door het ISAF-hoofdkwartier gesignaleerde 'probleemgebieden' in de regio Kabul waren er twee Nederlands: de districten Baghrami en Chahar Asiab. Concreet merkten de Grenadiers en Jagers dit door de intensievere patrouillegang en daarmee de grotere werkdruk. Daar bleef het echter niet bij.

Op 7 juni reikte de slagkracht van de vijand tot in Kabul. 's Ochtends om acht uur trof een met explosieven beladen taxi een pendelbus die Duitse ISAF-soldaten van *Camp Warehouse* naar het vliegveld bracht. De zelfmoordaanslag kostte behalve de dader vier Duitsers en een Afghaan het leven. De andere Duitse militairen in de bus raakten allemaal gewond.

De Nederlandse bijdrage aan ISAF werd half augustus 2003 beëindigd. De Grenadiers en Jagers, het legerkorps-hoofdkwartier en de ondersteu-

nende eenheden werden teruggetrokken. Op 30 juli vertrokken de eerste Grenadiers en Jagers via Termez (Oezbekistan) huiswaarts. Op 12 augustus kwam er een operationeel einde aan ISAF-6.

Nederland had ruim anderhalf jaar een professionele bijdrage geleverd aan de vrede en veiligheid in Kabul. Het grootste deel van die opdracht was vervuld door luchtmobiele eenheden, waaronder twee rotaties Grenadiers en Jagers. Wederom had de Garde aangetoond ver over de grenzen te kunnen opereren.

'Groenblauw': 11 AMB doet eindexamen

Anno 2003 was de Luchtmobiele Brigade – die ooit embryonaal was begonnen met het omvormen van 11 Pantserinfanteriebataljon Garde Grenadiers en 12 Pantserinfanteriebataljon Garde Jagers naar luchtmobiele Infanteriebataljons – al ruim tien jaar bezig om een volwaardig inzetbaar, expeditionair krijgsmachtonderdeel te worden. In die tien jaar was een nieuwe brigade opgeleid en paraat gemaakt.

Tegelijkertijd waren er bij de luchtmacht nieuwe helikopters (*Chinooks*, *Cougars* en *Apaches*) ingestroomd. Vanaf 1997 oefenden deze lucht- en landstrijdkrachten geregeld grootschalig samen om een geoliede gevechtseenheid te worden. Het doel was om eind 2003 de zogenoemde Operationele Gereedheidstatus (OGS) te bereiken, een soort diploma dat gold als een mijlpaal voor de beoogde, gezamenlijke 'groenblauwe' *Air Manoeuvre Brigade* (11 AMB).⁶

'Gainful Sword'

Het 'eindexamen' legde de eerste joint gevechtseenheid uit de Neder-

⁶ Zie: M.J.H.M. Bastin, W.C.G.J. Gerdsen en C.J. Matthijsen, '11 Air Manoeuvre Brigade operationeel gereed. Een 'joint' eenheid bij uitstek', *Militaire Spectator* jrg. 172 (december 2003) 629-641.

In oktober 2003 deed 11 Air Manoeuvre Brigade 'eindexamen' in Polen

(Collectie: IMG-KL)

landse geschiedenis in oktober 2003 af in Polen, tijdens de oefening *Gainful Sword*. Op oefenterreinen van het voormalige Rode Leger ten westen van de havenstad Stettin werd 11 AMB veertien dagen lang kritisch onder de loep genomen door tientallen scheidsrechters van de eigen Defensieorganisatie en de NAVO.

Onder leiding van het snel inzetbare hoofdkwartier (*High Readiness Forces Headquarters*) van het Duits-Nederlandse Legerkorps werden vijf grote acties uitgevoerd: een strategische verplaatsing naar Polen, een extractie van gijzelaars, het inrichten van een *Forward Operating Base* (FOB), een *air assault* en het afslaan van een vijandelijke tegenaanval.

In totaal namen meer dan 7500 militairen uit twaalf NAVO-lidstaten aan de oefening deel. Ongeveer 4000 van

hen waren Nederlanders. Andere grote deelnemers waren Polen en Duitsland. De brigade doorliep de oefening tot en met de laatste opdracht met goed gevolg. 11 AMB slaagde voor haar eindexamen. Of, zoals de commandant van 11 AMB, brigade-generaal der Grenadiers P.J.M. van Uhm het zei: 'We hebben de hoogste sport van de militaire ladder bereikt'.

'Paraat en wereldwijd inzetbaar'

In het jubileumjaar 2004 kijken Grenadiers en Jagers terug op twaalf-en-een-half geslaagde luchtmobile jaren. Het meest recente tijdperk uit de regimentsgeschiedenis was enerverend en avontuurlijk. Met succes werd een nieuwe Luchtmobile Brigade vormgegeven die in alle opzich-

ten nieuw was voor de Nederlandse krijgsmacht: vanwege het luchtmobile karakter, en de vulling met louter beroepsmilitairen.

Daarnaast werd vanaf het allereerst begin gedaan waarvoor die expeditie-naire beroepseenheid was opgericht. Uitzendingen naar Bosnië, Cyprus, Kosovo, Macedonië en Afghanistan gaven het Nederlandse belang in een stabiele internationale rechtsorde handen en voeten. Het Garderegiment Grenadiers en Jagers vervulde een hoofdrol bij deze uitzendingen en bij de oprichting en vervolmaking van de brigade.

Anno 2004 is 'Luchtmobile' daarom dankzij hun inzet – en ondanks de nodige tegenslagen – de eenheid die begin jaren negentig was beoogd: paraat en wereldwijd inzetbaar. ■

11 Luchtmobiele Brigade

Nu en in de toekomst

F.B. van Dooren – luitenant-kolonel der infanterie*

G. Kooij – majoor der genie*

Inleiding

Dit jaar bestaat het Garderegiment Grenadiers en Jagers 175 jaar. In het systeem van traditiehandhaving van de Koninklijke Landmacht bestaat er, door het kleiner worden van de organisatie, heden ten dage een nauwe koppeling (in veel gevallen één op één) tussen de parate bataljons van het Wapen der Infanterie en de regimenten als dragers van geschiedenis en traditie. Zo is de commandant van 11 Infanteriebataljon Luchtmobiel Garderegiment Grenadiers en Jagers (GGJ) tevens commandant van het Garderegiment Grenadiers en Jagers. Bij het genereren van gevechtskracht – de *core business* van iedere bataljonscommandant – speelt *esprit de corps* een belangrijke, maar moeilijk meetbare rol. Traditiebewustzijn en kennis van de geschiedenis van de eigen eenheid vormen aldus een *force multiplier*.

* Lkol van Dooren is de huidige regimentscommandant en tevens commandant 11 Infanteriebataljon Luchtmobiel Garderegiment Grenadiers en Jagers. Daarvoor was hij werkzaam op het kenniscentrum van het Opleidings- en Trainingscentrum Manoeuvreren in Amersfoort en als hoofd S3 van 11 Luchtmobiele Brigade. Majoor Kooij is werkzaam als S3 toegevoegd/S3 Plans bij 11 Air Manoeuvreren Brigade. Vóór het behalen van de Hogere Militaire Vorming was hij ook al geplaatst bij de brigade als commandant 11 Geniecompagnie Luchtmobiel.

1 Zie: M.J.H.M. Bastin, W.C.G.J. Gerdsen en C.J. Matthijsen, 11 Air Manoeuvreren Brigade operationeel gereed, in: *Militaire Spectator*, 172 (12) (2003) 629-641.

Drs. Ten Cate geeft in zijn artikel in deze uitgave van de *Militaire Spectator* een overzicht van het transformatieproces dat de toenmalige, voornamelijk door dienstplichtig militairen gevulde pantserinfanteriebataljons van de afzonderlijke Garderegimenten Grenadiers en Jagers hebben doorgemaakt vanaf het eind van de Koude Oorlog tot vandaag de dag. Thans samengevoegd tot één Garderegiment Grenadiers en Jagers, dat regelmatig de aandacht trekt door uitvoering van zowel ceremoniële taken als operationele opdrachten, behoort 11 Infanteriebataljon Luchtmobiel Garderegiment Grenadiers en Jagers samen met 12 Infanteriebataljon Luchtmobiel Regiment van Heutsz (RvH) en 13 Infanteriebataljon Luchtmobiel Regiment Stoottroepen Prins Bernhard (RSPB) tot de dragende pilaren van 11 Luchtmobiele Brigade. De brigade vormt de grondcomponent van 11 Air Manoeuvreren Brigade (11 AMB) en werkt binnen deze unieke *joint* eenheid van de Nederlandse krijgsmacht geïntegreerd samen met de Tactische Helikopter Groep (THG) van de Koninklijke Landmacht.

Tijdens inzet bij Task Force Harvest in Macedonië in 2001 is een compagnie van 11 Infanteriebataljon Luchtmobiel GGJ, en daarmee de luchtmobiele brigade, voor het eerst met behulp van Engelse helikopters daadwerkelijk luchtmobiel ingezet.

In dit artikel informeren wij u over de ontwikkelingen binnen de luchtmobiele brigade en gunnen u aldus een blik in de toekomst. Ons vertrekpunt is de oefening *Gainful Sword*, waarbij 11 AMB de Operationele Gereedheidsstatus (OGS) verwierf¹. Bij deze geslaagde oefening werd een aantal lessen geleerd en verbeterpunten geïdentificeerd. Tegelijkertijd zien we dat (internationaal)-politiek de belangstelling voor snel inzetbare eenheden is gegroeid. Beide aspecten behandelen we in dit artikel, waarbij we u ook inzicht geven in lopende (organisatorische en materiële) verbeterprojecten en in enkele *shortfalls* die nog om een oplossing vragen.

biele brigade en gunnen u aldus een blik in de toekomst. Ons vertrekpunt is de oefening *Gainful Sword*, waarbij 11 AMB de Operationele Gereedheidsstatus (OGS) verwierf¹. Bij deze geslaagde oefening werd een aantal lessen geleerd en verbeterpunten geïdentificeerd. Tegelijkertijd zien we dat (internationaal)-politiek de belangstelling voor snel inzetbare eenheden is gegroeid. Beide aspecten behandelen we in dit artikel, waarbij we u ook inzicht geven in lopende (organisatorische en materiële) verbeterprojecten en in enkele *shortfalls* die nog om een oplossing vragen.

Internationale omgeving

Sinds de oefening 'Gainful Sword' en de bereikte OGS is de belangstelling voor de brigade als inzetmiddel toegenomen. De ontwikkelingen in de internationale veiligheidssituatie en veranderingen van militair-operationele aard spelen daarbij een rol. De NAVO staat aan de vooravond van een ingrijpend hervormingsproces, gericht op vorming van snel inzetbare eenheden die over grote afstanden in alle niveaus van het geweldsspectrum kunnen worden ontplooid. De *NATO Response Force* (NRF) is het ijkpunt van alle bondgenootschappelijke inspanningen. De Nederlandse politiek heeft in dit opzicht gekozen aansluiting te houden bij de grote bondgenoten. Ook in ons land zijn de inspanningen gericht op de vorming van een, weliswaar in omvang klei-

Eagle Patrolling (Foto: elnt Smits)

neren, maar hoogwaardige, expeditionaire krijgsmacht. De capaciteiten van 11 AMB sluiten hierop naadloos aan. Immers, met deze brigade beschikt ons land over een flexibele 'joint' eenheid, die snel inzetbaar is en zich aanpast aan het geweldsniveau.

Wanneer we naar de (geplande) inzet van de brigade kijken, dan blijkt hoezeer het een uitzendinstrument in handen van de chef defensiestaf en – via hem – de bewindslieden is geworden. De Bravocompagnie (Bcie) van 12 Infanteriebataljon Luchtmobiel RVH neemt tot medio juli deel aan SFIR-3. De hoofdmoot van het bataljon kan begin 2005 aan de bak bij de NRF. Inmiddels is 13 Infanteriebataljon Luchtmobiel RSPB vertrokken naar Irak als opvolger van 42 Pantserinfanteriebataljon Regiment Limburgse Jagers (RLJ). Het jubilerende 11 Infanteriebataljon Luchtmobiel GGJ houdt ermee rekening dat zij op haar beurt de collega's van 13 Infanterie Luchtmobiel moet aflossen.

Realistisch trainen

De eerste ideeën voor een luchtmobiele brigade dateren uit de jaren tachtig van de vorige eeuw. Toen zag de wereld er totaal anders uit dan nu. In het denken stond een mogelijk grootschalige confrontatie met tankzware eenheden van de Warschaupactlanden centraal. Thans is in potentie de hele wereld het werkterrein en worden andersoortige bedreigingen aan den lijve ervaren. Naast de traditionele kennis van het grootschalige conflict in het hoogste geweldsspectrum, dat de basis blijft van het opleiding- en trainingsproces bij de KL, is kennis van kleinschaliger optreden tegen veelal irregulier optredende strijdgroepen meer dan ooit geboden. De opleidingen en oefeningen worden daarom, gebruikmakend van recente ervaringen en dreigingen, voortdurend geactualiseerd. Zo is tijdens de oefening *Falcon Spring* in april een nieuw scenario getraind, namelijk dat van inzet van 11 Infan-

teriebataljon Luchtmobiel GGJ als *Initial Entry Battlegroep* in een diffuse omgeving, als voorhoede van een *Air Manoeuvre Battlegroup* die in een groot gebied van verantwoordelijkheid moest optreden tegen een moeilijk grijpbare, onconventioneel optredende tegenstander. Het bataljon moest bij deze oefening voortdurend opschalen en vervolgens weer 'ontspannen', hetgeen hoge eisen stelde aan de mentale kwaliteiten van het personeel. Enerzijds moest het bataljon de *hearts and minds* van de lokale bevolking zien te winnen en anderzijds – soms gelijktijdig – knalhard optreden tegen onwillige, irreguliere elementen. Fysieke bezetting van het gehele gebied was door de grootte ervan onmogelijk. Het *Air Manoeuvre Concept* bood hier echter uitkomst. De Apaches van de luchtcomponent kunnen door het uitvoeren van patrouilles, een groot gebied verkennen en subversieve elementen onderkennen. De heli's beschikken over apparatuur om hun waarnemingen

vast te leggen, zodat later in de commandopost een beoordeling van de toestand kan worden gemaakt (*search and proof*). Vervolgens worden, indien gewenst, razendsnel infanteriepatrouilles gedropt met helikopters en enige tijd later (tot 48 uur) weer opgepikt. Deze vorm van 'joint' optreden wordt *Eagle Patrolling* genoemd. Zo kunnen enerzijds snel zwaartepunten worden verlegd en anderzijds eenheden snel worden versterkt. Al deze elementen zijn tijdens 'Falcon Spring' beoefend.

Organisatiewijzigingen

Op basis van de ervaringen wordt langs een aantal assen gewerkt aan (verdere) verbetering van de operationele capaciteit.

Als eerste punt wijzen wij op de noodzaak tot versterking van de grondgebonden verkenningcapaciteit. Tijdens de oefening 'Gainful Sword' beschikte commandant 11 AMB met zijn *Mobile Air Operations Teams* (MAOT's) over een beperkte capaciteit om luchtlandingen voor te bereiden. De 11 AMB kent echter – in tegenstelling tot de andere KL-brigades – geen zelfstandige verkenningcapaciteit bij inzet. Om deze lacune te vullen is de oprichting van een *pathfinder-peloton* voorzien. Deze 'pathfinders' hebben uitgebreidere verkenningstaken, waarin die van de MAOT's zijn opgegaan. De extra mankracht die is gemoeid met de oprichting van een dergelijk peloton kan, binnen het bestaande functieplafond, worden gevonden door een reorganisatie bij de Gewerschutters Lange Afstand (GLA). Waar deze thans bij de infanteriepelotons zijn ingedeeld, zullen zij in de toekomst op compagniesniveau worden geconcentreerd, hetgeen leidt tot functiebesparing.

Inmiddels is het denken verder geëvolueerd. De ervaringen van waarnemers van 11 AMB bij de toonaangevende 101 (US) *Airborne Division* (*the Screaming Eagles*) wezen op het nut van een verdere versterking van de verkenningcapaciteit op brigade-

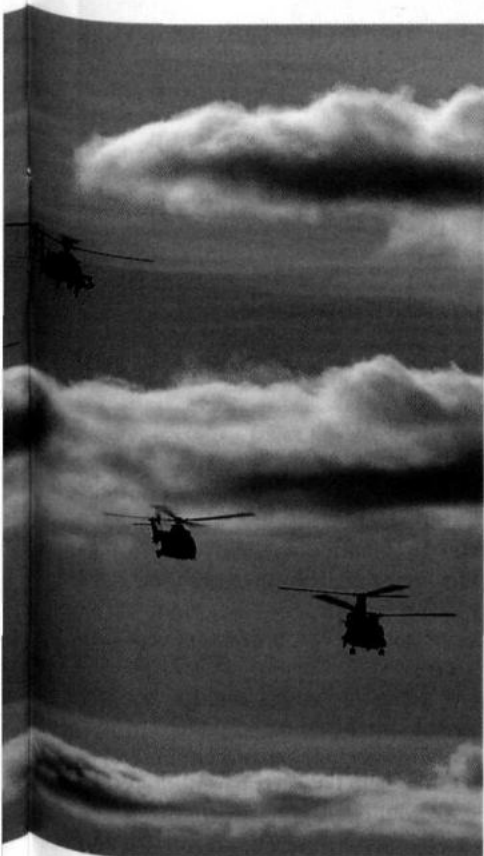
niveau. De gedachten gaan hierbij uit naar de vorming van een *Brigade Recce Detachment* (BRD), bestaande uit 'pathfinders' en andere specialisten, zoals genieverkenners, verbindingspersoneel en een mortieropsporingsradarploeg.

Invloed SMP

Het tweede punt betreft een groot aantal projecten, dat beoogt de materiële uitrusting van de individuele militair beter af te stemmen op de eisen van nu en morgen. Uiteraard heeft het *Soldier Modernisation Programme* (SMP), dat KL-breed de gevechtswaarde én het comfort van de militair aanzienlijk zal verbeteren, zijn invloed op de uitrusting van 11 AMB. Zonder uitputtend te zijn, wijzen we in dit verband op de volgende veranderingen.

De luchtmobiele infanterist heeft inmiddels de beschikking over de

rugzak Alpine. Deze, door de firma Löwe speciaal voor de Nederlandse krijgsmacht ontwikkelde rugzak telt weliswaar 25 liter meer inhoud dan de oude Berghausrugzak, maar biedt een groter draagcomfort. Invoering van het zogenaamde *opsvest* is een tweede, aansprekende verbetering. Dit moderne 'bokketuig' biedt de mogelijkheid om op de behoefte van een specifieke opdracht toegesneden uitrusting op de man te bevestigen. U kunt hierbij denken aan patroontassen, zaklampen, veldflessen, tassen voor verbandmiddelen, gevechtsmes en dergelijke. In de loop van dit jaar wordt bovendien een nieuwe slaapzak verstrekt die in verschillende weertypen bruikbaar is. Met de *personal role radio*, ten slotte, die gemakkelijk aan het 'opsvest' te bevestigen is, krijgt de luchtmobiele militair de beschikking over een beter *handsfree* communicatiemiddel. Het kunnen beschikken over een kogelwerend vest staat thans nog hoog op de verlanglijst van de individuele militair.

Andere materiële vernieuwingen

Voor 11 AMB vormt de KL-brede invoering van het anti-tank wapensysteem *Gill* een belangrijke verbetering, omdat dit zowel *manportable* is als verplaatsbaar op het Luchtmobiele Voertuig (LSV). Het Israëliëse systeem past beter bij het Air Manoeuvre Concept dan de zware TOW. Een volgende verbetering betreft de nabijverdediging. Deze behoefte ontstond door het Verdrag van Ottawa, waarbij een aantal landen, waaronder Nederland, zich verbond geen anti-personeelsmijnen meer te gebruiken. Dat betekende dat eenheden op zoek moesten naar een nieuw instrument om tijd en ruimte te winnen om, indien noodzakelijk, terug te vallen op een nieuwe positie. De oplossing bestaat uit een Oostenrijks systeem onder de pakkende naam: scherflading, horizontaal effect. De verdedigende eenheid kan hiermee de vijand vertragen, omdat de eigen luchtmo-

11 Luchtmobiele Brigade werkt binnen 11 AMB geïntegreerd samen met de Tactische Helikopter Groep van de Koninklijke Luchtmacht

(Foto: Directie Voorlichting, P. Wiezorek.
Bron: collectie IMG-KL)

biele infanteriepioniers tijdelijk een dodelijk scherm om de eigen eenheid heen kunnen leggen. Deze infanteriepioniers krijgen begin 2005 tevens de beschikking over een licht draagbaar middel om vijandelijke mijnevelden te doorbreken. Dit DRAMIDOL-systeem bestaat uit een explosieve lading, waarmee relatief snel een smalle doorgang kan worden gemaakt.

Mobiliteitsverbeteringen

Op mobiliteitsgebied vinden eveneens belangrijke veranderingen plaats. Bij 11 Luchtmobiele Brigade vervult de motor – naast de gebruikelijke ordonanstaken – ook een rol als vervanger van de jeep voor sleutelfunctionarissen. Aan de terreinvaardigheid van de motor worden hoge eisen gesteld. Daarom beschouwt men de instroom van de Oostenrijkse KTM als een belangrijke verbetering.

Het Luchtmobiel Speciaal Voertuig (LSV), dat enkele jaren geleden binnenrolde, was oorspronkelijk bedoeld voor inzet in een Koude-Oorlogscenario, waarbij geen bijzondere eisen aan de actieradius werden gesteld. Hoewel momenteel onder invloed van de ARBO-wetgeving (!) een aantal veranderingen aan het LSV wordt doorgevoerd, kent het voertuig beperkingen ten aanzien van de huidige luchtmobiele inzetopties. Intensieve patrouillegang, en dat over grote afstanden, is met het huidige LSV niet goed mogelijk. Daarom streeft men ernaar het LSV per 2008 te vervangen door een voertuig dat ook geschikt is voor het uitvoeren van bewakings- en patrouilletaken bij ernst-inzet.

Een laatste punt van zorg en aandacht betreft het ontbreken van voldoende luchtmobiliteit. Thans gaat medische evacuatie van gewonden door de lucht

(Medevac) ten koste van de organieke luchttransportcapaciteit. De commandant van 11 AMB kan daardoor voor een duivels dilemma worden geplaatst: moet hij in een noodsituatie schaarse capaciteit benutten voor Medevac of voor het versterken c.q. extraheren van een bedreigde eenheid? Juist in de huidige tijd waarbij vooral Afghanistan en Irak de noodzaak van Medevac onderstrepen, bestaat er dringend behoefte aan versterking van helikopters speciaal voor deze taken.

Samenwerking

Zoals eerder opgemerkt, zullen 12 Infanteriebataljon Luchtmobiel (RvH) en een *composite squadron* van de THG samen een Air Manoeuvre Battlegroup binnen de NRF vormen. De samenwerking tussen de grond- en luchtcomponent van 11 AMB wordt hierdoor verder geïntensiveerd, waardoor de brigade verzekerd blijft van een plaats in de voorhoede van het 'joint' optreden binnen de Nederlandse krijgsmacht. Naast deze organieke samenwerking kent 11 AMB diverse samenwerkingsverbanden, zowel binnen als buiten de landsgrenzen.

Nationaal

Het Korps Commandotroepen zien wij als een belangrijke partner. Door samen activiteiten te plannen kunnen we efficiënter trainen. Op dit moment worden jungletrainingen vaak al samen georganiseerd. Paratrainingen voor de brigade vinden plaats met belangrijke steun van het KCT. Tijdens de laatste gezamenlijk oefening in april betrof het de uitvoering van een *Non-combatant Evacuation Operation* (NEO). Nederlandse gegijzelden in het buitenland moesten worden bevrijd. De daadwerkelijke bevrijding werd uitgevoerd door specialisten van het KCT, gesteund door 11 AMB.

Ook de samenwerking met het Korps Mariniers staat hoog op de agenda. Op het gebied van jungletraining vin-

den al vergaande gesprekken plaats. Deze steeds intensievere samenwerking kan een belangrijke impuls geven aan het trainingsproces. Wij kunnen veel van elkaars ervaringen leren. Bovendien biedt het de belastingbetaler meer *bang for his money*. Belangrijke voorwaarde is ons inziens wel het behoud van eigen identiteit. Zowel bij het Korps Mariniers als bij de regimenten van de landmacht is *esprit de corps* een niet te verwaarlozen factor in de gevechtskracht.

Internationaal

Internationaal werkt 11 AMB samen met een aantal respectabele partners. De 101 (US) Airborne Division is de grootste en meest ervaren *air manoeuvre*-eenheid ter wereld. Deze divisie is in zijn geheel ontplooid geweest in Irak. Beide eenheden wisselen ervaringen uit door permanente liaisons bij 11 AMB en in de Verenigde Staten.

De Britse *16 Air Assault Brigade* is nog in oprichting. Naar verwachting zal deze brigade in 2007 de beschikking hebben over Apaches en daarmee honderd procent operationeel inzetbaar zijn. Met de Britse collega's vinden al uitwisselingen plaats.

De Duitse *Division Luftbewegliche Operationen* (DLO) is nog maar net opgericht. In deze divisie zijn alle helikopters gegroepeerd. Samenwerking tussen DLO en 11 AMB kwam in

Luchtmobiel Speciaal Voertuig (Foto: elnt Smits)

een stroomversnelling doordat beide eenheden deelnemen in NRF-4. Zo gaf de DLO de wens te kennen om de *Standing Operating Procedures* van 11 AMB als basis te gebruiken voor de eigen procedures.

De Poolse *25 Air Cavalry Brigade* is de speerpunteenheid van de Poolse landmacht. De brigade beschikt zelf over transport- en gewapende helikopters, echter niet over gevechtshelikopters. De brigade kan wel gezamenlijk optreden met Poolse HIND-gevechtshelikopters. De samenwerking met de Poolse *25 Air Cavalry Brigade* is goed. Zo hebben eenheden van deze brigade deelgenomen aan 'Gainful Sword'.

Samengevat

11 Air Manoeuvre Brigade bestaat voor een groot deel uit bataljons van regimenten met een jarenlange traditie en een luchtmobiele toekomst. Na het bereiken van de Operationele Gereedheidsstatus is 11 Air Manoeuvre Brigade klaar voor het grote werk. Wij beschouwen 'Gainful Sword' dan ook niet als top van de berg, maar als het basiskamp.

11 Luchtmobiele Brigade bereidt zich voor op verschillende inzet-

opties. Afhankelijk van de politieke besluitvorming zullen de eenheden van 11 Luchtmobiele Brigade – al dan niet gezamenlijk met de Tactische Helikoptergroep – Nederland vertegenwoordigen ergens in een ver oord.

De geleerde lessen leidden tot een aantal organisatiewijzigingen en materieelprojecten. De verkenningscapaciteit van 11 AMB is inmiddels uitgebreid door de oprichting van een 'pathfinder'-peloton. Het 'Soldier Modernisation Programme' draagt bij aan zowel de effectiviteit als het comfort van de individuele militair. Opvallende projecten zijn de vervanging van de rugzak, de slaapzak en invoering van het modulair 'opsvest'. Naast deze projecten vindt ook een aantal grotere materieelprojecten plaats waaronder de invoering van het antitankwapen MRAT. Gezien de vergroting van de inzetopties blijft de beperkte brigademobiliteit een aandachtspunt. Vervanging van de LSV door een breder inzetbaar voertuig en invoering van een 'dedicated' Medevac-helikopter bieden mogelijk uitkomst.

Inzet van Nederlandse eenheden zullen steeds meer 'joint' en 'combined' zijn. 11 Air Manoeuvre Brigade geeft hieraan invulling, enerzijds door samenwerking met het Korps Mariniers, anderzijds door samenwerkingsverbanden aan te gaan met buitenlandse eenheden met vergelijkbare *capabilities*.

Poolse helikopter (Foto: elnt Smits)

Zin en onzin rond commandovoering

prof. J.M.J. Bosch, brigade-generaal der cavalerie b.d.

*Geachte heren curatoren,
geachte leden van het College van Bestuur,
geachte leden van het Gouverneursberaad en het Faculteitsbestuur,
geachte generaals,
geachte hoogleraren, officieren en burgerdocenten,
geachte cadetten,
en voorts allen, die zo vriendelijk zijn deze afscheidsrede te willen aanhoren.
Zeer gewaardeerde toehoorders,*

Op 10 april 1997 mocht ik op deze plaats mijn inaugurele rede uitspreken. Ik aanvaardde daarmee het ambt van hoogleraar Militaire Bedrijfskunde met als leeropdracht Militair Operationeel Management. Ik nam daarmee in academische zin de fakkel over van luitenant-generaal der artillerie b.d. W.J. Loos die op 7 december 1995 zijn afscheidsrede hield met de titel 'Zin en onzin van oude wijn in nieuwe zakken'. Tweemaal eerder sprak hij in de aula: bij de Diëtsrede op 24 november 1987¹ en bij zijn, zoals hij het zelf formuleert, wat verlate inaugurele rede op 30 juni 1994². Alle drie keren was zijn thema in essentie de relatie tussen commandovoering en de opleiding aan de KMA.

In zijn afscheidsrede speelde Sun Tzu een belangrijke rol. Ik wil u het eerste

citaat niet onthouden. Het betreft de vijf gevaarlijke karaktereigenschappen die generaals kunnen bezitten:

degenen die de dood verachten kunnen gemakkelijk worden vermoord; degenen die bang zijn kunnen gemakkelijk gevangen worden genomen; degenen met een opvliegend karakter kunnen gemakkelijk kwaad worden gemaakt; degenen die hoge morele waarden nastreven kun je een slechte naam bezorgen en degenen die zich te veel om hun manschappen bekommeren kunnen gemakkelijk in moeilijkheden worden gebracht. Deze vijf zwakheden van generaals kunnen in een oorlog (en ik zou eraan willen toevoegen, niet alleen in een oorlog) rampzalige gevolgen hebben.³

Het is maar dat u het weet.

Mijn oratie op 10 april 1997 droeg als titel: 'Generaals, geleerden en goeroes: kanttekeningen bij oorlog, informatie en informatieoorlog'. In mijn

Op 21 april jl. sprak brigade-generaal prof. J.M.J. Bosch op de KMA zijn afscheidsrede uit getiteld "Zin en onzin rond commandovoering".

Bij deze gelegenheid werd hij tot zijn verrassing onderscheiden met het Ereteken voor Verdienste in zilver. Het eremetaal werd hem toegekend "vanwege zijn inzet als bestuurslid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap en hoofdredacteur van de Militaire Spectator. Daarmee heeft hij een grote bijdrage geleverd aan een brede verspreiding en stimulering in en buiten Defensie van wetenschap en kennis van het militaire beroep, met bijzonder oog voor de vastlegging van het hedendaagse denken voor toekomstig onderzoek. Door actieve medewerking aan en eindredactie van talrijke gezaghebbende publicaties gaf hij inhoud aan de doelstelling van de Vereniging en manifesteerde hij zich als vooraanstaand militair-strategisch denker". Namens de minister van Defensie, reikte de voorzitter van de KVVBK, generaal-majoor D. Starink, hem de onderscheiding uit.

De integrale tekst van zijn afscheidsrede treft u hierbij aan.

De plv. hoofdredacteur

¹ W.J. Loos. Diëtsrede. *De eisen die het beroep van officier stelt in relatie tot het militaire aspect en de wetenschappelijke opleiding*. Breda, 24 november 1987.

² W.J. Loos. *Militair Operationeel Management en de wetenschappelijke opleiding aan de KMA*. Breda, 30 juni 1994.

³ W.J. Loos. *Zin en onzin van oude wijn in nieuwe zakken*. Breda, 7 december 1995, 2.

Generaal Bosch werd op 21 april jl. onderscheiden met het Ereteken voor Verdienste (in zilver). De voorzitter van de KVBK speldt hem het eremetaal op

betoog ging ik in op drie verschijningsvormen van *Information Operations* en hun betekenis voor commandovoering. Allereerst *Information Based Warfare* met digitalisatie en netwerken als sleutelbegrippen, vandaag de dag eerder geduid als *Network Centric Warfare*. Dan *Information Warfare* waarbij informatie wordt gezien als belangrijk middel in relatie tot militair optreden. En ten slotte *Network* waarbij het gaat om het beïnvloeden van een tegenstander door het gebruik van de media ofwel het ontwrichten van de digitale samenhang in een samenleving. De bevinding was niet alleen dat alle drie de vormen bezinning vroegen. Ik constateerde ook dat de media, gewild of ongewild, een belangrijke rol spelen bij de inzet van strijdkrachten en dat technologie geen tovermiddel is en dat nooit zal worden. Ten slotte stelde ik vast dat de militair en de militaire organisatie

vandaag en morgen – net als eerder – zullen moeten leren, in chaos en onzekerheid te functioneren.

Bewust kies ik ervoor het thema 'Information Operations' niet verder uit te diepen. De KMA zette het thema met een internationaal symposium op de agenda en wijdde de *Netherlands Annual Review of Military Studies 1999* aan dit onderwerp.⁴ De KMA zat in de Duits-Nederlandse studiegroep en droeg bij aan het beleidskader dat binnen defensie over dit onderwerp is geschreven⁵. Het thema heeft een – zij het nog ondergeschoven – plaats in de doctrine van de KL en de KLu gekregen⁶. Verder wordt het binnen de opleiding aan de KMA aan de orde gesteld en ook binnen TNO bestudeerd. Beide instituten gaven impulsen voor internationale discussie. Kortom: het thema leeft en ik weet dat het één van de onderwerpen blijft

waarop het onderzoek binnen de Faculteit Militaire Wetenschappen zich zal richten. Ik richt mij verder – als mijn voorganger – op commandovoering in relatie tot opleiding.

De krijgsmacht als zwaardmacht

Zowel generaal Loos als ik zijn voor een belangrijk deel beïnvloed door de

- 4 J.M.J. Bosch, H.A.M. Luijff en A.R. Mollema. *Information Operations. Netherlands Annual Review of Military Studies 1999*. Deze publicatie is ook op cd-rom beschikbaar. Zie MS 171 (2000) (7/8), 348.
- 5 J.A. van der Louw. *Information Operations: Informatie als doel, middel en wapen*. MS 170 (2000) (11), 826-635.
- 6 Zie de KMA-publicatie *The Ace of Spades*, Breda 2004, L.Holtslag, P.W.M. Klaver, J.P. Majoor, L.F. Malmberg, W.A. Nieboer, V.J. van Tongeren, M.S. van der Vegte, J.P.M. de Vries 'Information Operations', 82-100.

Koude Oorlog. Anno 2004 is het voor cadetten moeilijk te begrijpen hoe zeer die mogelijke dreiging de structuur, organisatie, uitrusting, bewapening en het denken over de commandoering en inzet bepaalde. Uit overlevering weten ze dat de parate landmachteenheden in de toenmalige Bondsrepubliek Duitsland binnen zes uur naar hun oorlogslocatie moesten kunnen verplaatsen; dat er vliegtuigen gereed stonden om onmiddellijk op schendingen van het luchtruim te reageren; dat luchtverdedigingsmiddelen een hoge staat van paraatheid hadden en dat de marineschepen stringente aanwijzingen hadden over het activeren van radar- en wapensystemen als ze binnen de waarneming van de Russische vloot kwamen. Het is verleden tijd, steeds meer voltooid verleden tijd.⁷ Her en der resten in de diverse betrokken landen nog uitrusting, structuren en mogelijk nog wat gedachtegoed uit die voorbije periode. Nieuwe vlaggen bij het NAVO-hoofdkwartier getuigen van een 'nieuwe wereld'. Tegenstanders van toen zijn nu bondgenoten. De geschiedenis laat zien dat dit voortdurend kan verkeren. In de Eerste Wereldoorlog was Japan een bondgenoot van de geallieerden; in de Tweede Wereldoorlog tegenstander.

De Nederlandse krijgsmacht van toen bestaat niet meer. De opschorting van de dienstplicht betekent dat zij die dienen daarvoor een bewuste keuze hebben gemaakt. Het deelnemen aan vredesoperaties – tot 1989 uitzondering op de regel – lijkt nu, vijftien jaar later, bijna gewoon. Maar zo gewoon is die krijgsmacht en haar inzet niet.

Wie de krijgsmacht ziet als zwaarmacht is met name in de kwaliteit van dat zwaard en van de gebruikers ervan geïnteresseerd. Het zwaard is het middel; de macht is de wil en het vermogen om dit middel zondig bekwaam te hanteren. Militair vermogen, gevechtskracht, operationele kwaliteit of welke andere kwalificaties voor deze kwaliteit wil gebruiken is een complex begrip. Er is een

kwalitatief element: soorten middelen en aantallen. Maar het kwalitatieve domineert als het gaat om het individu, het team en de bredere organisatorische samenhang. Professionaliteit komt niet uit de lucht vallen. Het is het resultaat van langdurige investeringen in termen van denkkraft, tijd, geld, organisatie, coaching, opleiding en niet in de laatste plaats oefening. En dat alles in grote hoeveelheden.

De krijgsmacht moet erop zijn voorbereid in de wereld van geweld doelgericht te handelen. Deze wereld wordt gekenmerkt door gevaar, door angst en onzekerheid en door frictie. Dit laatste verschijnsel kent vele gezichten: menselijke fouten, falende systemen, verrassingen die een tegenstander veroorzaakt, het weer en het terrein en de limieten van geest en lichaam. Die – aldus Von Clausewitz – *verschrikkelijke* frictie is altijd en overal in aanraking met het toeval en bewerkt onvoorspelbare resultaten. De wereld van geweld is het domein van de onzekerheid en het handelen daarin lijkt op het lopen in water. Om Von Clausewitz te parafraseren: Het handelen in oorlog is bewegen in moeilijke omstandigheden. Zelfs de natuurlijkste en eenvoudigste beweging, het lopen, is in water niet makkelijk en met precisie uit te voeren. Nog moeilijker is de eenvoudigste beweging in oorlogstijd. Hij vergelijkt vervolgens de echte theoreticus met een zwemkampioen die de bewegingen die in het water nodig zijn op het droge laat oefenen en stelt vast dat theoretici die zelf nooit kopje onder zijn geweest, alleen maar dat kunnen bijbrengen wat iedereen al kan: lopen.⁸

Maar een krijgsmacht bevindt zich – gelukkig – niet constant in dergelijke omstandigheden. De staande organisatie, de vredesorganisatie, verdient evenzeer aandacht. Dit brengt mij terug bij het thema, commandoering in relatie tot opleiding.

Op alle commandoniveaus binnen de defensieorganisatie vinden we drie elementen, die een rol spelen bij

het geven van richting en bij het dagelijks bestuur: gezag, leidinggeven en management. Bij gezag gaat het om bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Bij leidinggeven om het beïnvloeden van anderen zodat ze hun functie, taak en rol doelgericht inhoud geven. Trefwoorden zijn het geven van doel, richting en motivatie, maar ook voorbeeldgedrag en zelf leiding aanvaarden. Het gaat om, zoals de Duitsers het formuleren: *Menschenführung*. Management is gericht op optimalisering. Het gaat om *Mittelführung*. Vanuit de taakstelling van de krijgsmacht is er één dominant proces: de gereedstelling en inzet van eenheden, staven en individuen. Gezag, leidinggeven en management moeten daarop zijn gericht.

De toekomstige officier zal derhalve eerst en vooral gevormd moeten worden als leidinggevende. Hij of zij zal tegelijkertijd moeten leren organiseren, leren managen en dat in twee totaal verschillende dimensies. De eerste dimensie is de wereld van de inzet waarop oefeningen zo goed mogelijk voorbereiden: daar waar het gaat om operationele commandoering. In die wereld zullen ze met een veelheid van taken en steeds wisselende omstandigheden worden geconfronteerd: *een wisselend landschap van politioneel optreden, militaire bestuur, humanitaire activiteiten, ci-*

⁷ Voor een meer uitgebreide beschouwing zie mijn bijdrage *De operationele inzetbaarheid: marges en knelpunten* in de komende publicatie van de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht over de Nederlandse strijdkrachten tussen 1966 en 1989.

⁸ 'Das Handeln im Kriege ist eine Bewegung in erschwerendem Mittel. So wenig man imstande ist, im Wasser die natürlichste und einfachste Bewegung, das blosse Gehen, mit Leichtigkeit und Präzision, zu tun, so wenig kann man im Kriege mit gewöhnlichen Kräften auch nur die Linie des Mittelmässigen halten. Daher kommt es, dass der richtige Theoretiker wie ein Schwimmer erscheint, der Bewegungen, die fürs Wasser nötig sind, auf dem Trocknen üben lässt (...) daher kommt es aber auch, das Theoretiker, die selbst nie untergetaucht haben (...) nur das lehren, was ein jeder kann – gehen.' C. von Clausewitz. *Vom Kriege*. 14^e druk, Berlijn, 1933, 61-62.

viel-militaire samenwerking, anti-guerilla, anti-terrorisme, misdadaadbestrijding, klassiek militair optreden en nog veel meer.⁹

Zoals generaal Charles A. Krulak van het Amerikaanse korps mariniers het op basis van ervaringen verwoordde:

In one moment of time our service members will be feeding and clothing displaced refugees providing humanitarian assistance; in the next moment, they will be holding two warring tribes apart – conducting peace-keeping. Finally, they will be fighting a highly mild-intensity battle. All at the same day, all within three city blocks. It will be what we call the three block war.¹⁰

Zaken als moreel, incasseringsvermogen, onderling vertrouwen, flexibiliteit en improvisatievermogen, zelfvertrouwen, trots, stressbestendigheid en durf, innerlijke discipline en verantwoordelijkheidsbesef laten zich niet langs een precieze meetlat leggen. Deze kwalificaties zijn niet of nauwelijks kwantificeerbaar. Maar ze zijn wel bepalend voor wat het individu, het team en de bredere organisatie onder druk kunnen presteren.¹¹ De tweede dimensie is de wereld van de bedrijfsvoering. Ik kom daar later op terug.

De officier was altijd al leider, adviseur, organisator en tegelijkertijd weer ondergeschikte. Zijn of haar rollen worden nu op diverse manieren geduid: leider en manager; krijger, manager en diplomaat of zelfs militair, diplomaat en ritselaar. Hij moet in staat zijn om, zoals de Britten dat zeggen *to deliver to target and budget* en militairen moeten – in Amerikaanse terminologie – getraind zijn in het gebruik van zowel bytes als bajonetten. De officier moet in ieder geval een soort kameleon zijn: iemand die zich aan totaal verschillende omstandigheden weet aan te passen.

'Call all of the staff and see if they want to make new changes on the existing changes or change the new changes to the old basis'

(Bron: IMG-KL)

Eén ding is zeker: elk toekomstig conflict en de voorbereiding daarop zal, wellicht meer dan ooit, hoogwaardig teamwork vragen. Goed opgeleid personeel van de diverse krijgsmachtdelen zal toekomstige opdrachten samen moeten uitvoeren. De combinatie van deskundigheden telt. Zoals Dwight D. Eisenhower het ooit verwoord schijnt te hebben:

We have got to be of one family, and it is more important today than it ever has been.¹²

En hij formuleerde dat heel wat jaren geleden! Dat teamwork geldt ook in internationaal verband. De krijgsmacht zal er op moeten zijn voor-

bereid in diverse multinationale coalities effectief te opereren.

Dit gezegd hebbende zijn er twee aspecten die mijns inziens van invloed zijn op de inzet en het optreden van de krijgsmacht: het benaderen van de krijgsmacht als een bedrijf en wet- en regelgeving.

⁹ Amersfoort, H. Krijger, manager en studiebol. *Maatschappij en Krijgsmacht*, jrg 22, oktober 2000, nr. 5, 17.

¹⁰ Op cit. D. Potts. *The Big Issue: Command and Combat in the Information Age*. Strategic and Combat Studies Institute, *The Occasional*, Number 45, March 2002, 16.

¹¹ Zie artikelen van A.P.P.M. van Baal, K.A. Gijsbers, O.P. van Wiggen over Vorming in *MS 170* (2001) (8), 401-421.

¹² Joint Publication 1 – *Joint Warfare of the US Armed Forces*, 11 november 1991, binnenblad.

Commandovoering in de krijgsmacht als bedrijf

De auteur van het artikel 'Bedrijfsvoering voor de strijdkrachten' in het *Wetenschappelijk Jaarbericht van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap*, vraagt zich in 1958 nog af of zijn gedachtegoed geen ketterij zou zijn.¹³ In datzelfde jaar begint de luchtmacht al met een cursus Bedrijfsvoering. Een commandant van een vliegbasis is immers qua taak te vergelijken met de directeur van een middelgrote Amerikaanse luchtvaartmaatschappij.¹⁴

De luchtmacht verzorgt in 1960 al een defensiebrede cursus op dat gebied.

Deze ontwikkeling is logisch verklaarbaar. De strijdkrachten worden steeds complexer, meer kapitaal- en materieelintensief. De stuurgroep Maatschappelijke Invloeden in de Krijgsmacht (STUMIK) zet er overigens al in 1977 wel vraagtekens bij. Zij acht slagzinnen als 'de productie van veiligheid' te gemakkelijk en te misleidend.¹⁵

De introductie van management en managementtechnieken gaat overigens onverdroten voort. Niet alleen op de KMA waar in 1985 de studie Militaire Bedrijfskunde start¹⁶, maar ook bij de Hogere Militaire Vorming die zwenkt in de richting van een opleiding voor de hogere bedrijfsleiding.¹⁷ Na 1985 gaat een nieuwe opleiding van start, de Tertiaire Vorming. Centraal thema is 'de slag om het geld'.¹⁸ Niet onbelangrijk daarbij lijkt overigens ook dat jonge officieren de kans krijgen of nemen om aan universiteiten bedrijfs- en bestuurskunde te studeren. Bladen als de *Militaire Spectator* en *Carré* spelen in het verspreiden van dit gedachtegoed evenzeer een rol. In 1993 verschijnt het *Beleid Bedrijfsvoering Defensie*. In 2000 komt een nieuwe versie uit. Er ontstaat een nieuwe taal: producent-klant-relaties, marktwerking, integrale kostprijs, verkoopproces, productaanbod, marketing, verrekening, rationele en irrationele overcapaciteit, convenanten en makelaarsfunctie.¹⁹

Het tegenwicht uit de operationele hoek is géén verzet tegen het feit dat bedrijfsvoering nodig is. Er wordt weliswaar her en der een vraagteken gezet bij het begrip 'bedrijf' en bij de wijze waarop aan bedrijfsvoering inhoud wordt gegeven²⁰ – overigens ook een punt van zorg bij sommige controllers –²¹ maar het is vooral verzet tegen de pretenties. De pretentie is namelijk dat de *mindset* bij vredesbedrijfsvoering en operationele commandovoering gelijk is en dat het hier twee vormen van bedrijfsvoering betreft.²² Ik ben zo vrij deze gedachte af te wijzen en op de risico's te wijzen. Beide domeinen verschillen in meer-

dere wezenlijke opzichten. Allereerst als het gaat om integrale verantwoordelijkheid. Deze is 'te velde' allesomvattend en speelt 24 uur per dag en zeven dagen per week. Zoals kolonel T.G.J. Damen het verwoordt:

*een commandant (is), op welk niveau dan ook, uiteindelijk volledig verantwoordelijk voor alles wat er in het kader van de aan hem verstrekte opdracht binnen zijn verantwoordelijkheden en bevoegdheden gebeurt, dan wel ten onrechte niet gebeurt.*²³

Het is alles, het is het totaal:

*je kunt niet om vijf uur de deur achter je dicht trekken en zeggen: 'tot morgen'.*²⁴

Zo niet in de vredessituatie. In 1989 spoorden voor mij als eenheidscommandant tevens kazernecommandant bij het dagelijks functioneren de verantwoordelijkheden nog redelijk integraal met de bevoegdheden. Over geld hoefde ik mij niet veel zorgen te maken. Op een of andere wijze was er geld om te doen wat moest worden gedaan, zij het dat ik soms moest horen dat er geld ontbrak voor bijvoorbeeld verbouwingen of voor computers. Een kazernecommando ondersteunde mij als kazernecommandant. 'Mijn' messes genereerden geld om het sociale leven te kleuren. De commandant van de huidige Resultaat Verantwoordelijke Eenheid (RVE) wordt met een complexere verdeling van bevoegdheden geconfronteerd. Dit maakt de uiteindelijke verantwoording diffuus. Maar er is meer.

Het vredesbedrijfsvoeringsbeleid omvat – aldus het BBD 2000: *de besturing en de beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen in de defensieorganisatie, rekening houdend met de eisen die gelden voor de operationele inzet.*²⁵ Het gaat dus om: de ordening

- 13 P.G.G. Frederiks. Bedrijfsvoering voor de strijdkrachten. *Wetenschappelijk Jaarbericht van de KVBK*, 1958, 40^e jaargang, 267-289.
- 14 P.J. Bettink. De cursus Bedrijfsvoering van de Koninklijke Luchtmacht. *MS* 129 (1960) (9), 350-353.
- 15 Krijgsmacht en Maatschappij, juni 1977, 25. Voor een kritische noot zie ook: J.M.R. Heemstra. Business management: vriend of vijand van het leger? Management in het spanningsveld van vredes- en oorlogsorganisatie. *MS* 149 (1980) (3) 123-133.
- 16 Stuurgroep Maatschappelijke Invloeden in de krijgsmacht. *Krijgsmacht en maatschappij*, 35.
- 17 P. Huysman en P.W. Gorissen. Militaire Bedrijfskunde, een nieuwe weg. *MS* 155 (1986) (4), 159-164.
- 18 W. Bevaart. *De Gouden Zon. De Hogere Vorming van officieren der Koninklijke Landmacht*, 1968-1992, Den Haag, 185.
- 19 L.A.F. Hovens. Het Commando Opleidingen KL en haar markt. *MS* 163 (1994) (11), 495-502.
- 20 Ik verwijs naar J. de Vries en M. van Dam. *Een blik achter de gouden muur*. In dit boek uit 1998 gaan de auteurs in op de tegenstelling tussen resultaatgericht en verantwoord werken. Voor een recensie zie *MS* 168 (1999) (9), 510-511.
- 21 L.W.M. de Bie. BDD2000 en de Defensie Controllers Opleiding. *MS* 171 (2002) (5), 229.
- 22 H. van Dort, N.J.E. van der Zee en K. Verdonk – *Beleid Bedrijfsvoering Defensie*. De letter of de geest, *Carré*, sept. 1999, 12.
- 23 T.G.J. Damen. Integrale verantwoordelijkheid van de commandant. Een praktijkvoorbeeld. *MS* 168 (1999) (2) 71.
- 24 T.G.J. Damen, 71.
- 25 L.W.M. de Bie. BBD 2000 en de Defensie Controllers Opleiding. *MS* 171 (2002) (5), 272.

van personele, materiële, financiële, informatieverzorgings-, opleidings- en de organisatiefunctie. Het gaat vooral om de doelmatige ordening van deze processen om het gedefinieerde 'product' te realiseren. *De kenmerken van operationele inzet* – aldus opnieuw het BBD 2000: *zijn richtinggevend voor de vormgeving. Deze kenmerken zijn: zelfstandigheid binnen het gegeven mandaat, effectiviteit, efficiënt omgaan met schaarse middelen en flexibel inspelen op gewijzigde omstandigheden.*²⁶ Dit klinkt goed.

Spanningsveld

Er doen zich echter twee problemen voor. Het eerste is dat de werkelijke kenmerken van operationele inzet eerst en vooral onduidelijkheid, veranderlijkheid en onvoorspelbaarheid en derhalve frictie zijn. Het genoemde rijtje van kenmerken omvat ook niet de beginselen van de commandovoering: decentralisatie; eenheid van commandovoering; wederzijds vertrouwen en begrip en tijdige en effectieve besluitvorming.

Het tweede probleem is dat een operationele commandant niet in deze processen denkt, maar in functies van militair optreden: manoeuvre, vuursteun, inlichtingen en informatie, verzorging, verbindingen en bescherming en dat alles rekening houdend met opdracht, tijd en ruimte, weer en terrein en potentiële of feitelijke tegenstand. Natuurlijk denkt hij procesmatig (er is logistiek) maar zijn benadering is steeds een combinatie van lineair en niet-lineair denken. Hij is steeds bezig met *what if* en met de blik eerst en vooral op de opdracht, de risico's en effectiviteit. De aanwezigheid van een mogelijke of daadwerkelijke tegenstander dwingt na te denken over geheimhouding en misleiding.

²⁶ Ibid.

²⁷ F.J.J. Princen en M.H. Wijnen. Defensie in beweging. Constante verandering door veranderende constanten. *MS* 173 (2004) (4) 215-224.

Dat alles betekent dat de 'mindset' tijdens de operationele inzet totaal verschillend is van die in de vredesituatie. In de bedrijfsvoering zijn verrassingen door jaarplannen zo goed mogelijk geëlimineerd. Als ze toch optreden zal er vooral worden gekeken naar budgetoverheveling. Voor de operationele commandant is frictie echter vrijwel per definitie een gegeven. In operationele omstandigheden zijn er geen convenanten; er zijn opdrachten en er is – als het goed is – een gewettigd vertrouwen dat iedereen doet wat in zijn vermogen ligt, handelt naar beste kunnen, zonnig improviseert en bereid is desnoods eigen gezondheid en leven in de waagschaal te stellen en gevaar en vermoeidheid te trotseren. Dat alles zonder dat de uitkomst op voorhand voorspelbaar is.

Mogelijk zou de vredesbedrijfsvoering meer niet-lineair denken moeten omhelzen. Ik verwijs graag naar het tot denken aanzettende artikel van Princen en Wijnen over het management van de complexiteit binnen defensie in het aprilnummer van de *Militaire Spectator*.²⁷ Dan nog blijft staan dat de processen in vredetijd verschillen van de functies van militair optreden die bij inzet centraal staan. Om een analogie te trekken: in sommige medische opleidingen wordt aandacht gegeven aan het organiseren van een afdeling of een medische praktijk. Deze kennis is uitermate nuttig, maar zij draagt niet per definitie bij aan de kwaliteit van het directe medische handelen van de arts. Sterker nog, wat betekent een 'mindset' die gericht is op bedrijfsvoering voor

de kwaliteit van het functioneren als medicus?

De risico's liggen in de omschakeling van vredesbedrijfsvoering naar inzet. Onze krijgsmacht is expeditionair; logistieke elementen gaan soms zelfs vooruit. We moeten ons goed realiseren dat een snelle omschakeling naar de wereld van de inzet niet alleen specifieke deskundigheid vooronderstelt, maar ook geoefendheid en flexibiliteit.

Veroorlooft u mij een enkele opmerking over bedrijfsvoering op een lager abstractieniveau. Ten eerste verbaast het dat de integrale kostprijs regelmatig niet integraal lijkt te worden benaderd. Verdisconteren wij bij de centralisatie van bepaalde diensten de reiskosten en daarmee ook kosten in tijd van de afnemer? Tijd is echter een kostbaar goed dat slechts eenmalig kan worden gebruikt. Deze tijd kan goed verspilling zijn. Hetzelfde kan gelden voor de tijd die met de uitvoering van regelgeving is gemoeid. Is deze tijd bij 'kosten' beschouwd en staat ze in verhouding tot de 'baten'? Dat geldt evenzeer voor vergadertijd die niet aan het nuttigheids criterium voldoet. Ten tweede geldt verspilling waar we hoogopgeleide functionarissen in omstandigheden brengen dat ze werkzaamheden uitvoeren die net zo goed of zelfs beter door anderen kunnen worden gedaan. Ten slotte: men moet geen gulden uitgeven om een dubbeltje te bewaken.

Van bedrijfsvoering ga ik naar wet- en regelgeving. Opnieuw vanuit een operationele optiek.

Wet- en regelgeving

De krijgsmacht is er altijd goed in geweest de zaken op papier te regelen. Elk krijgsmachtdeel kent vaste aanwijzingen, orders, regelingen en voorschriften. Het is een last om bij te blijven en regelingen toepassen is maar één van de tijdrovende effecten. In de jaren tachtig van de vorige eeuw is onderzoek gedaan naar de admini-

stratieve last van compagniescommandanten.²⁸ Het bleek dat ze gemiddeld meer dan de helft van hun werkweek besteedden aan papier in brede zin. Het lijkt er niet op dat deze last in omvang is gereduceerd. Ooit werd gesproken over 'anders denken, anders doen'. De bureaucratie blijkt echter taai en stroperig.²⁹

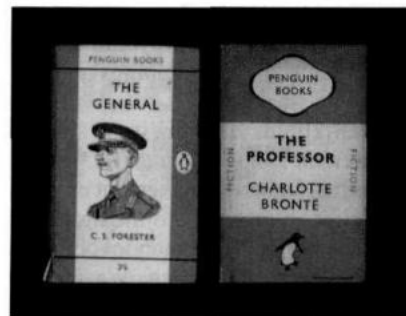
Maar er gelden ook wetten: de Grondwet, de Hinderwet, de wet op de Ruimtelijke Ordening en de wet Algemene Bepalingen Milieuhygiëne zijn enkele voorbeelden. Weinigen realiseerden zich in 1985 en 1986 wat de zogenaamde Slavenburgarresten van de Hoge Raad voor de krijgsmacht zouden gaan betekenen.³⁰ De Hoge Raad gaf daarbij een nadere invulling aan wat moet worden verstaan onder feitelijk leidinggeven aan een verboden gedraging. Het Volkelarrest van 1994 liet zien wat er kan gebeuren. De commandant van de vliegbasis Volkel werd strafrechtelijk vervolgd wegens een lekkende brandstoftank op zijn basis. Hij was van deze lekken op de hoogte, maar verzuimde tijdig adequate maatregelen te nemen.³¹ En er komen steeds meer wetten, met steeds minder uitzonderingsbepalingen op de krijgsmacht af zoals de Arbeidstijdenwet, de Arbeidsomstandighedenwet 1998, de Wet Vervoer Gevaarlijke Stoffen, de Milieuwetgeving, de Luchtvaartwet en de Warenwet.

Het effect van deze wet- en regelgeving baart zorg. Niet alleen vanwege de belasting die dit veroorzaakt, maar vooral ook omdat sommige regelingen grote problemen gaan veroorzaken bij het uitvoeren van realis-

tische oefeningen.³² Er is echter geen schriftelijke cursus die voorbereidt op het omgaan met gevaar en angst. Die de mens confronteert met de limieten van hemzelf en van anderen. Die hem confronteert met de limieten van systemen, al was het maar door de invloed van weer en omgeving. Die hem confronteert met onzekerheid en verrassingen en die dwingt tot incasseren en improviseren. Tegenover het risico dat het personeel bij opleiden mogelijk loopt, staat het risico dat het personeel onvoldoende opgeleid is om met potentieel nog veel grotere risico's om te gaan. Een dergelijke afweging klemt temeer waar daadwerkelijk operationele risico's spelen, waar elk moment de vlam in de pan kan slaan.

In de afgelopen jaren werd duidelijk hoezeer wet- en regelgeving zelfs de operationele inzet raken. In 1999 werd in de omgeving van Nederlandse troepen in Kosovo een geringe mate van asbestverontreiniging geconstateerd. De gemeten waarden lagen iets boven de Nederlandse norm, die ongeveer honderd keer strenger is dan de Europese. Het geniehulpbataljon moest zijn hulpoperatie tijdelijk staken en verhuisde voor een periode van zes weken naar een milieuveilige omgeving. De schoonmaakactie kostte veel geld en circa 40.000 mensdagen werk. De Duitsers namen het werk over. Daarna deed onder KFOR-militairen het grapje de ronde dat als je de Nederlanders uit Orahovac weg wilde hebben, je eenvoudigweg het gerucht moest verspreiden dat er asbest lag.³³

In Irak bleek dit opnieuw. Bij het schietincident op 27 december 2003 bij Al Muthanna waarbij een Irakees om het leven kwam leek het OM van mening dat de omstandigheden aldaar op die in Nederland leken. Bij een eerder wachtdelict op 15 augustus 2003, te of nabij As Samawah, achtte het OM sprake van 'tijd van oorlog'. Het is triest om te constateren dat het risico op een botsing van regels als in het eerste geval al was voorzien bij een in 2003 gehouden symposium.³⁴

Het is in ieder geval goed dat de rechter in het tweede geval constateerde dat de huidige terminologie in het Wetboek van Militair Strafrecht onvoldoende aansluit bij de veranderde operationele omstandigheden waaronder de krijgsmacht haar internationale taken moet verrichten.³⁵ Maar wie verschaft de commandant duidelijkheid?

Hoe groot mag de spagaat zijn die hij moet maken bij een afweging tussen risico's voor zijn personeel en organisatie versus het voldoen aan de opdracht, het behouden van internationale reputatie en het in acht nemen van nationale en internationale regels? Het betekent wel dat de militairen recht hebben op een vooruitziende blik bij het ontwerpen van beleid en van wet- en regelgeving, voor de toepasbaarheid ervan onder operationele omstandigheden en dat met behoud van militaire effectiviteit. Het betekent ook dat de militaire stem meer dan voorheen vóór-af moet worden gehoord. Er is op het gebied van wet- en regelgeving nog veel werk aan de winkel.

28 Nota DEBK/0574/A/Conf van 3 maart 1983.

29 Editoriaal MS 170 (2001) (2), 50-51.

30 Voor Slavenburg I zie HR 19 november 1985, NJ 1986, Nr. 125. Voor Slavenburg II, HR 16 december 1986, NJ 1987, Nr. 321.

31 Zie HR 25 januari 1994, NJ 1994, Nr. 598.

32 Rapport *Beperkingen op het opleidings- en trainingsproces door wet- en regelgeving*, 1 GE#/NL-Corps, juli 2001.

33 Editoriaal MS 169 (2000) (6), 302.

34 Honderd Jaar Militair Rechtelijk Tijdschrift, 1903-2003. Symposium 'Geweldgebruik in het kader van vredesoperaties', bijdrage G.L. Coolen (376-390) en 394.

35 Rechtbank Arnhem, LJN-nummer: AO4591. Zaaknr: 05/085121-03 d.d. 1 maart 2004.

De eerlijkheid gebiedt te constateren dat de complexiteit en dynamiek van de inzet altijd een spanningsveld zal laten zien waarin regels botsen met de werkelijkheid. Dan resten slechts geweten en gezond verstand. Diezelfde omstandigheden maken dat er geen werkelijk 'perfecte' commandovoering en 'perfect' commandovoeringssysteem kunnen bestaan. We mogen al blij zijn als we erin slagen orde en samenhang binnen de eigen organisatie en in de samenwerking met anderen te handhaven; als we het verloop van het optreden weten te beheersen en dus fatale blunders weten te vermijden en als we de middelen effectief weten in te zetten.³⁶ Wat betekent dit alles voor de opleiding aan de KMA?

Commandovoering en opleiding

Naar ik hoop wordt duidelijk dat aanstaande officieren op twee verschillende werelden moeten zijn voorbereid: die van inzet en optreden en die van de bedrijfsvoering. Zij zullen in beide werelden moeten kunnen handelen en beide werelden vergen een verschillende deskundigheid. De wereld van inzet en optreden vergt om twee redenen in het bijzonder aandacht. Allereerst omdat elke officier die kan worden uitgezonden de kwaliteiten en deskundigheden moet bezitten zijn of haar verantwoordelijke taak in het uitzendgebied naar vermogen uit te voeren. Maar daarnaast, omdat deze wereld *elke* officier steeds helder voor ogen moet staan om te kunnen bijdragen aan een professionele en inzetbare krijgsmacht. De oprichting van een Faculteit Militaire Wetenschappen juich ik toe. Ik hoop dat bovenstaande boodschap zijn weerslag zal vinden in alle leergangen binnen deze Faculteit. Waar 'nodig' en 'nuttig' om aandacht en tijd strijden, moet 'nodig' prioriteit krijgen.

³⁶ Naar W.P. Hughes jr. *Fleet Tactics, Theory and Praxis*. Annapolis, 1986, 189-193. Hij noemt overigens niet de samenwerking met anderen als criterium.

Cadetten,

Generaal Loos sprak bij zijn afscheid over pogingen om u een wetenschappelijke attitude bij te brengen opdat u afstand zou nemen van de waan van de dag, in staat zou zijn analytisch zinnig en onzinnig te scheiden - om vervolgens - na overwinning van uw gerechtvaardigde wetenschappelijke twijfel weloverwogen, edoch vastbesloten voorwaarts te gaan. Ik stelde in mijn oratie vast dat uw gezond verstand en kritische geest hard nodig zijn. Ik sprak de wens uit dat u de wereld tegemoet treedt als professioneel militair met daarbij de eigenschappen van een historicus, detective of journalist om mythes en werkelijkheid te leren scheiden en écht iets te betekenen. Dat geldt nog steeds. De krijgsmacht heeft doende denkers en denkende doeners nodig.

Geachte aanwezigen,

Ik spreek graag mijn dank uit voor de wijze waarop ik binnen de KMA-gemeenschap en de Faculteit ben ontvangen. Geachte collega's in het faculteitsbestuur, ik zal de discussie met u missen. Aan degenen die mij - net als mijn voorganger - wel een lastig en wat doordouwerig hebben gevonden wil ik graag zeggen dat zulks wel eens de bedoeling was. Het ging daarbij nooit om mijzelf, maar om de militaire professie. Ik dank de vele militairen - huzaren, korporaals, onderofficieren, officieren - en de burgercollega's voor wat zij mij leerden. Ik dank de collega's in de vakgroep voor hun collegialiteit, de vriendschap en de levendige discussies.

Ik beschouw het als een groot voorrecht dat ik als generaal en hoogleraar iets mocht uitdragen via de televisie en de radio. Dat ik gastcolleges mocht verzorgen in Groningen, in Twente, in Rotterdam en Utrecht. Dat ik gast spreker op het Instituut Defensie Leergangen, op het NATO Defence College en op het Baltic Defence College mocht zijn. Ook dat ik een rol mocht spelen bij de actualiteitencolleges rond Irak. Ik wens mijn opvolger dezelfde voldoening toe. Ik wens de Faculteit Militaire Wetenschappen toe dat zij zich in korte tijd weet te ontwikkelen tot *het* centrum van militair-academisch onderwijs en onderzoek.

Ik ben velen dank verschuldigd. Maar er is er één die ik met naam wil noemen: mijn echtgenote Sonja. Zij maakte het mogelijk dat ik van mijn werk mijn hobby maakte. Zij steunde mij door dik en dun. Ik voel me een gezegend mens.

*Dames en heren,
ik dank u voor uw gewaardeerde
aanwezigheid en uw aandacht.
Ik heb gezegd.*

Het 334 Luchttransportsquadron na de val van de Berlijnse Muur

drs. P.E. van Loo*

Inleiding

Deze zomer is het zestig jaar geleden dat de Nederlandse luchtmacht met de oprichting van nr. 1316 Dutch Communication Flight op het Britse vliegveld Hendon de beschikking kreeg over een eigen luchttransporteenheid. Nr. 1316 Flight was de voorloper van het huidige 334 Squadron van de Koninklijke Luchtmacht (KLu).

Van de zes decennia dat deze eenheid het vervoer van passagiers en goederen voor haar rekening nam, behoren de vijftien jaren na de val van de Berlijnse Muur in 1989 tot de meest energerende.

Dit artikel schetst een overzicht van de ontwikkelingen die zich in dit tijdsbestek bij het 334 Squadron hebben voorgedaan, waarbij de nadruk ligt op de verwerving en invoering van nieuw materieel, en de inzet van het squadron tijdens vredesoperaties en humanitaire missies.

Met verouderd materieel naar een nieuw tijdperk

Medio jaren tachtig van de vorige eeuw opereerde het 334 Squadron inmiddels zo'n 25 jaar met twaalf Fokker F-27's vanaf de Vliegbasis

Soesterberg. De Fokkers waren alle geschikt voor lichte transporttaken over een beperkte afstand: de vrachtersie kon ongeveer 6.000 pond aan goederen vervoeren, terwijl het vliegbereik van de F-27 rond de 2.500 kilometer bedroeg.

De bemanning bestond normaliter uit drie personen – twee vliegers en een boordmonteur – terwijl op buitenlandse trips soms een boordtelegrafist aan de crew werd toegevoegd.

Aansturing en coördinatie

Hoewel de luchttransporteenheid tot 1991 deel uitmaakte van het Commando Tactische Luchtmacht (CTL), ontving men de vluchtopdrachten in vredetijd van de Luchtmachtstaf in Den Haag. Het eerste hiërarchische niveau van het 334 Squadron zelf werd in de periode voor het einde van de Koude Oorlog gevormd door een stafbureau dat onder leiding stond van de squadroncommandant. Dit stafbureau bestond uit een kantoor Operatiën en een kantoor Passagiers en Vracht die respectievelijk verantwoordelijk waren voor de aansturing en coördinatie van de F-27's en voor de passagiers- en vrachtlijsten.

De tweede organieke laag van het 334 Squadron was samengesteld uit twee transportvluchten, een opleidingsvlucht en een technische sectie voor het onderhoud van de F-27's. In totaal telde het 334 Squadron in de jaren tachtig ongeveer tachtig militairen.

Taken

Tot aan de val van de Muur was de ondersteuning van de KLu-jachtvliegtuigen die deel uitmaakten van de *Ace Mobile Force* (AMF) van de NAVO de belangrijkste oorlogstaak van de luchttransporteenheid. Voorts was het 334 Squadron in geval van een conflict tussen Oost en West verantwoordelijk voor de bevoorrading van de helikoptersquadrons van de Groep Lichte Vliegtuigen (GPLV) en de Groepen Geleide Wapens (GGWs) in de Bondsrepubliek Duitsland. In vredetijd omvatte het takenpakket van de eenheid naast de reguliere transportopdrachten onder meer het uitvoeren van *royal flights*, het vervoeren van personeel en materieel van de GGWs naar de NAMFI-range op Kreta, het droppen van parachutisten, het uitvoeren van kalibratievluchten en het wekelijks bevoorraden van de marineverteenwoordiging in Londen.

Behalve met deze operationele taken was het squadron in vredetijd ook belast met het opleiden van vliegend personeel. Het vliegercorps van het 334 Squadron bestond tijdens de Koude Oorlog voornamelijk uit oudere jacht- of helikoptervliegers die een functie als transportvlieger ter afsluiting van hun vliegende carrière wel zagen zitten.

Zij doorliepen daartoe bij de opleidingsvlucht de zogeheten Aanvullende Militaire Vliegopleiding. Voorts vond ook de opleiding tot boordmonteur en de navigatieopleiding ten

* De auteur is wetenschappelijk medewerker van de Sectie Luchtmachthistorie.

Toen in 1990 de Koude Oorlog ten einde kwam, was de Fokker F-27 inmiddels verouderd en dringend aan vervanging toe

(Foto: Fotovlucht Vliegbasis Soesterberg)

behoefte van de Marineluchtvaartdienst (MLD) onder auspiciën van het 334 Squadron plaats.

Naar een gemêleerde transportvloot

Ofschoon de F-27 in de dagelijkse praktijk een uiterst betrouwbaar toestel was, openbaarden zich al in de eerste helft van de jaren tachtig ernstige tekortkomingen, vooral op het operationele vlak. Het 334 Squadron kampte door zijn uniforme luchtvloot niet alleen met een te beperkt vliegbeheer, ook signaleerde men veelvuldig een overcapaciteit bij kleinere opdrachten en een ondercapaciteit bij volumineuze en grootschalige vrachten.

Dit laatste facet kwam vooral tot uiting bij de ondersteuning van de AMF-taak, zeker nadat deze in 1988 niet langer werd uitgevoerd met de NF-5, maar met de F-16. De uitrusting die dit toestel voor de grondaanvals-

taak nodig had, bedroeg een veelvoud van die van de NF-5, met als gevolg dat de logistieke ondersteuning op problemen stuitte. Bovendien kon de F-16-motor slechts met veel moeite en meten in een F-27 worden geladen.

Vervanging van de Fokkers

De operationele beperkingen van de F-27 werden ook op het ministerie van Defensie onderkend. Reeds in de Defensienota van 1984 werd daarom aangekondigd dat de Fokkers zouden worden vervangen door acht nieuwe transportvliegtuigen van verschillende typen, alsmede vijf middelzware en zes lichte transporthelikopters.

Hoewel de Defensienota klare wijn schonk ging de vlag bij de krijgsmacht, de Koninklijke Luchtmacht inclusief, na het verschijnen van de nota niet in top. Bij zowel de Koninklijke Marine als de Koninklijke Landmacht reageerde men terughoudend omdat de aanschaf van nieuwe transportvliegtuigen ten laste zou

kunnen komen van de eigen budgetten.

Binnen de KLu waren diverse hooggeplaatste functionarissen bevreesd dat de verwerving van een nieuwe luchtransportvloot met verschillende typen *fixed-wing*-vliegtuigen financieel te grote offers zou vragen en de exploitatie van de jachtvliegtuigen – volgens velen de *core business* van de KLu – in gevaar zou brengen. Geleidelijk echter groeide binnen de KLu-leiding het besef dat de aankoop van een gevarieerde luchtvloot werkelijk nodig was.

Aansluitend op de Defensienota stelde de luchtmachtleiding in 1985 een werkgroep samen die de vervanging van de F-27's in goede banen moest gaan leiden. De werkgroep ging al spoedig uit van vier categorieën vliegtuigen en helikopters. Tot categorie-A behoorden grote, multifunctionele vliegtuigen voor strategisch luchttransport die beschikten over tanker-capaciteit voor het bijtanken van vliegtuigen tijdens de vlucht.

Categorie-B voorzag in vastvleugelige vliegtuigen met een achterlaadklep voor tactisch luchttransport. Het materieel van categorie-C zou moeten bestaan uit lichte transportmiddelen – vliegtuigen of helikopters – voor transport over korte afstand. Categorie-D, ten slotte, moest in de behoefte aan een of meerdere vliegtuigen voor het vervoer van personen en VIP's voorzien.

Een heet hangijzer

In de tweede helft van de jaren tachtig kregen de wensen van de Koninklijke Luchtmacht steeds vastere vorm. Dit betekende overigens niet dat sommige behoeften binnen de KLu en op het ministerie van Defensie geen vraagtekens opriepen. Vooral de verwerving van de capaciteit om vliegtuigen in de lucht bij te tanken bleek een heet hangijzer.

De instelling van een krijgsmachtbrede werkgroep die de transportbehoefte in kaart moest brengen, diende

duidelijkheid te scheppen. Deze werkgroep bevestigde dat de Nederlandse krijgsmacht behoefte had aan vier verschillende categorieën transporttoestellen en dat tankervliegtuigen een 'belangrijke *force multiplier*' vormden.

Het project raakt in een stroomversnelling

Hoewel de verwerving van de nieuwe transportvliegtuigen voordien al was gestart, bracht toch vooral het einde van de Koude Oorlog en de daaruit voortvloeiende nieuwe veiligheids-

situatie het luchttransportproject in een stroomversnelling. De Defensienota van maart 1991 kondigde aan dat de F-27-transportvliegtuigen zouden worden vervangen door circa tien toestellen met een uiteenlopende capaciteit: twee grote vliegtuigen voor strategisch luchttransport, zes middelgrote tactische transporttoestellen en twee à drie kleinere toestellen voor personenvervoer.

Dit dwong de luchtmachtleiding ook om maatregelen te nemen ten aanzien van de standplaats van het 334 Squadron. Soesterberg, waar eveneens het 298 Squadron met helikop-

ters en de Amerikaanse *32nd Tactical Fighter Group* met jachtvliegtuigen waren gestationeerd, achtte men op vliegtechnische gronden en om redenen van geluidsoverlast niet geschikt om als thuisbasis te dienen voor de nieuwe luchttransportvloot.

In mei 1992 verhuisde het squadron daarom naar de Vliegbasis Eindhoven. Tot medio 1996 maakte het 334 Squadron gebruik van tijdelijke accommodatie aan de noordzijde van de startbaan. In de tussenliggende jaren onderging de vliegbasis een ware metamorfose. Niet alleen werden de start- en parallelbaan geschikt

F-16-jachtvliegtuigen worden bijgetankt door een KDC-10. Reeds in de jaren tachtig werd door een enkeling binnen de Nederlandse krijgsmacht het belang van de verwerving van deze capaciteit ingezien

(Foto: Fotovlucht Vliegbasis Soesterberg)

gemaakt voor veelvuldig gebruik door zware vliegtuigen, ook verzeen onder meer een twee verdiepingen tellend squadrongebouw, een modern laad- en loscentrum, een passagiers-terminal en enkele nieuwe hangaars. In het voorjaar 2000 werd de eerste (en veruit belangrijkste) fase van dit zogeheten Project Herbelegging Eindhoven afgerond.

Tanker-transportvliegtuigen

Aanschaf en invoering

Enkele maanden na het verschijnen van de Defensienota werd bij de Directie Materieel KLu (DMKLu) de Projectgroep Luchttransport ingesteld om de aankoop en invoering van de nieuwe transporttoestellen in goede banen te leiden. Als eerste werd de verwerving van strategische transportvliegtuigen ter hand genomen.

Na een grondige inventarisatie kon de staatssecretaris van Defensie, mr. B.J.M. baron Van Voorst tot Voorst, eind augustus 1991 aan de Tweede Kamer meedelen dat slechts twee vliegtuigen, de KMD-11 en de DC-10, voldeden aan de door Defensie gestelde eisen. De DC-10 moest daarvoor overigens nog wel worden omgebouwd tot tankervliegtuig (KDC-10). Spoedig bleek echter dat het beschikbare budget alleen de aanschaf en modificatie van twee gebruikte DC-10's toeliet.

Uit een marktonderzoek, uitgevoerd door een gespecialiseerd bedrijf, kwam naar voren dat twee toestellen van de luchtvaartmaatschappij Martinair het best waren geprijsd. Nadat een in recordtempo uitgevoerde studie door vliegtuigbouwer McDonnell Douglas bevestigde dat het ombouwen van tweedehands vrachtvliegtuigen tot tanker-transportvliegtuigen de goedkoopste optie was, werd op 30 juni 1992 het koopcontract voor twee DC-10's ondertekend.

Budgetoverschrijding

Omdat de KLu geen ervaring had met de ombouw van vliegtuigen, werd het

afsluiten van het contract en het projectbeheer aan de Amerikaanse luchtmacht gedelegeerd. Desondanks moest spoedig worden vastgesteld dat de onderhandelingen op problemen stuitten. De Amerikaanse fabrikant had het ombouwen van de vliegtuigen ernstig onderschat, waardoor de projectkosten uit de hand dreigden te lopen. Er werd zelfs overwogen het gehele project maar af te blazen.

Hoewel het zover niet kwam, moest het budget wel met enkele miljoenen dollars worden verhoogd en moesten de configuratie-eisen naar beneden worden bijgesteld. Uiteindelijk kon in juni 1994 het definitieve modificatieproject tussen de USAF en McDonnell Douglas worden ondertekend.

Kort daarna ontving de KLu-leiding uit de Verenigde Staten wederom onheilspellende berichten over kostenoverschrijdingen. Om hieraan paal en perk te stellen werd door de luchtmachtleiding de functie van sous-chef Projecten geschapen. Deze functionaris ging zich intensief met de modificatie van de DC-10's - en verschillende andere materieelprojecten - bezighouden.

Uiteindelijk bleef de kostenoverschrijding beperkt tot ongeveer 6,8 miljoen euro. Dit was mede het gevolg van de voorgenomen aanschaf van Apache-helikopters door de KLu, waardoor McDonnell Douglas in 1995 alsnog bereid was het modificatiebedrag te maximaliseren.

In respectievelijk oktober 1994 en februari 1995 startte op Schiphol de modificatie van beide DC-10's. Eerder al was een aantal bemanningen opgeleid. De omscholing van het vliegende personeel vond plaats bij de USAF en bij Martinair. Enkele maanden later dan gepland, in juli 1995, koos het eerste omgebouwde toestel weer het luchtruim, nu als KDC-10. Internationaal geeft de letter K aan dat het vliegtuig over de mogelijkheid beschikt om vliegtuigen bij te tanken. In september van hetzelfde jaar werd het eerste tanker-transportvliegtuig in

gebruik genomen. Het tweede toestel werd in april 1996 operationeel.

Tactische transportvliegtuigen

Aanschaf en invoering

Nadat de koop van de DC-10's was afgerond, richtte de Koninklijke Luchtmacht zich op de aanschaf van vliegtuigen voor tactisch luchttransport. Bij de besluitvorming rond de verwerving van vliegtuigen uit de categorie B en C speelde de noodlijdende positie van Fokker een doorslaggevende rol. Onder druk van het ministerie van Economische Zaken en de meerderheid van de Tweede Kamer bracht staatssecretaris Van Voorst tot Voorst eind 1992 een voorstel ter tafel om vier Fokker 60 Utility-vliegtuigen en twee Lockheed C-130 *Hercules* aan te kopen.

Dat de lichte transportvliegtuigen van Nederlandse makelij niet beschikten over een laad- en losklep in de staart, wat laden en lossen op vliegvelden met weinig faciliteiten moeilijk zo niet onmogelijk maakte, werd als manco terzijde geschoven.

Door de min of meer opgedrongen keuze voor de combinatie C-130/Fokker 60 vervloog tevens de hoop van de KLu op een aantal transportvliegtuigen van het type CASA CN-235M of Alenia G-222, die wel waren voorzien van een laadklep in de staart.

Financiering

Als eerste werd op 2 juli 1993 het contract voor de aanschaf van twee C-130's ondertekend. Voor de financiering werden niet alleen gelden van het ministerie van Defensie vrijgemaakt, ook het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking fourneerde een deel van het bedrag. Als tegenprestatie kreeg dit departement jaarlijks de beschikking over een aantal vliegreuen voor het uitvoeren van hulpverleningsvluchten.

Begin 1994 werd de eerste *Hercules* overgedragen aan de KLu. Later dat jaar arriveerde ook het tweede toestel.

Een jaar eerder was op de Vliegbasis Melsbroek bij Brussel een Nederlands detachement neergestreken om bij de Belgische luchtmacht – die al jaren met de C-130 opereerde – te worden omschoold op het nieuwe 'werkpaard'. Behalve vliegers werden ook *flight engineers*, *loadmasters* en technisch personeel, in totaal zo'n 45 luchtmachtmilitairen, in België opgeleid. Op 1 januari 1996 werd het detachement Melsbroek officieel opgeheven en gingen de *Herculesen* vanaf de thuisbasis Eindhoven opereren.

Nadat de order voor de twee *Herculesen* was geplaatst, werd in februari 1994 het contract voor de levering van vier Fokker 60's ondertekend. De KLu werd en bleef de eerste en enige gebruiker van dit vliegtuigtype, omdat de nationale vliegtuigbouwer in het voorjaar van 1996 het faillissement aanvraagde. Wel kreeg de luchtmacht de garantie dat de vier toestellen zouden worden afgeleverd.

In juni van hetzelfde jaar vond de overdracht van de eerste twee toestellen plaats, enige tijd later gevolgd door de twee overige toestellen. Met het arriveren van de Fokker 60's was het 334 Squadron voorzien van transportvliegtuigen in de categorieën A, B en C. Wat restte was de verwerking van enkele vliegtuigen voor het vervoer van passagiers.

Aanschaf van een business-jet en twee Fokker 50's

Voor wat betreft de aanschaf van categorie-D-toestellen maakte, zoals aangegeven, de Defensienota van 1991 al gewag van enkele vliegtuigen ter vervanging van de F-27's in de passagiersuitvoering.

Ondanks dat de behoefte aan een zakenvliegtuig met een transatlantisch vliegbereik en een vervoerscapaciteit van zo'n tien tot vijftien personen werd onderschreven, leek de aanschaf om financiële redenen te worden uitgesteld tot 1999.

Nadat echter in de loop van 1995 duidelijk werd dat de voor dat jaar gere-

Voor het tactische luchttransport werden onder meer twee vliegtuigen van het type Lockheed C-130 'Hercules' aangeschaft

(Foto: Fotovlucht Vliegbasis Soesterberg)

serveerde gelden niet volledig aan de geplande projecten konden worden uitgegeven, kwam van het ministerie de opdracht om nog voor het einde van het jaar de aanschaf van een tweedehands *business-jet* te realiseren. Na onderzoek door een aantal gespecialiseerde bedrijven kwamen enkele potentiële kandidaten naar voren.

Kandidaten

Een zakenvliegtuig van het type *Challenger* bleek op basis van de geraamde investerings- en exploitatiekosten het meest geschikte toestel. Omdat de eveneens in beschouwing genomen *Gulfstream-business-jet* een groter vliegbereik en meer cabineruimte had, ging de voorkeur van staatssecretaris van Defensie drs. J.C. Gmelich Meijling uit naar dit zakenvliegtuig. Nadat ook het parlement zijn goedkeuring had uitgesproken, werd halverwege december 1995 een bod gedaan op een toestel van dit type. Na enkele dagen kon de koop van een G.1195C *Gulfstream IV* worden beklonken.

In maart 1996 werd het toestel in gebruik genomen. De bemanningen doorliepen daarvoor een typeconversie in de Verenigde Staten. In eerste instantie kampte het toestel met wat aanloopproblemen van technische aard, die – vooral nadat premier W. Kok met het toestel in Egypte strandde – in de landelijke media breed werden uitgemeten. Vanaf 1998 voldoet het toestel echter aan de verwachtingen.

Training van de bemanning

Als aanvulling op de *Gulfstream* besloot de Nederlandse regering in januari 1996 tevens twee Fokker 50-passagiersvliegtuigen te bestellen. Hoewel het besluit mede werd ingegeven door de benarde financiële positie waarin Fokker zich bevond, was de aanschaf van deze toestellen zeker niet overbodig. De *Gulfstream*-zakenjet biedt immers slechts plaats aan een beperkt aantal hoogwaardigheidsbekleders. De Fokker 50 daarentegen, is in staat enkele tientallen passagiers te vervoeren. →

Door de aankoop van een 'Gulfstream' kreeg de Nederlandse krijgsmacht de beschikking over een zakenjet met een transatlantisch vliegbereik

(Foto: Fotovlucht Vliegbasis Soesterberg)

De training van de bemanningen voor de Fokker 50 (én de hiervoor genoemde Fokker 60U) vond grotendeels plaats bij het Fokker Training Center in Hoofddorp, de *Friendship Simulation Company* op Maastricht-Aachen Airport en op de Vliegbasis Eindhoven zelf. Beide toestellen werden eind 1996 op Eindhoven afgeleverd. Daarmee was de modernisering van de transportvloot van het 334 Squadron voltooid.

Organisatie 334 Squadron aangepast

Het einde van de Koude Oorlog had voor de organisatie van het 334 Squadron verstrekende gevolgen. Door de invoering van een gemengde luchttransportvloot was de oude organisatie te klein bemeten. Geleidelijk werd het aantal personeelsleden uitgebreid van tachtig tot ongeveer tweehonderd. Daarnaast onderging ook de

organisatie zelf drastische veranderingen. In de tweede helft van de jaren negentig kreeg deze langzaam maar zeker een andere vorm.

Twee zuilen

De bovenste hiërarchieke laag werd daarbij nog altijd gevormd door de commandant van de luchttransporteenheid met zijn persoonlijke staf. Daaronder viel de organisatie van het squadron uiteen in twee zuilen: een die zich bezighield met de operationele aspecten van de werkzaamheden en een zuil die zich richtte op de logistieke aspecten.

Conform de destijds ingevoerde nieuwe bedrijfsvoeringsfilosofie van de KLu werden de zuilen op hun beurt opgedeeld in een aantal Product Verantwoordelijke Eenheden (PVE's). Zo ging de operationele zuil bestaan uit de PVE KDC-10-Vlucht, de PVE C-130-Vlucht en de PVE Fokker 50/60/Gulfstream-Vlucht. De logistieke

zuil werd onderverdeeld in de PVE-KDC-10-Onderhoud, de PVE C-130-Onderhoud en de PVE Fokker 50/60/Gulfstream-Onderhoud.

Of en in hoeverre de onderhoudswerkzaamheden door het grondpersoneel van het 334 Squadron zelfstandig worden uitgevoerd, is in sterke mate afhankelijk van het vliegtuigtype. Zo wordt de C-130 voor een belangrijk deel door personeel van het squadron zelf 'in de lucht gehouden', terwijl in het geval van de KDC-10 alleen de gereedstelling en het verhelpen van kleine klachten voor rekening van het squadronpersoneel komen.

Een nieuw coördinatiecentrum

Een centrale rol binnen het squadron was aanvankelijk weggelegd voor het door logistieke en operationele functionarissen bemane Squadron Coördinatie Centrum (scc). Het scc nam onder meer de taken van het voormalige kantoor Operatiën en het kantoor Passagiers en Vracht over en werd daarnaast verantwoordelijk voor de vluchtvoorbereiding, het indelen van bemanningen, de coördinatie van de gereedstelling en voor de belading.

De coördinatie tussen met name het scc en de Staf Operationele en Logistieke Planning (STOLP) van de Vliegbasis Eindhoven, die de luchttransportvloot vanaf eind 1996 onder zijn beheer had, bleek al snel onvoldoende. Na rijp beraad, waarbij onder meer kennis werd ingewonnen bij Martinair, besloot men het scc uit de organisatie van het 334 Squadron los te weken en het samen te voegen met de STOLP onder de nieuwe naam *Planning and Control Center* (PCC).

Vanaf maart 1998 startte dit nieuwe coördinatiecentrum – dat 24 uur per dag is bemand – met zijn werkzaamheden. Het PCC ressorteert direct onder commandant van de Vliegbasis Eindhoven en is gevestigd in het gebouw van het 334 Squadron.

Ondanks de zeer ingrijpende veranderingen op het vlak van materieel, infrastructuur en organisatie bij het

334 Squadron medio jaren negentig, betekende dit niet dat de luchttransporteenheid in deze periode kon worden ontlast door een tijdelijke *stand down*-periode. Integendeel, er werd vanaf medio jaren negentig in toenemende mate een beroep gedaan op de luchttransporteenheid.

Daarbij ging het niet alleen om zelfstandige deelname van toestellen van het 334 Squadron aan vredesoperaties en humanitaire missies, maar ook om (in)directe ondersteuning daarvan.

Inzet in het Midden-Oosten

In eerste instantie vonden deze operaties en missies nog plaats met de F-27. De laatste Fokkers bleven immers tot medio 1996 in actieve dienst, terwijl de eerste nieuwe vliegtuigen pas begin 1994 hun opwach-

ting maakten. De allereerste inzet van het 334 Squadron na de val van de Muur bestond uit het overvliegen van hulpgoederen en medicijnen naar Roemenië eind 1989 en begin 1990 waar kort tevoren de dictator Nicolae Ceaușescu was afgezet.

Het was meteen ook de eerste keer dat een KLu-eenheid na de Koude Oorlog een voormalig Oostblokland aandeed.

Eerste Golfoorlog

Spoedig daarna werden *Friendships* van het 334 Squadron ook ingezet ter ondersteuning van een heuse vredesoperatie. Tijdens en kort na de Golfoorlog van 1991 namen F-27's van het 334 Squadron de bevoorrading van het geleide-wapendetachment voor hun rekening dat op de Turkse vliegbasis Diyarbakir was gestationeerd. Daarvoor werd om redenen van efficiëntie ook gebruik gemaakt

van een ingehuurde *Falcon 900*-zakenjet.

Nadat de vijandelikheden waren gestaakt, bereikte het 334 Squadron in april 1991 wederom een verzoek om ondersteuning. Ditmaal ging een F-27 *Artsen zonder Grenzen* assisteren. Deze hulpverleningsorganisatie verzag Koerden die na een mislukte opstand naar het Iraaks-Turkse grensgebied gevlucht waren van medische hulp. De Fokker werd daarvoor tijdelijk op de luchthaven van Ankara gestationeerd en onderhield in deze periode een luchtverbinding met de vliegvelden van Diyarbakir en Van.

Cambodja

Amper een jaar later, in mei 1992, vertrokken drie gemodificeerde Fokkers – de toestellen beschikten onder meer over een *global positioning system*, extra motorvermogen, een

Als gevolg van de verhuizing van het 334 Squadron naar Eindhoven onderging deze vliegbasis een ware metamorfose (Foto: Sectie Luchtmachthistorie)

Luchtmachtmilitairen die op het punt staan af te reizen naar Azië om deel te nemen aan de VN-operatie in Cambodja, presenteren zich op 20 mei 1992 op de Vliegbasis Soesterberg aan familie en belangstellenden

(Foto: Sectie Luchtmachthistorie)

versterkt landingsgestel en een aangepast remsysteem – naar Zuidoost-Azië om deel uit te maken van de VN-missie die Cambodja moest voorbereiden op vrije, democratische verkiezingen.

De transportvliegtuigen van het 334 Squadron werden daarvoor op het Thaise marinevliegveld U-Tapao gestationeerd vanwaaruit men vrijwel dagelijks pendelvluchten voor VN-personeel naar verschillende vliegvelden in Cambodja ging uitvoeren.

Inzet in voormalig Joegoslavië

Evenals veel andere eenheden van de Nederlandse krijgsmacht, was ook het 334 Squadron nauw betrokken bij de vredesoperaties op de Balkan. Tien jaar lang, tussen 1991 en 2001, gaven

de transporttoestellen van het 334 Squadron veelvuldig *acte de présence* in deze regio. Zo toerde de speciale EU-afgezant, mr. H. Wijnaendts, al in de zomer van 1991 met een KLu-Fokker langs de hoofdsteden van de deelrepublieken om te trachten tot een vredesregeling te komen.

Hulpgoederen

Voorts namen in de zomer van 1992 F-27's van het 334 Squadron deel aan de operatie *Provide Promise* waarbij het door Bosnische Serviërs omsingelde Sarajevo van hulpgoederen werd voorzien. Vanwege de beperkte laadruimte werden de toestellen na de zomer van 1992 nauwelijks nog ingezet voor transportopdrachten naar Sarajevo. In plaats daarvan voerden F-27's vanaf 1993 met enige regelmaat *medical evacuation* (medevac)-missies naar de Balkan uit. Halverwege oktober 1995 waren inmiddels

vijftig van dergelijke vluchten uitgevoerd.

Ondersteuning F-16-detachement

Desalniettemin hielden veruit de meeste vluchten van het squadron naar Zuid-Europa verband met de ondersteuning van het F-16-detachement dat sinds april 1993 vanaf Villafraanca opereerde. De Koninklijke Luchtmacht ging met haar jachtvliegtuigen vanaf deze Italiaanse vliegbasis deelnemen aan de operatie *Deny Flight* ter controle van het ingestelde vliegverbod boven Bosnië-Herzegovina.

Voor de opbouw en voor de logistieke ondersteuning van het luchtmachtdetachement leverde het 334 Squadron door middel van zogenaamde *shuttle*-vluchten een essentiële bijdrage. Een kleine vier maanden na het begin van de luchtoperatie voltooide een F-27

begin augustus 1993 de honderdste lijnvlucht tussen Nederland en Italië. Ruim een jaar later, in de tweede helft van oktober 1994, passeerde de teller reeds het aantal van vijfhonderd vluchten.

Ook na de wapenstilstand in Bosnië-Herzegovina bleef het 334 Squadron de ondersteuningstaak van het F-16 detachement uitvoeren. Pas met het vertrek van de jachtvliegtuigen uit Italië in 2001 kwam daar een eind aan. Met een kleine onderbreking tijdens het voorjaar van 1999, toen de Kosovo-oorlog een maximale inzet vroeg, verminderde geleidelijk het aantal wekelijkse bevoorradingsvluchten.

Dit kwam onder meer doordat de grootte van de detachementen steeds kleiner werd. Bovendien gingen de

Nederlandse F-16's vanaf medio 1996 samen met Belgische jachtvliegtuigen als *Deployable Air Task Force* (DATF) boven de Balkan opereren. De bevoorrading van de DATF lag nu voortaan in zowel Belgische als Nederlandse handen. Dit droeg er eveneens toe bij dat het 334 Squadron minder bevoorradingsvluchten naar Italië hoefde uit te voeren.

Behalve met de *shuttle*-vluchten leverde het transportsquadron vanaf eind 1995 tevens een jaar lang een bijdrage aan het *Multinational Airlift and Medical Detachment Rimini* (MAMDRIM), dat verder was samengesteld uit personeel en materieel van de Noorse, de Griekse en de Britse luchtmacht. Het MAMDRIM onderhield in het operatiegebied zelf een luchtdienst ten behoeve van de IFOR-vredesmacht. Het 334 Squadron participeer-

de in deze internationale luchttransporteenheid met aanvankelijk drie en later met twee toestellen.

Rotaties

Eenmaal in dienst bij de KLu moest ook de KDC-10 zich bewijzen boven de Balkan. Eind 1995 werden de eerste 185 Nederlandse militairen van de IFOR-vredesmacht door dit toestel naar Split in Kroatië overgevlogen. Ook nadien vonden de halfjaarlijkse rotaties van Nederlands personeel van en naar Bosnië menigmaal met dit toestel plaats.

Begin november 1996 volgde ook nog het operationele debuut van de KDC-10 als tankervliegtuig, toen jachtvliegtuigen in het kader van operatie *Decisive Endeavour* boven de Adriatische Zee van brandstof moesten worden voorzien. Bij de luchtoorlog

In de zomer van 1994 vervoerde een 'Hercules' van het 334 Squadron hulpgoederen naar het Zairese Goma om het leed van de Rwandese vluchtelingen enigszins te verlichten

(Foto: Sectie Luchtmachthistorie)

boven Kosovo in het voorjaar van 1999 zou opnieuw een beroep worden gedaan op de tankercapaciteit van de KDC-10's.

Vanaf eind maart tot begin juni voerden beide vliegtuigen vanaf thuisbasis Eindhoven ruim 130 tankermisseries uit. Voorts werd het strategische transportvliegtuig tijdens de Kosovo-oorlog ingezet bij het overvliegen van Kosovaarse vluchtelingen naar Nederland.

Humanitaire taken

Rwanda

Zoals hiervoor aangegeven, kreeg het 334 Squadron met de introductie van met name de C-130 *Hercules* en de KDC-10 de mogelijkheid om effectief en zonder veel beperkingen ver van huis te gaan opereren. Daar werd in eerste instantie vooral bij de uitvoering van humanitaire taken invulling aan gegeven.

Zo werd een C-130 in april 1994 uitgezonden naar Centraal-Afrika om drie weken lang een bijdrage te leveren aan de evacuatie van westerse burgers uit Rwanda en het invliegen van Belgische paramilitairen en materieel naar dit door een burgeroorlog geteisterde land. Deze operatie stond onder leiding van de Belgische luchtmacht en kreeg de codenaam *Silver Back* mee.

De burgeroorlog ging gepaard met een genocide van ongekende omvang en leidde ertoe dat veel Rwandezen behorend tot de Hutu-stam hun heil zochten in vluchtelingenkampen in het Zairese grensgebied. Spoedig leefden zij daar onder abominabele omstandigheden. In de zomer van 1994 kwam – nadat daartoe internationaal was opgeroepen – de hulpverlening schoorvoetend op gang. Het ministerie van Defensie stuurde onder meer

een interservice detachement dat ter plekke bijstand ging leveren. Daarnaast toog de (nog enig afgeleverde) *Hercules* van de KLu meerdere keren naar het rampgebied om medisch personeel en hulpgoederen af te leveren.

Angola

Nog geen jaar na de inzet in het Grote Merengebied, werd tussen juni en augustus 1995 een *Hercules* voor enige tijd naar Angola gestuurd, waar al decennialang een burgeroorlog woedde. Het transportvliegtuig werd tijdelijk ter beschikking gesteld aan het Internationale Rode Kruis. In een tijdsbestek van ongeveer zes weken werd ruim een miljoen kilo aan hulpgoederen en voedsel vervoerd.

Natuurrampen

Ook bij de bestrijding van natuurgeweld deden personeel en materieel van het 334 Squadron van zich spreken. Zo stak het 334 Squadron de Nederlandse Antillen de helpende hand toe nadat de Bovenwindse

Eilanden waren getroffen door drie zware orkanen: in 1995 door *Luis*, in 1998 door *Georges* en in 1999 door *Lenny*.

Ook was de luchttransporteenheid van de KLu de afgelopen jaren betrokken bij de hulpverlening na overstromingen in Tsjechië en Somalië (1997), Honduras (1998) en in Mozambique (2000) en bij de hulpverlening na aardbevingen in Iran (1997), Turkije (1999), El Salvador (2001), wederom Iran (2003) en Marokko (2004).

Jordanië

Ook op dit moment bevindt zich een detachement van het 334 Squadron met een humanitaire taak in het buitenland. Vanaf 1 februari 2004 zijn ongeveer twintig militairen en een Fokker 60 op de luchthaven van Amman in Jordanië gestationeerd. Tot 1 augustus 2004 worden hulpverleners en humanitaire hulpgoederen door de Fokker in de regio vervoerd

De KDC-10 'Jan Scheffer' op de Vliegbasis Manas in Kirgizië. Bij de KLu-deelname aan operatie 'Enduring Freedom' hebben de KDC-10's een vooraanstaande rol gespeeld. Niet alleen werden boven Afghanistan tankermisseries uitgevoerd, ook speelden de toestellen een sleutelrol bij de bevoorrading van het luchtmacht detachement in Centraal-Azië (Foto: Mindef, H. Keeris)

zodat humanitaire projecten in Irak doorgang kunnen vinden.

Inzet in de strijd tegen het internationale terrorisme

Na de de terroristische aanslagen van 11 september 2001 op New York en Washington kwam het zwaartepunt van het optreden van het 334 Squadron meer in Centraal-Azië te liggen, zeker nadat Nederland en Duitsland vanaf begin 2002 de leiding over de *International Security Assistance Force* (ISAF) in Afghanistan overnamen en de KLu vanaf het voorjaar van 2002 ging deelnemen aan operatie *Enduring Freedom*.

Afghanistan

Het overvliegen van Nederlandse en Duitse ISAF-troepen naar Kabul kwam voor een belangrijk deel voor rekening van het 334 Squadron. De KDC-10's vervoerden militairen vanuit Nederland en Duitsland naar het vliegveld van Trabzon in Turkije. Daar stonden de twee KLu-*Hercules*-en gereed om de militairen in pendelvluchten over te vliegen naar het ongeveer 2.700 kilometer verderop gelegen Bagram bij Kabul.

Vanwege de geldende werk- en rusttijdenregeling vlogen de twee vrachtvliegtuigen vervolgens door naar Mashad in Iran, waar werd overnacht. De pendelvlucht werd daags erna voltooid met de terugvlucht van Mashad naar Trabzon. In de eerste weken van 2002 vervoerden de toestellen van het 334 Squadron op deze manier zo'n 800 militairen en 150 ton vracht naar Afghanistan.

In het voorjaar van 2002 ging de KLu eveneens participeren in operatie *Enduring Freedom*. Een KDC-10-tankervliegtuig werd voor deze operatie tussen april en juni in Qatar gestationeerd. Van daaruit voorzag het toestel boven Afghanistan (jacht)vliegtuigen van brandstof. Tegelijkertijd maakte een C-130 *Hercules*-transportvliegtuig gebruik van het vliegveld Manas

in Kirgizië als uitvalsbasis voor algemene transporttaken.

Bevoorraden en bijtanken

Vanaf deze luchthaven ging in oktober 2002 een F-16-detachement met Nederlands, Deens en Noors personeel en materieel opereren. In totaal bestond het detachement het eerste halfjaar uit achttien F-16's (waaronder zes Nederlandse) en een KDC-10. Het tanker-transportvliegtuig van het 334 Squadron werd ingezet voor zowel de bevoorrading van het detachement als het bijtanken van vliegtuigen boven Afghanistan.

Vanaf april 2003 bevonden zich op Manas nog slechts twaalf Nederlandse en Deense F-16's. Het 334 Squadron bleef tot de opheffing van het Nederlands-Deense detachement in oktober 2003 nog wel verantwoordelijk voor de wekelijkse logistieke ondersteuning.

Tot slot

De val van de Berlijnse Muur eind 1989 luidde het einde in van de Koude Oorlog. Het resulteerde in een geheel nieuwe internationale veiligheidssituatie waarbij krijgsmachten meer en meer buiten de landsgrenzen gingen opereren. Deze nieuwe vorm van inzet had op het vlak van logistieke ondersteuning zeer verregaande gevolgen. Een goede bevoorrading is immers essentieel om ver van de thuisbasis te kunnen opereren.

Bij het snel verplaatsen van personeel en materieel over grote afstanden speelt luchttransport een cruciale rol. Het was evident dat het de luchttransporteenheid van de Koninklijke Luchtmacht begin jaren negentig ontbrak aan geschikt vliegend materieel om deze (nieuwe) taak effectief en efficiënt te kunnen uitvoeren.

'Out-of-area' optreden

De op dat moment al verouderde Fokker F-27's van het squadron hadden niet alleen een te beperkt vliegbereik, ze konden ook slechts een beperkte

hoeveelheid vracht vervoeren. Bij een van de eerste *out-of-area* operaties waaraan de Nederlandse krijgsmacht deelnam, de Golfoorlog van 1991, werd dit al pijnlijk duidelijk: voor de verplaatsing van de grote hoeveelheden materieel van de Groepen Geleide Wapens die in het kader van operatie *Wild Turkey* op de Turkse vliegbasis Diyarbakir werden gestationeerd, was men genoodzaakt civiele transportvliegtuigen in te huren.

Het was dan ook geen verrassing dat in de Defensienota van 1991 werd aangekondigd dat de F-27's definitief zouden worden vervangen door een transportvloot bestaande uit verschillende vliegtuigtypen. Uiteindelijk viel de keuze op twee KDC-10's, twee C-130's, vier Fokker 60's, twee Fokker 50's en een *Gulfstream*-zakenjet. Hiermee verwierf de Koninklijke Luchtmacht materieel waarmee de hiervoor beschreven nieuwe taak naar behoren kon worden uitgevoerd.

Dat bleek ook in de praktijk. Het 334 Squadron nam in de afgelopen jaren zelfstandig deel aan een groot aantal vredesoperaties en humanitaire missies in Europa, Afrika, Azië en het Caribisch gebied en ondersteunde daarnaast ook een groot aantal in het buitenland opererende Nederlandse grondeenheden.

Een schot in de roos...

Voor het *out-of-area* optreden van de Nederlandse krijgsmacht bleek vooral de invoering van KDC-10 en ook de C-130 een 'schot in de roos'. Met deze vliegtuigtypen zijn inmiddels honderden Nederlandse (en buitenlandse) militairen naar hun inzetgebied in onder meer Bosnië-Herzegovina, Eritrea, Kirgizië, Turkije en Irak overgebracht en regelmatig bevoorrad.

Dat de beschikbaarheid van strategisch en tactisch luchttransport onder de huidige omstandigheden onmisbaar is, wordt onderstreept door het feit dat het ministerie van Defensie, ondanks de bezuinigingen, druk doende is een derde DC-10 aan te schaffen. →

Voor Nederlandse militairen begint en eindigt vrijwel iedere vredesoperatie tegenwoordig op de Vliegbasis Eindhoven (Foto: Fotodienst Vliegbasis Eindhoven)

Voordelen

Met de aankoop van twee KDC-10's verwierf de Nederlandse krijgsmacht ook de mogelijkheid om vliegtuigen in de lucht bij te tanken. Voorafgaand aan de aanschaf van de tanker-transportvliegtuigen stond de noodzaak daarvan in sommige defensiekringen ter discussie. Inmiddels kan worden geconcludeerd dat het beschikken over tankercapaciteit grote voordelen oplevert. Zo kan het in Nederland de geluidsoverlast verminderen omdat jachtvliegtuigen minder starts en landingen behoeven te maken.

Bovendien komt uit de opgedane ervaringen in recente conflicten als die in Kosovo en in Afghanistan naar voren dat het bijtanken van vliegtuigen niet meer is weg te denken uit de moderne oorlogvoering, en in sommige gevallen zelfs een cruciale rol speelt bij het welslagen van een (lucht)operatie.

Ofschoon de transformatie van het 334 Squadron veel voeten in aarde heeft gehad, kan worden geconstateerd dat de luchttransporteenheid tegenwoordig een belangrijke rol speelt bij het faciliteren van het Nederlandse *out-of-area* optreden. Vaak beginnen en eindigen militairen van de vier krijgsmachtdelen hun missie op de Vliegbasis Eindhoven en worden ze op hun uitzendinglocatie tevens bevoorrad door vliegtuigen van het 334 Squadron.

De werkzaamheden van de luchttransporteenheid van de Koninklijke Luchtmacht hebben de afgelopen vijftien jaar ontegenzeggelijk aan belang gewonnen, daar doet de – voor luchtmachtbegrippen – behoorlijke leeftijd van zestig jaar niets aan af.

Literatuur

Dit artikel is voor een belangrijk deel gebaseerd op onderzoek dat is gedaan voor het eind 2003 gepresenteerde luchtmachtjubileumboek *Crossing the Border. De Koninklijke Luchtmacht na de val van de Berlijnse Muur* (2003). Voorts is gebruik gemaakt van informatie uit de volgende publicaties: N. van Engelen van Hout, *Vliegbasis Eindhoven. Op gouden vleugels met platina randje*, Eindhoven 2002; W. Helfferich, *Squadrons van de Koninklijke Luchtmacht*, Hilversum 1994; W.H. Lutger en R. de Winter, *Check the Horizon. De Koninklijke Luchtmacht en het conflict in voormalig Joegoslavië 1991-1995*, Den Haag 2001 en W. Schoenmaker en T. Postma, *KLu-vliegtuigen. De vliegtuigen van de Koninklijke Luchtmacht vanaf 1913*, Alkmaar 1987.

Voorts is onder meer gebruik gemaakt van de volgende documenten en artikelen: *Defensienota 1984* (Kamerstuk 1983/84, 18 169, nr. 2), Den Haag, 1983; *Defensienota 1991* (Kamerstuk 1990/91, 21 991, nr. 3), Den Haag 1991; *Prioriteitennota* (Kamerstuk 1992/93, 22 975, nr. 2), Den Haag 1993; G.H.A. Schrijver, 'Luchttransport. Op weg naar een gevarieerde, multifunctionele vloot' in: *Militaire Spectator*, jrg. 162 (1993) nr. 12, 539-549 en D. Starink, 'Geschiedenis van het Nederlandse militaire luchttransport' in: *Militaire Spectator*, jrg. 165 (1996) nr. 6, 244-251.

Defensiepublicatie DP 20-30 Vaandels en Standaarden bij de Nederlandse Krijgsmacht

De publicatie DO 20-30 Vaandels en Standaarden bij de Nederlandse Krijgsmacht zal in september in boekvorm worden uitgegeven door het Legermuseum.

Met deze defensiepublicatie is de DP 20 serie voorlopig gereed. Reeds eerder verscheen op intranet en internet de voorlopige defensiepublicatie DP 20-10 Ceremonieel en Protocol voor de Nederlandse Krijgsmacht, deze wordt binnenkort in de definitieve versie uitgegeven.

Reeds eerder was in boekvorm uitgegeven de defensiepublicatie DP 20-20 Exerctie voor de Nederlandse Krijgsmacht en deze is inmiddels ook geplaatst op internet en intranet. De defensiepublicatie DP 20-30 staat nu ook op intranet en internet. Met betrekking tot het onderwerp vaandels en standaarden sluiten deze publicaties nauw op elkaar aan: in DP 20-10 worden onder meer het ceremonieel en protocol ten aanzien van vaandels en standaarden behandeld.

DP 20-20 behandelt in een apart hoofdstuk de exercitie met vaandels en standaarden en in DP 20-30 wordt het materiële deel behandeld. In deze laatste publicatie komen aan de orde: de beschrijvingen van vaandels en standaarden, aanvragen en verlenen, opschriften voor krijgsverrichtingen, onderscheidingen, onderhoud, naast nog een groot aantal interessante gegevens. Van belang voor de cavalerie is dat ook de bereden standaardwacht in de drie voorschriften wordt behandeld dan wel vermeld.

Om financiële redenen worden defensiepublicaties niet meer als boekwerk uitgegeven. Er bestaat echter met name voor DP 20-30 grote belangstelling buiten Defensie. Het Legermuseum is een nieuwe serie gestart met een tweetal boeken over de uniformen en ceremoniële tenues van de landmacht.

Als derde publicatie in deze serie zal eind september van dit jaar de defensiepublicatie in boekvorm verschijnen (handelseditie). Tot die tijd moet men nog gebruikmaken van de intranet of internetversie.

Intranet: hom.co.mindef.nl/mp/index.htm

Internet: <http://www.mindef.nl/mpbundels/index.htm>

**Hebben we
de documentaire
'Smile and Wave'
van de Nederlandse
filmmaakster Marijke
Jongbloed al bekeken?
Die beleefde eind mei
haar première in de
marinierskazerne
in Doorn en was
daarna al twee keer
op tv te zien.**

Het filmteam van Jongbloed bezocht de Nederlandse militairen in Afghanistan en kwam terug met onthutsende beelden, geschoten voor de poorten van de Nederlands-Duitse basis in Kabul. Iedere ochtend verzamelen zich daar honderden en nog 'ns honderden Afghanen die op een baantje hopen, al is het een prutsklusje voor maar één dag. We zien ze huilend en jammerend aan de voeten van de buitenlandse soldaten liggen, tot alle die dag beschikbare baantjes vergeven zijn.

In Afghanistan zijn de buitenlandse bevrijders zo ongeveer de enige potentiële werkgevers en de door de buitenlanders geregisseerde 'nationbuilding' is de enige economische activiteit.

Aan het Iraakse front is het niet anders. De Coalitie blijft beweren dat 'enorme vooruitgang' wordt geboekt bij de nationbuilding, alsmede bij de humanitaire hulpverlening aan het Iraakse volk, maar de werkelijkheid is dat ook in Irak de lokale bevolking smekend om een baantje voor de poorten van de buitenlandse militaire bevrijders staat. Slechts een handvol van alle beloofde opbouwprojecten is daadwerkelijk begonnen en van de hulpfondsen die de internationale gemeenschap voor

Is vrede

L. Polman

Irak reserveert is pas een habbekrats besteed.

De nationbuilding loopt vertraging op, bevestigen Coalitiefunctionarissen in Bagdad. Komt vooral door de beroerde veiligheidssituatie, zeggen ze. Met ruim twee dozijn buitenlandse bouwvakkers vermoord en meer dan zeventig gekidnapped, blijven de opbouwers liever zoveel mogelijk binnen de militaire poorten.

Interessant is nu, dat enkele militaire Coalitiecommandanten, die iedere dag opnieuw de werkloze Irakezen op de stoep zien drommen, oorzaak en gevolg honderdtachtig graden andersom vermoeden. Zij zeggen dat de beroerde veiligheidssituatie te wijten is aan het gebrek aan werk. Van de \$87 miljard die het Amerikaanse Congres in november j.l. voor Irak bestempelde, is bij nadere beschouwing meer dan \$60 miljard bestemd voor de eigen Amerikaanse militaire operaties, waaronder de bouw van permanente US Army bases.

Dat geld verdwijnt in de kassa's van bijna uitsluitend Amerikaanse en Europese aannemersbedrijven. Die Amerikaanse en Europese bouwvakkers inhuren om de klussen te klaren.

ete koop?

Het totaal aantal Iraakezen dat in de opbouw van het eigen land een baantje is gegund, is bij het ter perse gaan van deze *Militaire Spectator* 25,654. Dat is minder dan 1 procent van de Iraakse beroepsbevolking van 7 miljoen. Wat we op de poorten zien bonken, is de overige 99 procent. Van wie een aantal het niet meer pikt en aan het moorden en kidnappen slaat.

De veiligheidssituatie in Irak zou wel 'ns aanzienlijk kunnen opknappen als de Iraakezen veel meer dan nu zouden mogen meedoen aan de opbouw van hun eigen land, denken Amerikaanse militairen.

Ondertussen in Kabul, als alle beschikbare klussen voor die dag vergeven zijn, wordt de meute voor de poorten van ISAF wilder en wilder. In 'Smile and Wave' is te zien dat de Duitse militairen die die dag poortdienst hebben, de grootste moeite hebben om de massa in toom te houden. 'Weg! Weg' schreeuwen ze, met hun wapens in Afgaanse ruggen porrend. Intussen werpen ze blikken in Jongbloeds camera die zeggen: 'Hejje ooit zo'n zootje gezien?' Ja. Aan het Afrikaanse front van het circus van multinationale interventies gaat het al net zo als in Bagdad en Kabul. In Liberia werd

onlangs het kantoor van de eerste potentiële werkgever die zich meldde, het World Food Programme van de Verenigde Naties, letterlijk zowat platgelopen. Niet honderden, maar een paar duizend Liberianen kwamen smeken om een baan.

Toen in de menigte doden dreigden te vallen, klom één dappere VN-medewerker, een Amerikaan, bovenop de poorten om schreeuwend en zwaaiend met zijn armen de aandacht van de mensen beneden te trekken. Het lukte. 'Dank u voor uw komst!' loeide hij. 'And now: Let us pray!' Een geniale inval. 'In Afrika, als je oproept tot gebed, is het net alsof je de stekker uit een menigte trekt. Armen zakken, ogen gaan dicht en kinnen vallen devoot op borsten,' wist de Amerikaan. Gelouterd, lieten de Liberianen zich vervolgens overtuigen om netjes een rij te vormen.

Met een christelijk gebedje kom je in Bagdad niet weg, schat ik in. Al helemaal niet als het een Amerikaan is die het voorstel doet. In Irak zullen we gewoon de flappen moeten trekken.

Is vrede te koop? In een land waar 99 procent van de beroepsbevolking zijn brood niet kan verdienen, is het misschien wel zo simpel, ja.

BERICHT UIT AFRIKA

No placet

drs. F. Matser – kolonel van de militair psychologische en sociologische dienst

'Drie Romeo hier Drie Echo...' kraakt het door de radio. Het eskadrons-commandant wil antwoord hebben. 'Drie Romeo hier Drie Echo over...'. Het zweet parelt op z'n voorhoofd. Dit is het grote moment. Alle informatie wijst erop dat de vijand net achter de heuvelrug zit. Als dat tenminste de goede heuvelrug is! Hij voelt zich niet honderd procent zeker. Niets is honderd procent zeker! Daarom luisteren ze allemaal naar hem. Hij ziet de veertien tankcommandanten voor zich, die tot het uiterste geconcentreerd naar hun radio luisteren, wachtend op zijn bevel. De commandant moet de knoop doorhakken. Hij is die commandant. Vanaf het eerste jaar op de militaire academie heeft hij hiernaar uitgekeken! Baas van vijftien Leopard-tanks. Een sleutelrol in het tactische plan van de bataljonscommandant. Alle ogen, of in dit geval oren zijn gericht op hem... Op het bataljonsnet vraagt de S3 om een sitrap. Het zweet loopt in zijn linkeroog. Hij veegt het weg met de mouw van zijn tankoverall. Ondanks de airco lijkt het bloedheet in de tank.

Wat de overste wilde was hem volstrekt duidelijk. Opdrachtgerichte commandovoering is ondertussen een tweede natuur van iedereen. Om te beginnen natuurlijk deze slag tegen de *opposition force* winnen. Met snelheid en verrassing. Dit is de laatste kans op een klinkende overwinning. De andere gevechtsacties deze week waren niet echt goed gegaan. De stemming binnen het bataljon was bedrukt. De Amerikanen in de Hamburgertent op de basis lachten 's avonds. Ze leken niet erg onder de indruk van dit Nederlandse bataljon. Of zijn ze gewoon vrolijk? Twijfels.

Dat terrein hier in Hohenfels is een formidabele tegenstander. En hetzelfde kan gezegd worden van de vijand. Een Amerikaans bataljon, dat hier hon-

derd dagen per jaar als oefenvijand optreedt. Die mannen kunnen met hun ogen dicht de weg vinden. Iedere compagniescommandant heeft meer dan tweehonderd gevechtsacties in 'The Box' meldt de 'vijandelijke' regimentscommandant bij de briefing. Bluf, intimidatie... dit is zijn eerste actie. En de laser-simulatoren zijn meedogenloos. Gisteren had het bataljon binnen 45 minuten twintig tanks verloren en bijna net zoveel YPR's. En tot overmaat van ramp was zijn plaatsvervanger bij het terugtrekken de gewonden vergeten! Natuurlijk, het was een oefening, maar toch. Alles leek hier akelig echt, fascinerend maar ook angstaanjagend. *No place to hide* stond met krijt geschreven op de toren van één van de Amerikaanse tanks die vanmorgen de poort uitreed.

De hele week was het eskadron reserve geweest. De mannen fluisterden: 'het komt door de nieuwe ritmeester, dat is een groentje'. En daar hadden ze wel een beetje gelijk in.

Toen hij van de KMA kwam, verheugde hij zich geweldig op zijn functie als paraat pelotonscommandant. Trainen met zijn tanks! Maar het was allemaal anders gegaan. De eerste zes maanden had het bataljon een recuperatieperiode. Geen oefeningen, weinig acties. Veel steunverlening. Wacht draaien in Den Haag, omdat het geld voor de burgerbewakers op was, en met een tank naar braderieën en dorpsfeesten voor ondersteuning van de werving. Hij had het kerkplein van elk dorp in de provincie gezien. Wel stoer natuurlijk, maar operationeel had hij weinig geleerd in die periode. Daarna was het bataljon aangewezen voor een uitzending. Naar Bosnië. In de voorbereiding hadden ze vooral infanterist gespeeld. En in Bosnië heel veel gelopen en in de Mercedes Benz gereden. Sociale patrouilles. De tanks waren nauwelijks van de basis afgekomen. De burgemeester van het nabijgelegen stadje kreeg al een rolberoerte als hij de motoren hoorde starten. Van rijden over de slecht onderhouden plaatselijke wegen kon al helemaal geen sprake zijn. De tanks waren er voor noodgeval, voor 'escalatiedominantie' heette dat

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van commodore Erik Oliemans en kolonel Frans Matser, beide werkzaam bij het Commando Dienstencentrum (CDC).

eto hide!

in het politiek correcte Haagse jargon. Niet dus! Maar de functie van eskadronscommandant leek toen nog ver weg. Door het nieuwe *Führungs-verstärkungs*-beleid, werd je pas commandant bij de rang van majoor, en dat duurde nog wel tien jaar. 'Nog tijd genoeg om ervaring op te doen bij een bataljon' zei zijn monitor bij de Directie Personeel.

Na terugkeer uit Bosnië was er weer een 'stille' periode en toen moest hij terug naar de KMA om weer een jaar in de boeken te duiken. En na dat jaar moest hij tegen heug en meug naar een schoolbataljon, vanwege tekorten daar. Natuurlijk, het opleiden was best leuk. De motivatie van de jongens en meisje, de inzet, de betrokkenheid, het was allemaal hartverwarmend. Maar daarvoor was hij niet naar de militaire academie gegaan. Maar goed, eskadronscommandant was ver weg en zijn tijd zou nog komen. Deze zomer werd hij gebeld. Er was weer nieuw beleid. De eskadrons- en compagniescommandanten werden weer kapitein en ritmeester. Er waren tekorten, hij was één van de eersten. Zijn opperwachtmeester had hem de eerste dag sceptisch opgenomen. En nu zat hij hier, badend in het zweet, als commandant van vijftien tanks, tachtig man en nul ervaring.

'Romeo hier Drie, ik geloof dat ik motorgeronk hoor voor mijn opstelling, type en richting niet te herkennen over'. 'Drie kunt u meer waarnemen?' 'Negatief over'. Hij had vijf minuten geleden twee meldingen gekregen van de verkenner. Maar hun verbinding lag eruit. Hij was ook niet honderd procent zeker dat dit de juiste plaats was. Het vlakke terrein aan de ander kant was bijzonder geschikt om tanks snel door het vak te verplaatsen. De S3 had hem daarvoor gewaarschuwd. Als dat gebeurde stond het hele bataljon op het verkeerde been. Maar het was ook een gevaarlijke manoeuvre. Gedurende een aantal minuten zou de vijand flankerend over de vlakke moeten rijden. Als hij ze op dat moment ontplooit kon verrassen, waren ze gezien. Maar als hij te vroeg of te laat ging, was de veras-

sing weg of de vogel gevlogen. Zijn mond voelt kurkdroog aan.

Had hij maar wat vaker dit soort oefeningen gehad. Hij voelt zijn hart kloppen in zijn keel. Twee meldingen van de verkenner, één waarneming van Drie, zijn commandant 3e peloton. Hij is voor negentig procent zeker. De tijd tikt verder. Weer loopt een zweetdruppel in zijn oog.

'Hier Romeo, donderslag!' hoort hij zichzelf zeggen. De pelotonscommandanten bevestigen stuk voor stuk. Met brullend geweld stormen de zestig ton zware stalen gevaarten in de ochtendschemering voorwaarts. Na wat een eeuwigheid lijkt bereiken ze de heuvelrand. Als prehistorische reptielen doorklieven de monsters de dunne strook begroeiing die het zicht belemmert. Een moment staat z'n hart stil. Duisternis, leegte. Dan langzaam, als met vertraging licht het beeldscherm van de warmtebeeldkijker op. Gifgroen, tanks onmiskenbaar! Rijdend... één, twee, drie, links nog meer. Ze bewegen in colonneformatie op minder dan twee kilometer. Type aan de contouren duidelijk herkenbaar. De vijand! Hij voelt zich opgewonden maar gelijk ook kalm. Met een kort commando verdeelt hij de sectoren voor zijn pelotonscommandanten. Laserkanonnen openen geruisloos maar virtueel dodelijk het vuur. 'Ik heb er al twee!' hoort hij een van z'n PC'en opgewonden en met overslaande stem roepen. 'Rustig blijven en doorvuren'. In gedachten formuleert hij zijn situatierapport voor de S3. Een glimlach glijdt over zijn gezicht. Het heeft lang geduurd sinds dat eerste jaar op de KMA, maar het was het wachten waard. Diep in hem gloeit een warm en gelukkig gevoel, maar gelijk het besef dat in werkelijkheid dit spel met mensenlevens wordt gespeeld.

Die avond zijn de mannen en vrouwen van het eskadron uitgelaten en vrolijk. Ze lachen naar de Amerikanen in de pizzatent. 'Mazzelpik' moppert de opper 's avonds in het bivak, maar hij zegt het met respect. ■

TEGGENWICHT

Samenvattingen

Editoriaal – Een schone taak voor de nieuwe staf van de CDS

Recent luidde de secretaris-generaal van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie de noodklok. Het genereren van voldoende troepen en middelen blijkt nog steeds een probleem. Er is dus een gat tussen ambitie en feitelijke steun. Mogelijk kan de oprichting van internationaal gevormde en gefinancierde eenheden, analoog aan de AWACS-eenheid, een oplossing bieden. De NAVO heeft met het '2003 BI-SC Defence Requirements Review' een prima instrument in handen om de behoeftes te bepalen, gegeven de strategische visie. Het motto is: minder, maar wel beter. In de nieuwe Defensiestaf heeft de CDS zeggenschap over investeringen. Dit kan een zegen zijn.

S.R. Landsberger – China rukt op!

Het afgelopen decennium heeft China zijn gekrenkte gevoelens wegens vermeende vernedering door het buitenland grotendeels ingeruild voor een actievare rol op het wereldtoneel. De stormachtige economische hervormingen die sinds 1978 plaatsvonden, hebben van het land ook op andere terreinen een factor van betekenis gemaakt. Voortgaande economische groei is een essentiële voorwaarde voor de Chinese Communistische Partij om aan de macht te blijven. Om deze groei te waarborgen streeft China naar een zo groot mogelijke regionale en internationale stabiliteit. Dit streven bepaalt in belangrijke mate de contacten met andere landen. Van cruciaal belang zijn de betrekkingen met de Verenigde Staten, die niet alleen de grootste afzetmarkt vormen voor de Chinese export, maar ook een doorslaggevende rol spelen in de kwestie Taiwan. China beschouwt de hereniging met Taiwan als een historische plicht, maar bovenal als een interne aangelegenheid.

A. ten Cate – Een prominent uitzendinstrument

In het jaar 2004 kijken de Grenadiers en Jagers niet alleen terug op 175 jaar geschiedenis, maar ook op twaalf-en-een-half geslaagde luchtmobiele jaren. Militairen namen deel aan operaties in Bosnië, Cyprus, Kosovo, Macedonië en Afghanistan. De auteur gaat op deze luchtmobiele periode in. De rode draad was het tot stand brengen van 11 Air Manoeuvre Brigade. Het 'eindexamen' legde deze eerste joint gevechtseenheid in oktober 2003 af, tijdens de oefening *Gainful Sword*. De uitzendingen betekenden evenzovele confrontaties met unieke omstandigheden. Zij gaven een beeld van de waarde van de eenheid en de flexibiliteit en het incasseringsvermogen van het personeel. Anno 2004 is 'luchtmobiel' de eenheid die werd beoogd: paraat en wereldwijd inzetbaar.

F.B. van Dooren, G. Kooij – 11 Luchtmobiele Brigade: nu en in de toekomst

De auteurs, beide behorend tot de 11 Luchtmobiele Brigade, informeren over lopende ontwikkelingen en geven daarmee een blik in de toekomst. Hun vertrekpunt is de oefening *Gainful Sword*, waarbij de brigade de operationele gereedheidsstatus verwief. Zij gaan in op de inzet van de brigade. Opleiding en oefening worden voortdurend geactualiseerd, bijvoorbeeld voor de inzet als *Initial Entry Battlegroup*. Recente ervaringen wijzen op het belang van een *Brigade Recce Detachment*. Het *Soldier Modernisation Programme* en andere materieelprojecten zullen nieuwe uitrusting opleveren en de mobiliteit verder verbeteren. Zij gaan afsluitend in op nationale en internationale samenwerking. Deze brigade is gereed voor diverse operaties in een joint en combined omgeving.

J.M.J. Bosch – Zin en onzin rond commandovoering

Wie de krijgsmacht ziet als zwaarmacht is vooral in de kwaliteit van dat zwaard en van de gebruikers ervan geïnteresseerd. Op alle commandoniveaus binnen de defensieorganisatie zijn er drie elementen die een rol spelen bij commandovoering: gezag, leidinggeven en management. De auteur gaat in op twee aspecten die van invloed zijn op de inzet en het optreden van de krijgsmacht: het benaderen van de krijgsmacht als een bedrijf, en wet- en regelgeving. Vredesbedrijfsvoering en commandovoering te velde vragen echter elk een eigen *mindset* en een eigen benadering. Daarnaast tekent zich de laatste jaren een steeds grotere invloed van wet- en regelgeving af. Deze beïnvloedt niet alleen het dagelijks functioneren. Zij bemoeilijkt ook realistisch opleiden en raakt zelfs de operationele inzet. De officier moet met deze complexiteit weten om te gaan; beleidsmakers moeten de realiteit te velde goed verstaan.

P.E. van Loo – Het 334 Squadron na de val van de Muur

Deze zomer is het zestig jaar geleden dat de Nederlandse strijdkrachten met de oprichting van *nr. 1316 Dutch Communication Flight* op het Britse Vliegveld Hendon de beschikking kregen over een eigen luchttransporteenheid. *Nr. 1316 Flight* was de voorloper van het huidige 334 Squadron van de Koninklijke Luchtmacht. De auteur richt zich op de ontwikkelingen in de vijftien jaar na de val van de Berlijnse Muur in 1989. Al in 1985 werd duidelijk dat er behoefte zou bestaan aan strategische middelen voor transport en met tankercapaciteit; aan vliegtuigen voor tactisch transport; aan lichte middelen en aan middelen voor het vervoer van personen en VIP's. De auteur beschrijft de invoering van nieuw materieel en de effecten daarvan op de organisatie. Daarnaast gaat hij in op de inzet van het squadron tijdens vredesoperaties en humanitaire missies. Het 334 heeft zijn waarde voor *joint* en *combined* optreden bewezen.

L. Polman – Is vrede te koop?

De documentaire 'Smile and Wave' over de Nederlandse en Duitse militairen in Kabul laat onthutsende beelden zien. Honderden en honderden Afghanen smeken elke ochtend om een baan. 'Nation-building' is de enige economische activiteit in het land. In Irak is het niet anders. Jammer genoeg is aan niet meer dan 25.000 Irakezen een baan gegund. Dat is minder dan één procent van de beroepsbevolking. Meer werk zou een verschil kunnen maken. En dan Liberia. Toen de eerste potentiële werkgever, het 'World Food Programme' de deur opende smeekten een paar duizend Liberianen om een baan. Met een 'Let us pray' werd orde gebracht. Dat werkt niet in Bagdad. Is vrede te koop? In een land waar 99 procent van de beroepsbevolking geen brood kan verdienen is het misschien wel zo simpel: ja!

F. Matser – Commandant: no place to hide!

Een commandant is eenzaam. Er is er maar één die uiteindelijk de verantwoordelijkheid draagt: de commandant, oud of jong. De Koninklijke Militaire Academie vormt het begin. De praktijk wijst uit dat tactisch oefenen niet altijd de hoogste prioriteit heeft. Elke commandant wordt geconfronteerd met het moment dat er beslissingen worden gevraagd terwijl de ervaring nul is. Oefeningen zijn de echte toetssteen. De eigen troepen staan gereed. Er is een tegenstander die niet onderschat mag worden. Er is frictie omdat mensen fouten maken en systemen falen. Ten slotte is er gevechtssimulatie die laat zien wat een besluit betekent in termen van verliezen; aan beide zijden. Oefenen is de enige manier om ervaring op te doen. Het is een manier om respect te verwerven, of niet. Een commandant is eenzaam. Er is 'no place to hide'.

Summaries

Editorial – A fine task for the new staff of the CDS

Recently the Secretary General of NATO sounded the alarm-bell given the gap between ambition, and availability and employment of people and means. The concept of AWACS, international in organisation and funding, might be a solution. NATO, and more specific the European members, still wrestle with capabilities. NATO's '2003 BI-SC Defence Requirements Review' presents the different needs, based on a strategic vision. The motto is: less but better. There is surplus and shortage. In the new Defence Staff the Chief of Defence has the power to weigh one investment against another. This integral approach may be a blessing where priorities count.

S.R. Landsberger – China marches on!

During the last ten years China for the most part exchanged her hurt feelings because of fancied foreign humiliation for a more active role in the world. The stormy economic developments since 1978 gave China also in other fields growing importance. Economic growth is essential for the Chinese Communist Party in order to remain in power. China thus strives for regional and international stability. The relations to the United States are crucial. Not only while the U.S. present the biggest consuming market, but also due to the role in a settlement regarding Taiwan. For China the reunification is a historical obligation, but first and for all an internal affair.

A. ten Cate – A prominent operational instrument

In 2004 the Guard Regiment 'Grenadiers en Jagers' celebrates her founding 175 years ago. Twelve-and-a-half were airmobile years. The Air Mobile Brigade proved to be an expeditionary unit. Soldiers of this unit served in Bosnia, Cyprus, Kosovo, Macedonia and Afghanistan. The author focuses on those airmobile years since the end of 1991. First there was the continuous refining of the concept and organisation of 11 Air Manoeuvre Brigade (AMB). Then there were operations in new and demanding environments. 11 AMB passed her examination as the first joint fighting unit during exercise *Gainful Sword* in October 2003 in Poland. The various operations demonstrated the value of the unit and the flexibility and resilience of its soldiers. In the year 2004 11 AMB is what was aimed at: prepared and world-wide deployable.

F.B. van Dooren, G. Kooij – 11 Air Mobile Brigade: now and in the future

The authors, both belonging to 11 Air Mobile Brigade, inform about recent developments in this brigade. Their point of departure is the exercise *Gainful Sword*. This resulted in the operational readiness status of the brigade. Realistic training prepares for real operations: for example as an *Initial Entry Battlegroup*. Recent experiences prove the value of a Brigade Recce Detachment, the Soldier Modernisation Programme and other programs will bring new equipment and provide more mobility. They also discuss the concept of their Air Manoeuvre Battlegroup, the co-operation with the commando's and the Marines, as well as with international partners. This brigade is ready for different operations in a joint and combined environment.

J.M.J. Bosch – Sense and nonsense about command and control

For those who see the Armed Forces as 'the sword' it is the quality of this sword and its users that counts. On all organisational levels command embraces authority, leadership and management. The author discusses two aspects that influence the application of military power: the approach of the Armed Forces as a business, and legislation and military regulations. Command and control in peacetime and during conflict demand different mindsets and a different approach. In the recent years growing legislation and new regulations not only influenced everyday life. Laws and rules complicated training and even influenced operations. Where violence exists, command and control will never be perfect. Future officers will have to deal with this complexity; others who set the rules should understand this.

P.E. van Loo – 334 Squadron after the fall of the Berlin Wall

This summer, sixty years ago, nr. 1316 *Dutch Communication Flight* was founded at the British airfield Hendon. It was the predecessor of the present 334 Air Transport Squadron of the Royal Netherlands Airforce. During this sixty years this squadron transported people and equipment. The fifteen years after the fall of the Berlin Wall in 1989 brought new challenges. The author describes this period. In 1985 it became clear that future need would embrace strategic airlift and refuel capacity, tactical air transport capacity, light transport, and means for the transport of people and VIP's. He focuses on the introduction of those new means, the effect on the organisation and the operations during peace operations and humanitarian missions. 334 Squadron has proven its value for joint and combined operations.

L. Polman – Is peace for sale?

The documentary 'Smile and Wave' on Dutch and German soldiers in Afghanistan presented a disconcerting picture: hundreds and hundreds of Afghans begging for a job. Nationbuilding is in this country the only economic activity. The same applies to Iraq. Unfortunately only some 25.000 Iraqi's – less than one percent of those who can work – were granted jobs. The others belabour the gates. More work might make a difference. And then Liberia. As the first potential employer, the World Food Programme opened its doors, thousands begged for a job. There a 'Let us pray' brought some order. This will not help in Baghdad. Is peace for sale? Where 99 percent of the population cannot earn a living, the answer may be simple: yes!

F. Matser – Commander; no place to hide!

A commander is lonely. There is only one on whom rests full responsibility; the commander, old or young. The Royal Military Academy prepares for this. Reality in military life sometimes hinders tactical training as other activities demand priority. Every young commander faces the moment where decisions are asked while there is zero experience. Exercises are the proof of the pudding. The own troops are ready to act. There is an opponent which is not to be underestimated. There is friction, as humans make errors and systems fail. Finally there is battle simulation indicating what the results of tactical decisions are in terms of losses; on both sides. It is the only way to gain experience. It is a way to gain respect, or not. A commander is lonely; there is no place to hide.